בעזרת השם יתברך

מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּכָל יוֹם אֶת שְׁלֹשֶׁת
הַלִּמּוּדִים הָאֵלּוּ, בּוֹנֶה לְעַצְמוֹ

בַּיִ״ת
נִצְחִי

וְזֶה מַה שֶּׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו לְעוֹלְמֵי
עוֹלָמִים וּלְנֵצַח נְצָחִים ('אשר בנחל').

לִמּוּד יוֹמִי

בַּ'בְלִי יְ'רוּשַׁלְמִי תּ'וֹסֶפְתָּא

בַּעֲרִיכָה מְפֹאֶרֶת מְנֻקֶּדֶת וּמְפֻסֶּקֶת

פרשת דברים תשפ״ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש
וויליאמסבורג
27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש
בארא פארק
1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש
קרית יואל
8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש
קרית יואל
8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש
בלומינגראוו
24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש
מאנסי
34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש
ירושלים
רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

היכל הקודש
בני ברק
רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נדפס ע"י
קרן הדפסה
היכל הקודש
2623 State Route 52
Liberty, NY 12754
718.387.2691
www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:
קול ברסלב
212.444.9191
חיזוק פאר די אידישע שטוב
212.444.9169

כְּחָתוּךְ דָּמֵי. - כְּמַאן, כְּרַבִּי מֵאִיר? דִּתְנַן: כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁהֵן אֲרוּכּוֹת וְעָתִיד לְקַצְּצָן - מַטְבִּיל עַד מְקוֹם מִדָּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיַּטְבִּיל אֶת כּוּלּוֹ? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, חִבּוּרֵי אוֹכָלִין כְּמַאן דִּמְפַרְתִּי דָּמֵי, וּנְגִיעֵי בַּהֲדָדֵי. בִּשְׁלָמָא לְעוּלָּא, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי: חֲתָכָהּ, אֶלָּא לְרָבִינָא, מַאי חֲתָכָהּ? - אַיְּידֵי דִּתְנָא רֵישָׁא חֲתָכָהּ - תְּנָא נַמִּי סֵיפָא חֲתָכָהּ. "וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה". טְרֵפָה שְׁחוּטָה מִי מְטַמְּיָא? - אִין, כְּדַאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: טְרֵפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ - מְטַמְּאָה בְּמוּקְדָּשִׁין. "מָה מָּצִינוּ בִּטְרֵפָה שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ, אַף שְׁחִיטַת בְּהֵמָה תְּטַהֵר אֶת הָעוּבָּר". תַּנְיָא, אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: וְכִי מִי טִיהֲרוֹ לְאֵבֶר זֶה מִידֵי נְבֵלָה - שְׁחִיטַת אִמּוֹ; אִם כֵּן תַּתִּירֶנּוּ בַּאֲכִילָה! אָמְרוּ לוֹ: הַרְבֵּה מַצֶּלֶת עַל שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ יוֹתֵר מִגּוּפָהּ, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ: חוֹתֵךְ מִן הָעוּבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ - מוּתָּר בַּאֲכִילָה, מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה. מַאי קָאָמַר? אֲמַר רָבָא וְאָמְרִי לָהּ כְּדִי: חַסּוּרֵי מִחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי, אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: וְכִי מִי טִהֲרוֹ לְאֵבֶר זֶה מִידֵי נְבֵלָה - שְׁחִיטַת אִמּוֹ; אִם כֵּן תַּתִּירֶנּוּ בַּאֲכִילָה! אָמְרוּ לוֹ: טְרֵפָה תּוֹכִיחַ, שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה, וְאֵינָהּ מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה. אָמַר לָהֶן: לֹא, אִם טִיהֲרָה שְׁחִיטַת טְרֵפָה אוֹתָהּ - דָּבָר שֶׁהִיא גּוּפָהּ, תְּטַהֵר אֶת הָאֵבֶר - דָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ? אָמְרוּ לוֹ: הַרְבֵּה מַצֶּלֶת עַל שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ יוֹתֵר מִגּוּפָהּ, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ: חוֹתֵךְ מִן הָעוּבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ - מוּתָּר בַּאֲכִילָה, מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: וְכִי מִי טִיהֲרוֹ לְאֵבֶר זֶה מִידֵי נְבֵלָה? אָמְרוּ לוֹ: שְׁחִיטַת אִמּוֹ. - אִם כֵּן תַּתִּירֶנּוּ בַּאֲכִילָה! אָמְרוּ לוֹ: טְרֵפָה תּוֹכִיחַ, שֶׁשְּׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה, וְאֵינָהּ מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה. אָמַר לָהֶן: אִם טִיהֲרָה שְׁחִיטַת טְרֵפָה אוֹתָהּ, וְאֶת הָאֵבֶר הַמְדוּלְדָּל בָּהּ - דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ, תְּטַהֵר אֶת הָעוּבָּר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ? אָמְרוּ לוֹ: הַרְבֵּה מַצֶּלֶת עַל שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ יוֹתֵר מִגּוּפָהּ, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ: חוֹתֵךְ מִן הָעוּבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ - מוּתָּר בַּאֲכִילָה, מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה. אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כְּמַחֲלוֹקֶת בְּעוּבָּרִין - כָּךְ מַחֲלוֹקֶת בְּאֵיבָרִין. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר: מַחֲלוֹקֶת - בְּאֵבֶר דְּעוּבָּר, אֲבָל בְּאֵבֶר דִּבְהֵמָה - דִּבְרֵי הַכֹּל שְׁחִיטָה עוֹשָׂה נִיפּוּל. אֲמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן? הַאי - אִית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא בַּחֲזָרָה, וְהָא - לֵית לֵיהּ תַּקַּנְתָּא בַּחֲזָרָה. מֵיתִיבֵי, אָמַר לָהֶם רַבִּי מֵאִיר: לֹא, אִם טִיהֲרָה שְׁחִיטַת טְרֵפָה אוֹתָהּ, וְאֶת הָאֵבֶר הַמְדוּלְדָּל בָּהּ - דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ, תְּטַהֵר אֶת הָעוּבָּר - דָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ?

בשלמא

רש"י

בחתוך דמי — והרי נוגעין זה בזה. **עד מקום מדה** — שהוא עתיד לקיים. ומה שעתיד לקוץ אין צריך טבילה, דכקצוץ דמי. **חבורי אוכלין** — שהן רכין, אינו חשיב חבור, וכמאן דמיפרתי דמו. ודאמרינן בעלמא (פסחים פה,א): לרבינא, חבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמו — מהכא נפקא. **בשלמא לעולא** — דאמר: טעמא משום פרישה הוא. **היינו דקתני** — מתניתין: חתכו, דאי לא חתכו — אין טמא, משום דמגע סתרים הוא. **איידי דתנא רישא חתכו** — ואחר כך שחט את אמו הבשר טהור, דדוקא חתכו קודם שחיטה, דמשעה שנשחטה ונראית לטומאת אוכלין לא נגע, הא לא חתכו — טמא. **תנא סיפא חתכו** — ובלא חתכו נמי טמא העובר. **מי מטמיא** — דקתני בה תורת מגע? **מטמאה במוקדשין** — מדרבנן. **אמרו לו הרבה מצלת כו'** — לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה. **ואת האבר המדולדל בה** — בשום בהמה שנחתך ממנו אבר ומעורה ותלוי במקצת. דאמרינן ב"העור והרוטב" (חולין קכז,ב): האבר המדולדל בבהמה, ונשחטה — מטמאה טומאת אוכלין ולא טומאת נבלות. מדקתני [שם]: הוכשרו בדמיה, ואי נבלה, מאי הכשר איכא למימר? ואף על פי שאסורין באכילה, כדקתני לקמן בשמעתין: להביא האבר והבשר המדולדלים. **דבר שגופה** — כלומר, דין הוא שתטהרנו, שהיא גופה. **כמחלוקת באבר** — דעוברין. **כך מחלוקת באבר** — המדולדל בבהמה, דלרבי מאיר אין שחיטתו מטהרתו, ולרבנן שחיטתו מטהרתו. **עושה ניפול** — בשעת שחיטה הרי הוא כנופל ממנה, ואין שחיטתו מועלת לו. ומשום לישנא דקרא דילפינן לקמן [עד,א] מיתה עושה ניפול, נקט לה. **ניפול** — גמר נפילה. **אליבא דרבנן** — דבאבר דעובר מטהרי, ובאבר המדולדל בה מטמאין. **בחזרה** — כדאמר רבי יוחנן בריש פירקין (חולין סח,ב): אבר עצמו מותר באכילה אם החזיר.

בשלמא

תוספות

דטומאת בית הסתרים היא. ומה בכך? הא בשעת פרישתה מקבלת טומאה! ולא מיתוקמא בניתז בכל כחו, שהרי צריך לקלוף הבשר שבחוץ מעל העצם עד לפרק! ויש לומר: דמיירי כגון שחותך בסכין רחבה, שמפסקת הסכין בין מה שבחוץ למה שבפנים, ואין נוגע זה בזה בשעת חתיכה. וכן ההיא ד"העור והרוטב" (חולין קכח,ב) בעי לאוקומי אפילו בסכין רחבה. ואם תאמר: אמאי לא מקשה הכא לעולא כמו שמקשה לשמואל בבריתות (טו,ב), דאמר אהא דתנן בפרק קמא דמסכת מכשירין (משנה ה): המוסק [צ"ל: המוחק] את הכרישין — מים שבתוכן אינן ב"כי יותן", והיוצא מהן הרי הן ב"כי יותן". אמר שמואל: וכרישין עצמן הוכשרו, מאי טעמא? בשעת פרישתן מהן הכשירום. ופריך עלה ממתניתין דהתם, דקתני: ערב פסח הולך אצל רופא, וחותך אבר המדולדל בו עד שיניח כשערה, ותוחבו בסירא ונמשך ממנו, והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו. ואי בשעת פרישתן הוכשרו — הכא נמי בשעת פרישתן מן האבר ליטמא לאדם! ומשני: בנתזין בכל כחו. והשתא, טפי הוה ליה לאקשויי הכא לעולא מטומאה אטומאה, ממה דפריך התם מטומאה אהכשר! ויש לומר: דאעולא דהכא לא מצי למיפרך מהתם. דלא דמי, דהכא אפילו נתזין בכל כחו מקבלות טומאה בשעת פרישתן, עד שלא הובדל לגמרי נוגע קצת באביו. אבל התם גבי אבר מן החי, כל זמן שלא הובדל לגמרי — לא מטמא, ואין לחוש אנגיעה קודם שהובדל לגמרי. אבל לשמואל פריך שפיר, דמיירי במים שנפלו על הכרישין שלא לרצון, ולכך מוסק [צ"ל: מוחק] ומים הנבדלים ממנה לגמרי הם לרצון, וכי הדרי ונגעי בכרישין מכשירין אף על גב דלא ניחא ליה, כדתנן (מכשירין פרק א משנה א): כל משקה שאין תחילתו לרצון וסופו לרצון — הרי הוא ב"כי יותן", ודמיא לההוא דרופא לגמרי. ואם תאמר: דאמרינן ב"העור והרוטב" (חולין קכג,א): טלית שהתחיל לקורעה, כיון שנקרע רובה שוב אינו חבור, וטהורה משמע: טהורה לגמרי. וכן משמע בפרק "דם חטאת" (זבחים צד,ב), דמייתי לה אבגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא — קורעו ומכניסו ומכבסו במקום קדוש. ואם נשאר עליו שום טומאה, היאך מכניסו? והא אכתי טמא הוא! והשתא, אמאי אינה טמאה מגע מדרס כי הכא? ובקונטרס תירץ שם, דהיכא דאיכא עליו שתי טומאות, מדרס ומגע הזב — אהני חלוקה למדרס, דתו לא חזיא ליה. ואפילו הוא יותר משלשה על שלשה — אפילו הכי טהורה מן המדרס, כיון דלא חזיא למלאכה ראשונה להתעטף — פשה ביה טומאת מגע דחזיא לשלש אצבעות. אבל התם איירי כשאין עליה מדרס אלא טומאת מגע בלבד, וקריעה אהני לבטולי, ותו לא פשה עליה מידי. ואין נראה שום סברא לחלק, דמכל מקום כיון דיש בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאה — לא פקע מיניה טומאת מגע! ומה שהביא שם בקונטרס ראיה, דאף על גב דאית בו שיעור טומאה מכל מקום בטלה על ידי קריעה, דומיא דכלי חרס דשבירתו מטהרתו ושבריו מקבלין טומאה, כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין נד,ב): הן וקרקרותיהן. ואין זו שום ראיה, דהתם איירי כשייחד השברים אחר כך, אבל בלא יחוד לא, כמו שמפרש שם. ויש מפרשים: דטלית שם כלי עליה, וכשנקרעה כיון דאזל שם כלי מינה טהורה לגמרי. אבל הכא איירי בחתיכת בגד, ולא טהרה ממגע מדרס אף על פי שטהור מן המדרס. ועוד נראה לי, דמיירי כשקורע בהרבה מקומות עד שלא ישאר בכל אחד רוחב שלש. ולהכי קאמר דטהורה לגמרי, דאף על פי שכל הקריעות מחוברות בסופן — לאו חיבור הוא, כיון דכל קרע וקרע נקרע עד רוב הטלית, והוי כאילו נגמר כל קרע וקרע עד סופו. וכגון שלא שייר בטלית באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפורת, פירוש: סודר, כדאמרינן התם. דאי נשאר כדי מעפורת — הויא טמא מדרבנן, כדאמר בפרק "דם חטאת" (זבחים צד,ב). **מטביל עד מקום מדה** — ואם תאמר: ואידך ליהוי חציצה, דהוי מיעוטו המקפיד, דמיעוטו המקפיד חוצץ בכלים כמו באדם, כדמשמע במסכת מקוואות (פרק ט משנה ז)! ויש לומר: דאיירי בידות הכלים העשויין כעין חוליות, כאותן שלשלאות של ברזל העשויין בטבעות. והא דקתני נמי סיפא במסכת מקוואות (פרק י משנה ה): שלשלת דלי גדול — ארבעה טפחים, ושל קטן — עשרה טפחים, ומטביל עד מקום מדה. רבי טרפון אומר: עד שיטבול כל הטבעת. מכלל דתנא קמא לא בעי כל הטבעת — מיירי נמי כגון דאותה טבעת עצמה עשויה כחוליות מטבעות קטנות, וליכא חציצה. **חבורי** אוכלים כמאן דמפרתי דמו — תימה: דלא משני הכי ב"העור והרוטב" (חולין קכח,ב) גבי חישב עליו ואחר כך חתכו טמא, ופריך: טומאת בית הסתרים הוא! ודוחק להעמידה כרבי מאיר. ויש לומר: דלא אמרינן כמאן דמפרתי דמו אלא היכא דעומד ליקצץ, כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר. וכן בסוף "כיצד צולין" (פסחים פה,א) גבי אבר שיצא מקצתו, דמה שיצא אסור, ומה שבפנים מותר. אבל גבי אבר מן החי, דהכל אסור ואין עומד ליחתך — לא אמרינן: כמאן דמיפרתי דמו.

מאי

בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, לְדִבְרֵיהֶם קָאָמַר לְהוּ: לְדִידִי - לָא שְׁנָא אֵבֶר דְּעוּבָּר וְלָא שְׁנָא אֵבֶר דִּבְהֵמָה, כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ; אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן - קַשְׁיָא! אֶלָּא, אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ כְּמַחְלוֹקֶת בְּעוּבָּרִים - כָּךְ מַחְלוֹקֶת בְּאֵיבָרִין. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מַחְלוֹקֶת - בְּאֵבֶר דְּעוּבָּר, אֲבָל בְּאֵבֶר דִּבְהֵמָה - דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין שְׁחִיטָה עוֹשָׂה נִיפּוּל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר? הָאי - גּוּפָהּ, וְהָאי - לָאו גּוּפָהּ. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִים שְׁמִיתָה עוֹשָׂה נִיפּוּל, וְאֵין שְׁחִיטָה עוֹשָׂה נִיפּוּל. - בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּאֵבֶר דְּעוּבָּר - מִיפְלַג פְּלִיגִי! אֶלָּא בְּאֵבֶר דִּבְהֵמָה - מִיתָה תְּנֵינָא, שְׁחִיטָה תְּנֵינָא! מִיתָה תְּנֵינָא: מֵתָה הַבְּהֵמָה - הַבָּשָׂר צָרִיךְ הֶכְשֵׁר, וְהָאֵבֶר מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַנְּבֵלָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. שְׁחִיטָה נַמִּי תְּנֵינָא: נִשְׁחֲטָה בְּהֵמָה - הוּכְשְׁרוּ בְּדָמֶיהָ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא הוּכְשְׁרוּ! - אִי מֵהַהִיא, הֲוָה אָמֵינָא: מַאי הוּכְשְׁרוּ - אַבָּשָׂר. - וְהָא "הוּכְשְׁרוּ" קָתָנֵי! - מַהוּ דְּתֵימָא: חַד לְבָשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה, וְחַד לְבָשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הָאֵבֶר. - וּמַאי אוּלְמֵיהּ דְּהַאי מֵהַאי? - סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וּמְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה אַגַּב אָבִיו - אֵימָא לָא לִיבָּעֵי הֶכְשֵׁר, קָמַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב יוֹסֵף: נְקוֹט דְּרַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף בִּידָךְ, דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה קָאֵי כְּוָותֵיהּ, דְּתַנְיָא: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ" - לְהָבִיא הָאֵבֶר וְהַבָּשָׂר הַמְדוּלְדָּלִין בִּבְהֵמָה וּבְחַיָּה וּבְעוֹף, וּשְׁחָטָן - שֶׁהֵן אֲסוּרִין; וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אין

רש"י

בשלמא לריש לקיש — דאמר: באיברין נמי פליגי, הא אף על גב דרבי מאיר קאמר לה — לא תקשה. ולדבריהם דרבנן דמטהרי בעוברין ובאברין קאמר להו, דאף על פי שאתם מטהרין באבר בהמה — היה לכם לטמא באבר העובר שאינו גופה. **אלא לרבי יוחנן** — דאמר: דברי הכל אבר המדולדל טמא, היכי תני: ואת האבר המדולדל? **אלא אי אתמר כו'** — והך מתניתא דקאמר רבי מאיר: לא, אם טהרה כו', לריש לקיש — כדשנינן: לדבריהם דרבנן קאמר להו. **אין שחיטה עושה ניפול** — וטהור מלטמא, אף על פי שאסורה באכילה. **מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר** — דנותן חילוק בין אבר בהמה לאבר העובר. **הכל מודים** — רבי מאיר ורבנן. **שמיתה עושה ניפול** — אבר המדולדל בבהמה, ומתה — המיתה מפלת אותו, ואינו טמא כאבר מן הנבלה, אלא כאבר מן החי. והפרש יש ביניהם, דאמרינן ב"העור והרוטב" (חולין קכח,ב): אבר מן החי — בשר הפורש ממנו טהור, דאין מטמא אלא כשהוא אבר שלם, בשר גידים ועצמות. אבל נבלה — כזית ממנה טמא אב הטומאה. **מיפלג פליגי** — רבי מאיר ורבנן בשחיטה. **מיתה תנינא** — דעושה ניפול. **שחיטה תנינא** — דאין עושה ניפול. **מתה הבהמה** — שהיו בה אבר ובשר מדולדלין, אבר בפני עצמו ובשר בפני עצמו. ומשנה היא ב"העור והרוטב" [חולין קכז,ב]. **הבשר צריך הכשר** — מים, שאם יגע בטומאה — יקבלנה. דמיתה עושה ניפול, והוה ליה בשר מן החי, שהבשר הפורש ממנו טהור, ואינו מטמא משום אבר מן החי. **ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה** — שיהא בשר הפורש ממנו טמא. משום דמיתה עושה ניפול, כמו שנגמרה נפילתה קודם שמתה. **דברי רבי מאיר** — וליכא דפליג עליה במיתה עושה ניפול. אלא לרבי שמעון מטהר קתני התם, ומוקמינן ליה אפלוגתא אחריתי. אבל (רבי) [רבנן] ודאי לא פליגי עליה, אף על גב דפליגי עליה בשחיטה, ואמרי אין עושה ניפול גבי אבר דעובר. דהא רבי מאיר נמי שחיטה אין עושה ניפול בבהמה סבירא ליה כרבנן, כדמפרש ואזיל, וקא חזינן הכא דבמיתה מודי. **הוכשרו בדמיה** — לקבל טומאת אוכלין. אלמא סבירא ליה: אין בהן טומאת עצמן כאבר מן החי, דשחיטה הועילה להם, אפילו לרבי מאיר דפליג באבר דעובר. **לא הוכשרו** — וצריכין הכשר אחר לקבל טומאה. דקסבר: אין בהמה נעשית יד לאבר להביא הכשר עליה. **אי מההיא הוה אמינא** — כי היכי דפליג רבי מאיר באבר דעובר — פליג נמי באבר בהמה, דשחיטה עושה ניפול, ומטמא כאבר מן החי. **ומאי הוכשרו** — דמשמע דאין בהן טומאה דעצמה. **אבשר** — קאמר. דאי נמי סבירא לן שחיטה עושה ניפול — הוה ליה בשר הפורש מן החי וטהור. הלכך איצטריכא דרב יצחק בר יוסף. **והא הוכשרו** — לשון רבים קאמר. **חד לבשר הפורש מן הבהמה** — שהיה מדולדל בה קודם שחיטה, כדקתני: האבר והבשר המדולדלין בבהמה. **וחד לבשר שיפרוש מן האבר** — לאחר שחיטה. **ומאי אולמיה** — דבשר הפורש מן האבר מהפורש מן הבהמה, דאצטריך למתנייה? **סלקא דעתך אמינא הואיל** — ועם האבר מטמא אדם כנבלה — אימא לא תיבעי הכשר לאחר פרישתן, ויקבל טומאת אוכלין בלא הכשר. **קא משמע לן** — הוכשרו בדמיה, דבעי הכשר. ונפקא מינה להיכא דנחתך כל האבר קודם שחיטה, דלא הוכשר בדמיה, ואחר כך פירש בשר ממנו, דבעי הכשר. ואשמעינן דאף על גב דקיימא לן במסכת נדה (נא,א) [ולקמן חולין קכא,א]: מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה וצריכין הכשר — אף כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה, פרט לנבלת עוף טהור שסופה לטמא טומאה חמורה אם אכלה, לפיכך אין צריכה הכשר לטמא טומאת אוכלין — דוקא סופו, אבל תחלתו כי האי, דתחלתו טמא טומאה חמורה ואין סופו לטמא טומאה חמורה משפירש — צריך הכשר. **נקוט דרב יצחק בידך** — דאמר משמיה דרבי יוחנן: הכל מודים שאין שחיטה עושה ניפול. ולא מיהדר לשנויי לישנא דאמרינן ברישא: לרבי יוחנן דברי הכל שחיטה עושה ניפול. **דרבה בר בר חנה קאי כוותיה** — משמיה דרבי יוחנן.

אין

תוספות

מאי טעמא דרבי יוחנן אליבא דרבי מאיר — קצת קשה: דשאני אבר בהמה, דמדאורייתא שרי אף באכילה, כדאמרינן לקמן (חולין עד,א) דאין להם אלא מצות פרוש! ויש לומר: דמכל מקום בעי, דכמו שגזרו עליו חכמים איסור אכילה, טומאה נמי היה להו ליגזור.

שחיטה תנינא — תימה: דאדפריך תנינא, טפי הוה ליה לאקשויי מינה לריש לקיש!

הוכשרו בדמיה — אין לדקדק, מדמועיל הדם להכשיר האבר — אלמא לא חשיב כניפול. דמזה לא הוה משני מידי. אלא מדבעי הכשר לקבל טומאת אוכלין קא דייק, כדפירש בקונטרס, אלמא אין בו טומאת אבר מן החי. והיינו טעמא דדם בהמה מועיל להכשיר האבר, אפילו הוי כניפול — משום דאמר דבהמה נעשית יד לאבר. ואם תאמר: וכיון דמדאורייתא האבר מותר באכילה לרבי יוחנן כדאמרינן בסמוך, למה לי הכשר מדם בהמה? דרבי יוחנן גופיה אית ליה בפירקין (חולין עד,ב) דרבי מאיר סבר כרבי שמעון דשחיטה מכשרת. ורבי שמעון נמי דקאמר: לא הוכשרו, מפרש רב אשי ב"העור והרוטב" (חולין קכח,א) דטעמא דרבי שמעון — משום דדם לא מכשיר, דשחיטה מכשרה ולא דם. ושחיטה נמי לא מכשרה, הואיל ואינה מתרת באכילה. ואמאי? והרי מתרת באכילה מן התורה! ויש לומר: דמשום דמדאורייתא לא מכשרת שחיטה אפילו לרבי שמעון, כדאמר לעיל בפרק "השוחט" (חולין לו,ב) — עשאוהו כהכשר מים מדרבנן. וכיון שאבר אסור מדרבנן — לא מהניא ליה הכשר שחיטה, דלא הויא נמי אלא מדרבנן. ואם תאמר: להנהו דמוקמי פלוגתייהו ב"העור והרוטב" (חולין קכז,ב) דרבי מאיר ורבי שמעון בבהמה נעשית יד לאבר, או באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו, דלרבי שמעון אין נעשית יד, מנא להו? דכיון דאיכא למימר דטעמא דרבי שמעון משום דדם לא מכשר, ואמאי פליגי ארב אשי? ויש לומר: דדייקי לישנא דרבי שמעון דאמר: לא הוכשרו, ולא קאמר "אין הדם מכשיר", משמע: אפילו היה הדם מכשיר — הכא לא הוכשרו. **אי** מההיא הוה אמינא כו' — ולעולם שחיטה עושה ניפול. הקשה הרב רבי שמואל מוורדון: אם כן, היכי קאמר רבי שמעון: לא הוכשרו, דמשמע דעל ידי בהמה הוא דלא הוכשרו, אבל הכשר מועיל להם? והא אוכל שאי אתה יכול להאכילו (על ידי) לאחרים הוא, כיון דשחיטה עושה ניפול, והוי בשר מן החי, ואין קרוי אוכל לרבי שמעון, כדאמר בסוף "העור והרוטב" (חולין קכט,א), ולא מקבל טומאה! ויש לומר: דרבי שמעון לדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא ולא מקבל טומאה, אלא לדידכו אודו לי מיהת דלא הוכשרו. **סלקא** דעתך אמינא הואיל ומטמא טומאה חמורה אגב אביו לא ליבעי הכשר — כדאמרינן בפרק "בא סימן" (נדה נא,א): מה זרעים שאין סופם כו'. קא משמע לן: דוקא סופו, אבל תחלתו כי האי, דתחלתו מטמא טומאה חמורה ואין עוד סופו לטמא טומאה חמורה משפירש — צריך הכשר. כך פירש בקונטרס. והדין עמו שפירש כן, דדוקא כשפירש צריך הכשר, אבל בעודו מחובר — אין צריך הכשר להצטרף לפחות מכביצה, אף על גב דמעשה עץ שימש, כדאמר ב"העור והרוטב" (חולין קכט,א). דהא אמרינן בסוף פרק "טבול יום" (זבחים קה,א) דפרה ופרים מטמאים אוכלין ומשקין מחמת שסופן לטמא טומאה חמורה, ולא אמרינן: מעשה עץ הוא, אף על גב דטומאה חמורה שלהן אינו מטעם ראויות אוכל, דאפילו העוסק בשריפת עור ועצמות מטמא בגדים. וצריך לומר, דטעמא דמעשה עץ שימש מהניא לכשפירש, שאין סופו לטמא עוד טומאה חמורה. והא דאמר בפרק קמא דפסחים (יח,א): פרה ששתתה מי חטאת — בטלו במעיה. ומפרש התם דבטלו מטומאה חמורה, אבל טומאה קלה מטמאים — לא חשיבי התם מעשה עץ, לפי שמתחלתן צריכין שיהיו ראויין לשתיה, ונמצא שטומאה חמורה שלהם אינה אלא מטעם ראויות לשתיית אדם שהיה בהם כבר, שאם לא כן — לא היו ראויין להזאה, ולהכי אין צריכין הכשר שרץ, אפילו כשאין סופן עוד לטמא טומאה חמורה.

אין

אֵין בָּהֶן אֶלָּא מִצְוַת פְּרוֹשׁ בִּלְבַד. יְתֵיב רַב יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא, וְיָתֵיב וְקָאָמַר, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אֲכָלוֹ לָזֶה - לוֹקֶה. אֲמַר לֵיהּ הַהוּא מֵרַבָּנַן: לָא תְּצִיתוּ לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֲכָלוֹ לָזֶה - אֵינוֹ לוֹקֶה. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא: אֲנַן אַמַּאן נִסְמוֹךְ? אַהַדְרִינְהוּ רַב יוֹסֵף לְאַפֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: מַאי קוּשְׁיָא? כִּי אֲמַרִי אֲנָא - בְּמִיתָה, דְּעוֹשָׂה נִיפּוּל; כִּי אֲמַר אִיהוּ - בִּשְׁחִיטָה, דְּאֵינָהּ עוֹשָׂה נִיפּוּל. אֲמַר רָבָא, מְנָא הָא מִלְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנַן: מִיתָה עוֹשָׂה נִיפּוּל, שְׁחִיטָה אֵינָהּ עוֹשָׂה נִיפּוּל? דִּכְתִיב: "וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא", לְמַעוּטֵי מַאי? אִילֵימָא לְמַעוּטֵי בְּחַיֵּיהֶם - מִ"נִּבְלָתָם" נָפְקָא! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ: מִיתָה עוֹשָׂה נִיפּוּל, וְאֵין שְׁחִיטָה עוֹשָׂה נִיפּוּל. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְרָבָא: וְהָא קְרָא בִּשְׁרָצִים כְּתִיב! אֲמַר לֵיהּ: אִם אֵינוֹ עִנְיָן לִשְׁרָצִים, דְּלָאו בְּנֵי שְׁחִיטָה נִינְהוּ - תְּנֵהוּ עִנְיָן לִבְהֵמָה. - וְאַכַּתִּי מִבָּעֵי לֵיהּ - כְּעֵין מִיתָה; לַחִין - מְטַמְּאִים, יְבֵשִׁים - אֵין מְטַמְּאִים! - תְּרֵי "בְּמֹתָם" כְּתִיבִי. אֲמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלוֹקֶת - בְּאֵבֶר דְּעוּבָּר חַי, אֲבָל בְּאֵבֶר דְּעוּבָּר מֵת - דִּבְרֵי הַכֹּל שְׁחִיטָה עוֹשָׂה נִיפּוּל. וְרַבָּה אֲמַר: כְּמַחֲלוֹקֶת בָּזֶה - כָּךְ מַחֲלוֹקֶת בָּזֶה. "בֶּן שְׁמֹנָה חַי". וְהָתַנְיָא: בֶּן שְׁמֹנָה חַי יוֹכִיחַ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ שְׁחִיטָה, אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוֹ! אֲמַר רַב כָּהֲנָא: יֵשׁ בְּמִינוֹ שְׁחִיטָה אַגַּב אִמּוֹ. וְתָנָא דִּידַן, מִינָא דְּאִמֵּיהּ לָא פָּרֵיךְ. וּלְהַאי תַּנָּא דְּפָרֵיךְ, טְרֵפָה דִּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ, מְנָא לֵיהּ? - נָפְקָא לֵיהּ מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: אָמַר קְרָא "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה" - מִקְצָת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה, וּמִקְצָת בְּהֵמָה אֵינָהּ מְטַמְּאָה, וְאֵיזוֹ זוֹ - זוֹ טְרֵפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ. בָּעֵי רַב הוֹשַׁעְיָא: הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ לִמְעֵי בְהֵמָה, וְשָׁחַט בֶּן תִּשְׁעָה חַי, מַהוּ? תִּבָּעֵי לְרַבִּי מֵאִיר, וְתִבָּעֵי לְרַבָּנַן; תִּבָּעֵי לְרַבִּי מֵאִיר: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר בֶּן פְּקוּעָה טָעוּן שְׁחִיטָה - הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּיָצָא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, אֲבָל בִּמְעֵי אִמּוֹ - לָא שָׁרְיָא לֵיהּ שְׁחִיטָה. אוֹ דִילְמָא: אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן, אַרְבָּעָה סִימָנִין אַכְשַׁר בֵּיהּ רַחֲמָנָא? אֲמַר רַב חֲנַנְיָא, תָּא שְׁמַע: הֲרֵי שֶׁנּוֹלְדָה טְרֵפָה מִן הַבֶּטֶן; וְאִי אִיתָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, דְּאִי בָּעֵי - עַיֵּיל יְדֵיהּ וְשָׁחֲטָהּ! אֲמַר לֵיהּ רָבָא, תְּנֵי: שֶׁנּוֹצְרָה טְרֵפָה מִן הַבֶּטֶן, וּמַשְׁכַּחַתְּ לָהּ בְּבַעֲלַת חָמֵשׁ רַגְלַיִם. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, וּמָצָא בָהּ בֶּן שְׁמֹנָה חַי אוֹ מֵת, אוֹ בֶּן תִּשְׁעָה מֵת - קוֹרְעוֹ, וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. מָצָא בֶּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה, וְחַיָּיב בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ.

רבי

רש"י

אין בהם — איסור לאו של אבר מן החי. **אלא מצות פרוש** — בעלמא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. אלמא, אין שחיטה עושה ניפול. **אכלו לזה** — האבר המדולדל. **אינו לוקה** — דמצות פרוש בעלמא הוא. **אהדרינהו** — בכעס. **כי אמרי אנא** — דלוקה משום אבר מן החי — במיתה דעושה ניפול. ואשמיעך רב דלא משום נבלה מתרינן ביה, אלא משום אבר מן החי. **וכל אשר** — בשרצים כתיב [ויקרא יא]. **מנבלתם נפקא** — "וכי יפול מנבלתם". **אלא** — הכי קאמר: כל אשר יפול מהם — במותם, על ידי מיתה הויא נפילה. "מהם" — איברים המדולדלים בהם. **בשרצים כתיב** — דלא שייכא בהו שחיטה, והיכי ממעטת שחיטה מהאי קרא? **אם אינו ענין כו'** — דעל כרחך "במותם" מיעוטא הוא, דלגופיה לא איצטריך, דהא במתים משתעי, ד"נבלתם" כתיב. ונכתוב: "וכי יפול" — למימרא דעושים ניפול, ולא בעי "במותם"! אלא על כרחך למעוטי שחיטה. **דלאו בני שחיטה נינהו** — ולא איצטריך "במותם", דהא אפילו שחיטתם מיתה היא. **כעין מיתה** — כעין שעת מיתה, שהיו לחים, למעוטי שרץ שיבש. **דעובר חי** — דיש במינו שחיטה, מהניא שחיטה אף לאבר היוצא לטהרו. **והתניא** — בתורת כהנים, גבי "וכי ימות מן הבהמה" כו' [ויקרא יא]. **בן שמונה יוכיח שאף על פי שיש במינו שחיטה אין שחיטה מטהרתו** — אם נולד ושחטו, אבל אגב אמו ניתר בשחיטת אמו דברי הכל. אף טריפה, אף על פי שיש במינה שחיטה — לא תטהרנה שחיטתה. ומתניתין קתני: בן שמונה — אין במינו שחיטה! **אמר רב כהנא** — האי דקתני תנא דברייתא: יש במינו שחיטה — אגב אמו קאמר, שניתר בשחיטת אמו. **מינא דאמיה לא פריך** — לא חשיבא ליה פירכא. דהואיל ואין בבני שמונה שחיטה — אין במינו שחיטה קרינא ביה. **ולהאי תנא** — דברייתא דפריך מינא דאמיה, וסבר: יש במינו שחיטה קרינא ביה. **טרפה דשחיטה מטהרתה מנא ליה** — תיפוק ליה מבהמה טמאה דאין שחיטה מטהרתה! **ושחט בה בן תשעה חי** — ויצא אחר שחיטתו, ואמו קיימת. בן שמונה לא קא מיבעי ליה, דהא אפילו יצא לאויר העולם ושחטו — תנן במתניתין (חולין עב,ב): אין שחיטתו מטהרתו. **אבל במעי אמו לא שריא** — שחיטה דיליה. וכל שכן לרבנן דאמרי: לא שייכא ביה שחיטה כלל, אפילו יצא חי לאחר שחיטה, דאין שחיטה בו אלא ביצא לאויר בחיי אמו. **או דילמא אפילו לרבנן** — שריא ליה שחיטתו. דקסברי רבנן: ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא, באיזה שני הסימנים שישחטו, או של אמו או שלו. וכל שכן לרבי מאיר דאמר: שחיטה שייכא ביה. **תא שמע** — דתנן במתניתין: הרי שנולדה טרפה מן הבטן, מנין? וקא סלקא דעתין דאפילו בנטרפה שעה אחת קודם לידתה קאמר, דלא היתה לה שעת הכושר לישחט, ולא חל עליה תורת שחיטה. **ואם איתא** — דשחיטה במעי אמו שחיטה היא, הרי היתה לטרפה זו שעת הכושר לשחיטה קודם שנטרפה! **בבעלת חמש רגלים** — דהאי טרפות ודאי הוה בה משנוצרה. וכגון שיתור זה ברגלים האחרונים, דאמר בבכורות (מ,א) דבעלת חמש רגלים הרי זה מום, ואמרינן התם: לא שנו אלא שחסר או יתר ביד, אבל ברגל — אפילו טרפה נמי הוי, דכל יתר כנטול דמי.

משנה קורעו — שאין צריך שחיטה. ומודי רבי מאיר בהו דאיתרבו מ"כל בבהמה תאכלו" [דברים יד], דלאו חדשים איכא ולאו אוירא איכא, הילכך לאו בהמה הוא. **ומוציא את דמו** — דחלבו הוא דמותר, כדקתני לקמן (חולין עה,א): מה חלב ושתי הכליות האמורין באשם — מוצא מכלל שליל, אף כל מוצא מכלל שליל. אבל דמו לא גרע מדם האברים, דקיימא לן בכריתות (כא,ב): דם האברים עובר בלא תעשה. **טעון שחיטה** — דחדשים גרמי לשוייה בהמה באנפי נפשיה, ולא איתרבאי מ"כל בבהמה תאכלו". ולרבנן — חדשים ולידה גרמי, דרבנן מרבו ליה להיתרא מ"כל בבהמה תאכלו". **וחייב באותו ואת בנו** — שלא ישחטנו ביום ששחטו אמו.

רבי

תוספות

אין בהם אלא מצות פרוש בלבד — וקרא דברייתא אינו אלא אסמכתא בעלמא. ואם תאמר: וכיון דמדאורייתא שרי באכילה, אמאי נקט בברייתא דלעיל (עג,א): לא, אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה? מה שייך שם להזכיר אבר מדולדל, דשרי אף באכילה? ויש לומר, דהכי קאמר: אבר המדולדל בה גזרו ביה רבנן איסור אכילה, ולא גזרו שלא תהא שחיטה מטהרתו כמו עובר, דבר שאינו גופה.

תרי במותם כתיבי — ואם תאמר: הא אכתי צריכי לכדדרשינן ב"העור והרוטב" (חולין קכח,ב): יכול בשר הפורש מן השרצים יהא טמא? תלמוד לומר: "במותם" — מה מיתה שאינה עושה חליפין כו'! ויש לומר: דכעין מותם, וההיא דרשה — מחד "במותם" נפקא. אי נמי, דרשה דהתם — מ"נבלתם" נפקא: מה נבלה שאין עושה חליפין. ונקט "במותם" לפי שהיא דרשה פשוטה.

מחלוקת באבר דעובר חי — ובבן שמונה. דאילו בן תשעה — כשאר בהמה הוא לרבי מאיר, וטעון שחיטה.

ולהאי תנא דקפריך טרפה דשחיטה מטהרתה מנא לן — קצת תימה: דכולא חדא ברייתא היא בתורת כהנים, וידע רישא ולא ידע סיפא!

נפקא ליה מדרב יהודה כו' — ואם תאמר: דתניא בסוף פרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלו,א): "לאכלה" — להביא בן שמונה שאין שחיטתו מטהרתו. ורבי יוסי ורבי אלעזר ברבי שמעון אומרים: שחיטתו מטהרתו. והשתא כולהו לא מתוקם כתנא דמתניתין, דאפילו תנא קמא דהתם משמע, דאי לאו "לאכלה" — הוה אמינא דשחיטה מטהרתו. ולתנא דמתניתין, בן שמונה, כיון דאין במינו שחיטה — ידעינן ליה מבהמה טמאה דאין שחיטה מטהרתה. אבל כתנא דברייתא דהכא מיתוקמא שפיר תנא קמא דהתם, דכיון דיש במינו שחיטה אגב אמו — מיקרי שפיר יש במינו שחיטה, ולא מצי למילף מבהמה טמאה, ולהכי צריך התם "לאכלה" — למימר דאין שחיטה מטהרתו. ומיהו, סוגיא דהתם לא אתיא כתנא קמא דברייתא דהכא, דרבא מפרש התם טעמא דרבי יוסי ורבי אליעזר, דסברי בטרפה אף על גב דמתה היא דשחיטה מטהרתה, הכא נמי לא שנא. ורבנן, לא דמי לטרפה אפילו מן הבטן, דיש במינו שחיטה, הכא אין במינו שחיטה. ושמא תנא דמתניתין משום קרא ד"לאכלה" חשיב בן שמונה אין במינו שחיטה. אי נמי, קרא ד"לאכלה" דדריש תנא קמא התם הוי אסמכתא בעלמא. דהא לאביי דמוקי התם פלוגתייהו דפליגי, מר סבר חי הוא, ומר סבר מת הוא — צריך לומר דאסמכתא היא, דכיון דחשיב ליה כמת, בלאו קרא אין שחיטתו מטהרתו.

חלבו

רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְחוֹרֵשׁ בַּשָּׂדֶה - שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ. קְרָעָהּ וּמָצָא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה, לְפִי שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה אִמּוֹ. **גמרא** אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: לֹא הִילְכוּ בּוֹ אֶלָּא עַל עִסְקֵי שְׁחִיטָה בִּלְבַד. לְמַעוּטֵי מַאי - לְמַעוּטֵי חֶלְבּוֹ וְגִידוֹ. חֶלְבּוֹ דְּמַאי? אִילֵימָא: חֶלְבּוֹ דְּשָׁלִיל - מִפְלַג פְּלִיגֵי! דְּתַנְיָא: גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל, וְחֶלְבּוֹ אָסוּר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל, וְחֶלְבּוֹ מוּתָּר; וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מַחֲלוֹקֶת בְּבֶן תִּשְׁעָה חַי, וְהָלַךְ רַבִּי מֵאִיר לְשִׁיטָתוֹ, וְרַבִּי יְהוּדָה לְשִׁיטָתוֹ! אֶלָּא חֶלְבּוֹ דְּגִיד - מִפְלַג פְּלִיגֵי! דְּתַנְיָא: גִּיד הַנָּשֶׁה - מְחַטֵּט אַחֲרָיו בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְחוֹתֵךְ שַׁמְנוֹ מֵעִיקָּרוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גּוֹמְמוֹ עִם הַשּׁוֹפִי! אֶלָּא, אִי אִתְּמַר - הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: לֹא הִילְכוּ בּוֹ אֶלָּא עַל עִסְקֵי אֲכִילָה בִּלְבַד, לְמַעוּטֵי רוֹבְעוֹ וְחוֹרֵשׁ בּוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְדִבְרֵי הַמַּתִּיר בְּחֶלְבּוֹ - מַתִּיר בְּדָמוֹ, לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר בְּחֶלְבּוֹ - אוֹסֵר בְּדָמוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף לְדִבְרֵי הַמַּתִּיר בְּחֶלְבּוֹ - אוֹסֵר בְּדָמוֹ. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ! אָמַר רַבִּי זֵירָא: לוֹמַר שֶׁאֵין עָנוּשׁ כָּרֵת. לְמַאן קָאָמְרִי - לְרַבִּי יְהוּדָה; לֹא יְהֵא אֶלָּא דַּם הַתַּמְצִית, דְּתַנְיָא: דַּם הַתַּמְצִית - בְּאַזְהָרָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּהִכָּרֵת! תִּרְגְּמָא רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב סָלָא חֲסִידָא קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא: אִית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה "דָּם" וְ"כָל דָּם", כָּל הֵיכָא דְּמִיחַיַּיב אַדַּם הַנֶּפֶשׁ - מִיחַיַּיב אַדַּם הַתַּמְצִית, וְכָל הֵיכָא דְּלָא מִחַיַּיב אַדַּם הַנֶּפֶשׁ - לָא מִחַיַּיב אַדַּם הַתַּמְצִית. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לִפְדּוֹת בְּבֶן פְּקוּעָה? אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר לָא תִּיבָּעֵי לָךְ, דְּכֵיוָן דְּאָמַר טָעוּן שְׁחִיטָה - שֶׂה מְעַלְּיָא הוּא. כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ - אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן, דְּאָמְרִי שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ, מַאי? כֵּיוָן דְּאָמְרִי שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ - כְּבִשְׂרָא בְּדִיקוּלָא הוּא. אוֹ דִּילְמָא: כֵּיוָן דְּרָהֵיט וְאָזֵיל, וְרָהֵיט וְאָתֵי - "שֶׂה" קָרֵינָא בֵּיהּ? מַר זוּטְרָא אָמַר: אֵין פּוֹדִין, וְרַב אַשִׁי אָמַר: פּוֹדִין. אֲמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְמָר זוּטְרָא: מַאי דַּעְתָּךְ - דְּגָמְרַתְּ "שֶׂה" "שֶׂה" מִפְּסָחִים; אִי מָה לְהַלָּן - זָכָר, תָּמִים, וּבֶן שָׁנָה, אַף כָּאן - זָכָר, תָּמִים, וּבֶן שָׁנָה! - "תִּפְדֶּה" "תִּפְדֶּה" רִיבָּה. - אִי "תִּפְדֶּה" "תִּפְדֶּה" רִיבָּה, אֲפִילּוּ כָּל מִילֵּי נַמִּי! - אִם כֵּן, "שֶׂה" "שֶׂה" מַאי אַהֲנֵי לָךְ? אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לִמְנוֹת בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: אֵין מוֹנִין בּוֹ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, נַעֲשָׂה כָּאֱגוֹז הַמִּתְקַשְׁקֵשׁ בִּקְלִיפָּתוֹ. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: הַבָּשָׂר מַגַּע נְבֵלָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַגַּע טְרֵפָה שְׁחוּטָה. בִּשְׁלָמָא לְדִידִי, דְּאָמֵינָא חַד גּוּפָא הוּא - הַיְינוּ דְּאִיתַּכְשַׁר בְּדָמָא דְּאִמֵּיהּ. אֶלָּא לְדִידָךְ, בְּמַאי אִיתַּכְשַׁר? אֲמַר לֵיהּ: בִּשְׁחִיטָה, וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: עָבַר בַּנָּהָר - הוּכְשַׁר, הָלַךְ לְבֵית הַקְּבָרוֹת - נִטְמָא. בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמֵינָא תְּרֵי גּוּפֵי נִינְהוּ - מִשּׁוּם הָכִי, הוּכְשַׁר - אִין, לָא הוּכְשַׁר - לָא. אֶלָּא לְדִידָךְ, דְּאָמְרַתְּ חַד גּוּפָא הוּא, הָא אִיתַּכְשַׁר בְּדָמָא דְּאִמֵּיהּ!

בשחיטה

רש"י

רבי שמעון שזורי — בגמרא פריך: היינו תנא קמא. **קרעה** — לבהמה בלא שחיטה. **גמרא לא הילכו בו** — בשליל זה להקל. **אלא על עסקי שחיטה בלבד** — אבל לשאר דבריו מודו רבנן דבהמה מעלייתא היא. **למעוטי חלבו וגידו** — דכיון דמצאוהו חי, חדשים ואוירא גרמי לאסור חלבו וגידו. **חלבו דמאי** — אף על פי שהוא בכל הספרים, אמת הדבר שהוא שבוש, ולא יש חכם אשר יושיבנו על כנו. דהיכי בעי: חלבו דמאי? והא ודאי ליכא לאוקומי מילתיה אלא אשליל דבן תשעה חי, דהא עליה קאי! אלא בפרק דגיד הנשה [חולין צב,ב] גרסינן לה לכולה כי הא, ואגב שיטפא דגירסא אישתבשו בה למיגרסא הכא. והכי גרסינן: והא מיפלג פליגי, דתניא כו' ואמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא מחלוקת כו' עד: ורבי יהודה לשיטתו! אלא אי אתמר כו'. ולא גרסינן בהאי פירקא "אלא חלבו דגיד". אבל בפרק "גיד הנשה" גרסינן לה. והכי פירושו: והא מיפלג פליגי, בין בחלב בין בגיד, דתניא: גיד הנשה נוהג בשליל, וחלבו של שליל אסור. וכדמפרש: בבן תשעה חי, דקסבר: חדשים ואוירא גרמי, ואף על פי שנשחטה אמו והוציאוהו. **והלך רבי מאיר לשיטתו** — דמשוי ליה בהמה לענין שחיטה. **מעיקרו** — אפילו הנבלע ונשרש בבשרה. **גוממו עם השופי** — כלומר, חותכו בשוה לשופי, ונוטל את הגבוה מן השופי, דדמי לגיד ואסור מדרבנן. אבל שרשין של חלבו מותרין. **לא הילכו בו** — חכמים בשליל בהיתר זה, דלא משוי ליה בהמה. **אלא על עסקי אכילה** — לאוכלו בלא שחיטה, ולאכול חלבו וגידו. **למעוטי רובעו וחורש בו** — בכלאים בשור וחמור, דודאי לוקה. **בחלבו** — של שליל. **קורעו ומוציא את דמו** — אלמא, אפילו בן שמונה, דלכולי עלמא חלבו מותר, קתני מתניתין קורעו! **לומר שאין ענוש כרת** — האי מתיר בדמו דקאמר — לאו היתר לכתחלה. **למאן קאמרינן** — מי הוא המתיר חלבו? **לרבי יהודה** — כדקתני לעיל: וחלבו מותר. ולרבי יהודה אמאי אין ענוש כרת על דמו? דלא גרע מדם התמצית, דלאו דם הנפש הוא, וקמחייב עליה רבי יהודה כרת! **באזהרה** — בפרק קמא דכריתות [ד,ב] מפרש: חמשה לאוין כתיבי בדם. **בהכרת** — דנפקא ליה מריבויא ד"כל דם". **אית ליה לרבי יהודה דם וכל דם** — כלומר, כיון דרבי יהודה לדם התמצית מריבויא ד"כל דם" יליף, אקושי מקיש כל דם לדם עצמו. **כל היכא דמיחייב אדם** — מחייב אכל דם, והיכא דלא מחייב אעיקר דם, כגון שליל שאין בו דם הנפש — לא מחייב על דם איבריו. **לפדות** — פטר חמור. **בבן פקועה** — בשה בן תשעה חי הנמצא בבהמה שנשחטה, ובפחות משווייו קמיבעיא ליה, דאי בשווייו — קיימא לן בבכורות (יא,א): דאפילו בשלקי מפרקינן. **כבשרא בדיקולא הוא** — ותנן בבכורות (יב,א): אין פודין בשחוטה. **דגמר שה שה מפסחים** — ופסח בבן פקועה פסול, דקיימא לן (חולין לח,ב) בקדשים "כי יולד" — פרט ליוצא דופן. **כל מילי** — כגון בן פקועה. **מאי אהני ליה** — ומסתברא דהאי ממעט, דכבישרא בדיקולא הוא, וכי מרבי — בעל מום ונקבה קא מרבי. **איבעיא להו** — נטמאה בהמה שחוטה, מהו למנותה ראשון, ובן תשעה חי שבבטנה שני? **מונין** — דתרי גופי נינהו. **אין מונין** — אלא איהו נמי הוי ראשון, דנעשה כאגוז המתקשקש בקליפתו, שהבהמה שומר שלו. **הבשר מגע נבלה** — בשר העובר שהיה מחובר לאבר היוצא. **בדמא דאמיה** — דכיון שהוכשר בית השחיטה בדם — הוכשרה וכו'. **במאי איתכשר** — בשר העובר, שיקבל טומאה מאבר? **בשחיטה** — כיון שהוא ניתר בשחיטה — הוכשר בה לטומאה, וכרבי שמעון דאמר: שחיטה מכשרת ולא דם, בפרק שני (חולין לג,א). **עבר בנהר** — בן תשעה חי שנמצא בשחוטה וגדל.

בשחיטה

תוספות

חלבו דמאי — בקונטרס לא גריס ליה, דפשיטא דבשליל איירי, ולא גרסינן אלא: חלבו דגיד, דלא איירי בבהמה אלא בשליל. ורבינו תם אומר שיש ליישב הגירסא, והכי פירושו: חלבו דמאי? אילימא חלבו דשליל, כלומר דגוף דשליל, כגון חלב הכליות ושעל הקרב, ואתא לאפוקי מחלב דגיד דשליל — והא מיפלג פליגי, דשרי רבי יהודה חלבו וגיד דשליל של בן תשעה! אלא חלבו דגיד. דלא פליג רבי מאיר אלא לענין שחיטה, אבל חלבו דגידו שרי. והא דקאמר לעיל: למעוטי חלבו וגידו, כלומר היינו חלבו דגידו. אי נמי, "וגידו" נקט לקנוקנות דשרי. הא פליג רבי מאיר ואסר אפילו חלב דגיד וקנוקנות דשליל, מדקתני: "כל מקום שהוא" משמע — אפילו דשליל, וקתני: חותך שומנו מעיקרו, וגם מחטט אחריו — משמע דאסר אפילו קנוקנות. וכי קאמר: חלבו דגיד, הוה מצי למיפרך: מכל מקום, אמאי נקט רבי אושעיא "אלא על עסקי שחיטה בלבד", כיון דפליג נמי בחלב כליות ודקרב, ודגיד דשליל? אלא דעדיפא פריך, דבחלב גיד נמי פליגי. ומהאי טעמא נמי לא קאמר: למעוטי דמו, דהוי לכולי עלמא בכרת — משום ד"אלא על עסקי שחיטה" קאמר, ואכתי תקשה לן: הא פליגי נמי בחלבו וגידו? ולכך הוצרך לומר ד"אלא על עסקי אכילה בלבד" אתמר, והא דפליגי באותו ואת בנו — בכלל אכילה הוא. **למעוטי** רובעו — דסלקא דעתך דגרע מבהמה מפרכסת, דחייב רובע, כדאמרינן בפרק "העור והרוטב" (חולין קכא,ב). אי נמי, התם הני מילי — כגון ישראל בטמאה, וגוי בטהורה. אבל הכא, דבשחיטה זו משתריא באכילה, סלקא דעתך לא מחייב.

דגמר שה שה מפסח — פירש בקונטרס: דפסח פסול משום יוצא דופן. ואי אפשר לומר כן, דאם כן לרבי מאיר היאך פודין בו, דאמר לעיל: דאליבא דרבי מאיר שה מעליא הוא ופודין בו? אלא מיפסיל מטעם שחוטה, דאין פודין בשחוטה, כדאמר בפרק קמא דבכורות (יב,א).

מאי

בְּשְׁחִיטָה יְבִישְׁתָּא, וּדְלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. מַאן תַּנָּא: עָבַר בַּנָּהָר - הוּכְשַׁר, הָלַךְ לְבֵית הַקְּבָרוֹת - נִטְמָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִים, וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְכָל שֶׁהוּא חַי - אֵינוֹ מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין. וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וּבֵית שַׁמַּאי אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד; רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי - הָא דַּאֲמַרַן, בֵּית שַׁמַּאי - דִּתְנַן: דָּגִים מֵאֵימָתַי מְקַבְּלִין טוּמְאָה? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִשֶּׁיִּצּוֹדוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִשֶּׁיָּמוּתוּ, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִשָּׁעָה שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִחְיוֹת. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דָּג מְקַרְטֵעַ אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. בָּעֵי רַב חִסְדָּא: נוֹלְדוּ בְּדָגִים סִימָנֵי טְרֵפָה, מַהוּ? תִּיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר טְרֵפָה חַיָּה, וְתִיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר טְרֵפָה אֵינָהּ חַיָּה. תִּיבָּעֵי לְמַאן דְּאָמַר טְרֵפָה חַיָּה: בְּהֵמָה הוּא דִּנְפִישָׁא חִיּוּתָהּ, אֲבָל דָּגִים דְּלָא נְפִישָׁא חִיּוּתַיְיהוּ - לָא; אוֹ דִילְמָא, אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר טְרֵפָה אֵינָהּ חַיָּה - הָנֵי מִילֵּי בְּהֵמָה, דְּיֵשׁ בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה, אֲבָל דָּגִים דְּאֵין בְּמִינָן שְׁחִיטָה - אֵימָא לָא? תֵּיקוּ. הַטִּילָה נֵפֶל - רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב בְּהֵמָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב חַיָּה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב בְּהֵמָה - אֲוִירָא גָּרֵים, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב חַיָּה - חֳדָשִׁים גָּרְמִי. אִיכָּא דְּאָמְרִי: כָּל הֵיכָא דְּלָא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו - לָא כְּלוּם הוּא. כִּי פְּלִיגִי - הֵיכָא דְּהוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי בְּהֵמָה, וְתָלַשׁ חֵלֶב שֶׁל בֶּן תִּשְׁעָה חַי וְאָכַל; רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב בְּהֵמָה - חֳדָשִׁים גָּרְמִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: חֶלְבּוֹ כְּחֵלֶב חַיָּה - חֳדָשִׁים וַאֲוִירָא גָּרְמִי. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַה חֵלֶב וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּאָשָׁם - מוֹצָא מִכְּלָל שָׁלִיל, אַף כֹּל - מוֹצָא מִכְּלָל שָׁלִיל; בִּשְׁלָמָא לְדִידִי - הַיְינוּ דְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטֵי, אֶלָּא לְדִידָךְ - אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ? אָמַר לֵיהּ: טַעְמָא דִּידִי נָמֵי מֵהָכָא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: מַה חֵלֶב וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּאָשָׁם - מוֹצָא מִכְּלָל שָׁלִיל, אַף כֹּל - מוֹצָא מִכְּלָל שָׁלִיל; בִּשְׁלָמָא לְדִידִי - מִשּׁוּם הָכִי מִיעֲטֵיהּ רַחֲמָנָא, אֶלָּא לְדִידָךְ - לִיקְרַב! אָמַר לֵיהּ: מִידֵּי דַּהֲוָה אַמְחוּסַּר זְמַן. אָמַר רַבִּי אַמִּי: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה וּמָצָא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי, לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר - מַתִּיר, לְדִבְרֵי הַמַּתִּיר - אוֹסֵר. רָבָא אָמַר: לְדִבְרֵי הַמַּתִּיר - נָמֵי מוּתָּר, אַרְבָּעָה סִימָנִין אַכְשַׁר בֵּיהּ רַחֲמָנָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וּמָצָא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי -

טעון

רש"י

בשחיטה יבישתא — עסקינן, שלא יצא ממנה דם, שאף אמו לא הוכשרה. ולהאי תנא שחיטה בלא דם לא מכשרה, ודלא כרבי שמעון. **מאן תנא** — דמטמי ליה אף על פי שהוא חי. **מטמא טומאת אוכלין** — בן פקועה, ואפילו חי, אם נגע בטומאה. **וצריך הכשר** — דתרי גופי נינהו. אלמא לרבי יוסי הגלילי מטמא מחיים. ורבנן דמתניתין לא אוקמה, ונימא לדידהו כבשרא בדיקולא דמיא. דקסבר רבי יוחנן: אפילו רבנן דפליגי אדרבי יוסי הגלילי בטומאה, סבירא להו כרבנן דמתניתין בשחיטה, ואפילו הכי לא מטמא מפני שהוא חי, ולאו בפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דמתניתין קמיפלגי. **ואזדא רבי יוחנן לטעמיה** — מדקאמר רבי יוחנן: רבי יוסי הגלילי ובית שמאי המטמאין דגים מחיים אמרו דבר אחד, שמע מינה: רבנן דמטהרי בבן פקועה — לאו משום דסבירא להו דטעון שחיטה כרבי מאיר. דאי טעמייהו משום דטעון שחיטה הוא, אינהו נמי בדגים דלאו טעונין שחיטה מודו דמטמו כבית שמאי, והיכי משמע דרבי יוסי הגלילי ודבית שמאי חדא? **משיצודו** — דכיון דאין טעונין שחיטה — הרי הן כמתים. **מקרטע** — מפרפר, וכגון שיבש בו כסלע ובין סנפיריו, דתו לא חי, כדאמרינן במסכת שבת (קז,ב). **נולדו בדגים סימני טרפה** — כגון ניקבו מעיין, לרבי עקיבא. מהו — שיטמאו. **אבל דגים דאין במינן** — טרפות, לא הוי טרפות לגבייהו כמיתה. **הטילה נפל** — בהמה המפלת. **חלבו כחלב בהמה** — בכרת. **כחלב חיה** — ואין בו אלא איסור נבלה, שאין שחיטתו מטהרתו, אבל חלבו כבשרו. **אוירא גרים** — לשוייה בהמה, וכיון דנולד מיתסר. ואפילו לרבי יהודה דאמר לעיל (חולין עד,ב) חלבו מותר — התם הוא דלא יצא לאויר. **חלבו כחלב חיה חדשים נמי גרמי** — דחדשים ואוירא בעינן. **דהושיט ידו כו' חדשים גרמי** — וכיון דכלו לו חדשיו — חלבו אסור. ומיהו, כי שחטה לאמו — שרי ליה רבי יהודה מ"כל בבהמה תאכלו" [דברים יד]. **מה חלב ושתי הכליות כו'** — בתורת כהנים שנויה בשלמים: "את כל החלב אשר על הקרב" [ויקרא ג] — ולא את השליל. יכול לא יהא בעונש ואזהרה, אבל יהא בעמוד והקרב? כשהוא אומר חלב ושתי הכליות באשם, שאין תלמוד לומר, דמה שלמים שאין כל מינן טעון אליה — הרי הן טעונין חלב ושתי הכליות, אשם שכל מינו טעון אליה — אינו דין שיטעון חלב ושתי הכליות? ומה תלמוד לומר? אלא לומר לך: מה חלב ושתי הכליות האמור באשם מוצא מכלל שליל — חלב זה מוצא מכלל חלב שליל, שאינך יכול לומר חלב שליל יקריב הנמצא באשם, שהרי אין אשם נקבה. **אף כל** — אפילו בקרבנות הבאין נקבה, חלב האמור בהן מוצא מכלל שליל. **בשלמא לדידי** — דאמינא חדשים גרמי, איכא לאוקמא להא בבן תשעה חי, דכיון דבהמה הוא — אצטריך למעוטי. **אלא לדידך** — הא לאו חלב מיקרי, ופשיטא דאינו בעמוד והקרב, ולמה לי למעוטיה? **טעמא דידי** — דאמינא לאו חלב הוא. **מהכא** — ילפינן ליה, דהכא אפקיה רחמנא מכלל חלב, דמעטיה מהקרבה, ואי לאו דמעטיה — הוי אמינא דחלב הוא. **משום הכי מיעטיה** — לאשמועינן דלאו חלב הוא. אלא לדידך דאמרת חלב הוא לענין אכילה, אמאי מיעטיה מהקרבה? **מידי דהוה אמחוסר זמן** — דיצא לאויר וכלו חדשיו, ודכולי עלמא בהמה הוא, ופסליה רחמנא בהקרבה כל שבעה. **לדברי האוסר** — בן תשעה חי בבשרה עד שישחטנו. **מתיר** — את הטרפה באכילה, דשחיטתו מטהרתו. **לדברי המתיר** — בלא שחיטה בשל כשרה. **אוסר** — בשל טרפה. דשחיטה דידיה לא מהניא ביה, ובשחיטת הטרפה לא מישתרי, שהרי הוא כאחד מאיבריה. **ארבעה סימנין** — היתרא הוא דרבי ביה רחמנא מ"כל בבהמה תאכלו", שאם רצה — אוכלו בשחיטת אמו, אבל אם צריך הוא לשחיטת עצמו, כגון שליל של טרפה — שוחטו ומותר. שהוא ניתר בשניים מארבעה סימנין, או בושט וקנה שלו, או בושט וקנה של אמו. בין בדרבי אמי ובין בדרב חסדא ובין בתני רבי חייא בכולהו גרסינן: השוחט את הטרפה. ובתוספתא דרבי חייא נמצא כן.

טעון

תוספות

מאי בינייהו דג מקרטע — לאו בין רבי עקיבא ובית הלל קא בעי, דמחלוקתן מפורש בהדיא, דלבית הלל דוקא משימותו. אלא בין בית שמאי לרבי עקיבא קאמר, דתרווייהו מחיים מטמו. ומפרש דאיכא בינייהו דג מקרטע, פירוש: שקופץ ומדלג בחוזק, דלבית שמאי טמא, ולרבי עקיבא טהור, כיון דאם זורקו במים הוא יכול לחיות. ו"מקרטע" לשון כח וחיות גדול, כמו שהביא בערוך, מדאמר בילמדנו בפרשת בהעלותך: וכיון שהוא יוצא ורואה את הנר — מיד הוא מתחיל שמח ועומד ומקרטע לפניו. "תדוץ דאבה" (איוב מא) מתרגמינן: קדמיה מקרטע.

רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה — והא דשרי רבי יהודה לעיל חלבו של בן תשעה חי — הני מילי לאחר שחיטה, דניתר בשחיטת אמו.

מה חלב ושתי כליות — ואם תאמר: מאי קאמר בתורת כהנים שהביא בקונטרס: יכול לא יהא בעונש ואזהרה, אבל יהא בעמוד והקרב? והא ההוא קרא ד"החלב אשר על הקרב", דממעט מיניה שליל, לענין הקרבה כתיב! ויש לומר: דהא דקאמר בתורת כהנים: ולא חלב שליל — לאו משום דלימעוט מההוא קרא, אלא משום דמשתרי מן "כל בבהמה", ואין חשוב חלב. ובתר הכי קאמר, דדלמא אף על גב דנפקא לן מ"כל בבהמה" דאינו בעונש ואזהרה, מכל מקום הוי בעמוד והקרב.

לדברי המתיר אוסר — והא דתנן: קרעה טעון שחיטה — אתיא אפילו לדברי המתיר. דהכא דוקא לדברי המתיר אסור, דמהני שחיטת טרפה לענין טומאה, והוי כחציו שחוט ותו לא מהניא ביה שחיטה. אבל התם לא נשחטה אמו כלל. וכן הא דאמרינן לעיל (חולין עד,א) גבי בעיא דהושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן תשעה חי מהו: או דילמא אפילו לרבנן ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא — לא דמי להא דאסרינן הכא לרבנן, משום דהכא כחציו שחוט כדפרישית. ואפילו לרבא דאמר הכא: ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא, איכא למיבעי לעיל, דדילמא שאני התם דלא יצא לאויר העולם, ואסור אפילו לרבי מאיר. והכי נמי, בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש דפליגי בתלש חלב מבן תשעה חי, מיתוקמא ההיא בעיא לעיל. דאפילו לרבי יוחנן דאמר: חדשים גרמי — היינו לחלב שנתלש ויצא לאויר העולם, ואין איסור חלב חל עד שיולד, כדמוכח בפרק "גיד הנשה" (חולין קג,א) ובסוף פרק "דם שחיטה" (כריתות דף כג,ב). ואפילו לריש לקיש דאמר חדשים ואוירא גרמי, אפשר דבמעי אמו מהני ביה שחיטה, כי היכי דמהניא ליה שחיטת אמו.

וליטעמיך

טָעוּן שְׁחִיטָה, וְחַיָּיב בַּזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, וְאִם מֵת - טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: טָעוּן שְׁחִיטָה, כְּמַאן - כְּרַבִּי מֵאִיר, וְאִם מֵת טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, כְּמַאן - כְּרַבָּנַן! - וְלִיטַעְמִיךְ, הָא דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה וּמָצָא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה, וְחַיָּיב בַּזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, וְאִם מֵת - טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא; טָעוּן שְׁחִיטָה, כְּמַאן - כְּרַבִּי מֵאִיר, וְאִם מֵת - טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא - כְּרַבָּנַן! - הָא לָא קַשְׁיָא, רַבִּי חִיָּיא - אִם כְּבָר מְצָאוֹ מֵת קָאָמַר. אֶלָּא לְדִידָךְ קַשְׁיָא! אֲמַר לֵיהּ: לְדִידִי נַמִי לָא קַשְׁיָא, אַרְבָּעָה סִימָנִים אַכְשַׁר בֵּיהּ רַחֲמָנָא. כִּי סְלֵיק רַבִּי זֵירָא, אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב אַסִי דְּיָתֵיב וְקָאָמַר לֵיהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֲמַר לֵיהּ: יִישַׁר, וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. - מִכְּלָל דְּפָלֵיג עֲלֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ? - מִשְׁהָא הֲוָה שָׁהֵי לֵיהּ וְשָׁתֵיק לֵיהּ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: מִשְׁתָּא הֲוָה שָׁתֵי וְשָׁתֵיק לֵיהּ. "רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר אֲפִילּוּ" וכו'. הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אֲמַר רַב כָּהֲנָא: הִפְרִיס עַל גַּבֵּי קַרְקַע אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. אָמַר רַב מְשָׁרְשִׁיָּא: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, בֶּן פְּקוּעָה הַבָּא עַל בְּהֵמָה מְעַלְּיָיתָא - הַוָּלָד אֵין לוֹ תַּקָּנָה. אָמַר אַבַּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בְּקָלוּט בֶּן פְּקוּעָה שֶׁמּוּתָּר, מַאי טַעְמָא? כָּל מִלְּתָא דִּתְמִיהָא - מִידְכַּר דְּכִירֵי לָהּ אֱינָשֵׁי. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר אַבַּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בְּקָלוּט בֶּן קְלוּטָה בֶּן פְּקוּעָה - שֶׁמּוּתָּר, מַאי טַעְמָא? תְּרֵי תְּמִיהֵי מִידְכַּר דְּכִירֵי אֱינָשֵׁי. אָמַר זְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁזוּרִי, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי מַתִּיר בִּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הוּא מוּתָּר, וּבְנוֹ אָסוּר. אַדָּא בַּר חָבוּ הֲוָה לֵיהּ בֶּן פְּקוּעָה דִּנְפַל דּוּבָא עֲלֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב אַשִׁי. אֲמַר לֵיהּ: זִיל שְׁחַטֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ, הָאֲמַר זְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי מַתִּיר בִּבְנוֹ וּבֶן בְּנוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. וַאֲפִילּוּ רַבִּי יוֹחָנָן לָא קָאָמַר אֶלָּא בְּנוֹ, אֲבָל אִיהוּ - לָא! אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי יוֹחָנָן, לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי קָאָמַר. - וְהָאֲמַר רָבִין בַּר חֲנִינָא, אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי בְּמִשְׁנָתֵנוּ - הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא כִּי הָא סְבִירָא לִי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי בִּמְסוּכָּן, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי. מְסוּכָּן - דִּתְנַן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים, הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר וְאָמַר: "כִּתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" - הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ; חָזְרוּ לוֹמַר - אַף הַמְפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּירָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף הַמְסוּכָּן. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי - דִּתְנַן: תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי שֶׁחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף בַּחוֹל שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו.

משנה

תוספות

וליטעמיך הא דתני רבי חייא כו' — תימה: כיון דשמיע ליה ברייתא, לימא ברייתא!

בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא הולד אין לו תקנה — מה שפירש בקונטרס, דהרי הוא כמי שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו, ובהמה בחד סימן לא מתכשרה. וגם פירש דהאי בתרא לא מצטרף לקמא, שאין לך שהייה גדולה יותר מזו. וגם פירש דלרב משרשיא לית ליה הא דאמרינן לעיל: ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא. והכל מגומגם, דאפילו היתה הבהמה ניתרת בסימן אחד — אין להכשיר, דחשיב כל סימן וסימן כחציו שחוט, ואין רוב סימן שיהא ראוי לשחיטה. ואפילו לא היתה השהייה פוסלת בשחיטה — אין שייך להתיר, כיון דחצי הגוף של ולד הבא מכח אמו לא נשחט כלל. ואפילו מאן דאמר לעיל: ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא — מודה הכא, דהתם שחיטת טרפה לא הויא שחיטה, אבל כאן הוי כאילו נשחט חציו. ומודה נמי לסוגיא דריש פרקין (חולין סט,א) גבי: מהו לחוש לזרעו של עובר, דמשמע דעובר היוצא אין לו תקנה בשחיטה. דהתם הסימנין כשחוטין, ושוב אינן בני שחיטה להתיר כלום. ולפירוש הקונטרס כולה ההיא סוגיא דלא כוותיה, וזה דוחק.

דנפל דובא עליה כו' זיל שחטיה — דסבר כרבנן. לא אסר משום דרוסת הזאב, דדוקא בשחיטה גזרו דמיפרסמא, אבל טרפות דידיה לא מיפרסמא כל כך. ובקונטרס פירש נמי: ולא היה עוד יכול לחיות, ואפילו הכי שרי. וכן נראה, דלא על חנם השמיענו דנפל דובא עליה.

והא אמר רבין אמר רבי חנינא הלכה כרבי שמעון שזורי — לא מייתי לה אלא משום "ולא עוד", דאי לאו הכי — מאי אלימא דרבין מדזעירי?

אנא כי האי סבירא לי — וכן קיימא לן, דפסיק כאן הלכה למעשה. ואהאי סמכינן להדליק בשבת בכל שמנים, אף על גב דרבי שמעון שזורי קאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת כו,א) בעיטרן ובנפט דוקא. דאי אף בעיטרן קאמר — היינו תנא קמא. **אף** בחול שואלו ואוכלו על פיו — בירושלמי מפרש: שאימת דימוע על עם הארץ, דכיון שהופרש — חמור בעיניו יותר כשחוזר ומתערב. ובטעמא דתנא קמא דלא שרי אלא בשבת — פליגי בירושלמי, חד אמר: מפני כבוד שבת, וחד אמר: מפני שאימת שבת עליו, והוא אומר אמת. ופריך: אי אימת שבת עליו, הא דתניא: מוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר, ואי אומר אמת אמאי לא יאכל? מפני שאין שבת עליו באימה. ולמאן דאמר מפני כבוד שבת — שואלו על ידי עילה (עולה). ועוד פריך, תנינא: שואלו בחול — לא יאכל בשבת. ולמאן דאמר מפני כבוד שבת, אמאי לא יאכל בשבת? וקאמר: לא אמרו אלא בשוגג, אבל במזיד — אסור, דתנינא: ושכח לעשרו.

אלא

רש"י

טעון שחיטה — להתירו באכילה, דבשחיטת אמו טרפה אינו ניתר, דאם כן הוה ליה כאחד מאיבריה. **וחייב בזרוע והלחיים והקבה** — ד"זובחי הזבח" קרינא ביה [דברים יח]. **ואם מת** — בלא שחיטה. **טהור מלטמא** — דשחיטת אמו מטהרתו. **כרבי מאיר** — קא סלקא דעתיה: לרבנן לא מהניא ליה שחיטה דידיה כלל, דהא (שוחט) [שחוט] ועומד הוא. **כבר מצאו מת** — במעי אמו קאמר. וכולה רבי מאיר אמרה, דמודה רבי מאיר בבן תשעה מת דשחיטת אמו מתירתו, וזה שאמו טרפה היא — מתירתו מיהא מידי נבלה כאחד מאיבריה. **אלא לדידך** — דלא מהדרת לי: כבר מצאו קאמינא, קשיא! **ארבעה סימנים** — וכולה כרבנן. ומודו רבנן דאם בא לשוחטו — שוחט ומועיל לו, ולא אמר שחוט ועומד הוא. **אשכחיה רבי אסי** — לרבי זירא. **יישר** — שפיר קאמרת דארבעה סימנין כשרין בו, וכן אמר רבי יוחנן. **מכלל דפליג עליה ריש לקיש** — בעיא בעי מיניה: שמעת שנחלק עליו? **מישהא הוה שהי ליה** — מנהגו של ריש לקיש, כשאומר רבי יוחנן שמועה שאינו מודה לו — שהה ריש לקיש שעה או שתים קודם שיחלוק עליו, אולי יחזור בו. ובתוך כך יצא רבי אסי, ולא שמע אם נחלק עליו. **משתא הוה שתי** — שותה מים היה כשאמר רבי יוחנן, ובתוך כך יצא רבי אסי. **הפרים** — עמד על פרסותיו. לתנא קמא, כיון שהלך — טעון שחיטה מדרבנן, דאתי לחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה. **לדברי האומר** — חנניא הוא, ב"אותו ואת בנו" (חולין עח,ב) דקאמר: נוהג בזכרים. **אין לו תקנה** — שהרי הוא כמי שאין לו אלא סימן אחד מצד אמו, שהסימן השני שחוט ועומד הוא, שאין שחיטה נוהגת בו, ובהמה בחד סימן לא מיתכשרה. והאי סימנא בתרא לא מצטרף לקמא, שאין לך שהייה גדולה מזו שהראשון שחוט משנולד. ולית ליה לרב משרשיא הא דאמרן לעיל: ארבעה סימנים אכשר ביה רחמנא. **הכל מודים** — תנא קמא דפליג אדרבי שמעון שזורי, ומצריך שחיטה להפריס על גבי קרקע מדרבנן, בהאי מודי. **מידכר דכירי** — קול יוצא עליו מאז: קלוט זה בן פקועה הוא, ומתוך שתמהין על קליטותו זוכרין את כל דבריו. הכי גרסינן: איכא דאמרי אמר אביי — הכל מודים בקלוט בן קלוטה, ואותה קלוטה פקועה היתה, וזה הקלוט נמצא בה. **הוה ליה בן פקועה** — שנתקיים וגדל. **דנפל דובא עליה** — הזאב טרפו, ולא היה יכול עוד לחיות. **זיל שחטיה** — כרבנן, דאמרי: הפריס על גבי קרקע טעון שחיטה. **ואפילו רבי יוחנן לא** — קא פליג עליה דזעירי אלא בבנו. **במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי** — ותו לא, ושמעינן מינה דהפריס על גבי קרקע טעון שחיטה. **היוצא בקולר** — שנתחייב מיתה למלכות. **כתבו** — אף על גב דלא אמר "תנו" — דעתיה שיתנו לה, ועשאן שלוחים אף לגרש, אלא שהיה בהול על נפשו. **והמפרש** — מן היישוב לים. **והיוצא בשיירא** — למדברות. **המסוכן** — מתוך חליו. **תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה** — והרי הן מדומעין, שאין תרומה עולה אלא באחד ומאה וכאן אין כאן אלא מאה. והרי הוא הפסד גדול. **אף בחול** — דהואיל ואין כאן תקנה — הקילו לו חכמים לסמוך על עם הארץ לשואלו אם עישר תבואה שמכר לו, ואוכלו על פיו אם אמר: עשרתים. והאי דנקט "אף בחול" — משום דקתני רישא: הלוקח פירות מיד שאינו נאמן על המעשרות, ושכח לעשרו דמאי — שואלו בשבת, דמשום כבוד שבת התירו לו לסמוך עליו אם אמר לו עשרתים, ואוכל על פיו אותה סעודה לבדה, ולמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר — הדר קתני לה דרבי שמעון שזורי.

משנה

משנה בְּהֵמָה שֶׁנֶּחְתְּכוּ רַגְלֶיהָ, מִן הָאַרְכּוּבָּה וּלְמַטָּה - כְּשֵׁרָה, מִן הָאַרְכּוּבָּה וּלְמַעְלָה - פְּסוּלָה, וְכֵן שֶׁנִּיטַּל צוֹמֶת הַגִּידִין. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם, אִם רוֹב הַבָּשָׂר קַיָּים - שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוֹ, וְאִם לָאו - אֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוֹ.

גמרא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אָמַר רַבִּי חִיָּיא: לְמַטָּה - לְמַטָּה מִן הָאַרְכּוּבָּה, לְמַעְלָה - לְמַעְלָה מִן הָאַרְכּוּבָּה, בְּאֵיזוֹ אַרְכּוּבָּה אָמְרוּ - בָּאַרְכּוּבָּה הַנִּמְכֶּרֶת עִם הָרֹאשׁ. עוּלָּא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כְּנֶגְדּוֹ בַּגָּמָל נִיכָּר. אֲמַר לֵיהּ עוּלָּא לְרַב יְהוּדָה: בִּשְׁלָמָא לְדִידִי, דְּאָמִינָא כְּנֶגְדּוֹ בַּגָּמָל נִיכָּר - הַיְינוּ דְּקָתָנֵי: וְכֵן שֶׁנִּיטַּל צוֹמֶת הַגִּידִין. אֶלָּא לְדִידָךְ, מַאי "וְכֵן שֶׁנִּיטַּל צוֹמֶת הַגִּידִין"? אֲמַר לֵיהּ: רְכוּבָה בְּלֹא צוֹמֶת הַגִּידִים, וְצוֹמֶת הַגִּידִים בְּלֹא רְכוּבָה. - וְהָא "נֶחְתְּכוּ" קָתָנֵי! אִישְׁתִּיק. לְבָתַר דִּנְפַק, אֲמַר, מַאי טַעְמָא לָא אֲמַרִי לֵיהּ: לְמַטָּה - לְמַטָּה מִן הָאַרְכּוּבָּה, לְמַעְלָה - לְמַעְלָה מִצּוֹמֶת הַגִּידִין? הֲדַר אֲמַר: וְלָא אֲמַרִי לֵיהּ, וַאֲמַר לִי: "נֶחְתְּכוּ" קָתָנֵי? הָכָא נַמִי - "מִן הָאַרְכּוּבָּה וּלְמַעְלָה" קָתָנֵי. רַב פַּפָּא מַתְנֵי הָכִי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אָמַר רַבִּי חִיָּיא: לְמַטָּה - לְמַטָּה מִן הָאַרְכּוּבָּה וּמִצּוֹמֶת הַגִּידִין, לְמַעְלָה - לְמַעְלָה מִן הָאַרְכּוּבָּה וּמִצּוֹמֶת הַגִּידִין, וְכֵן שֶׁנִּיטַּל צוֹמֶת הַגִּידִין; וְאַרְכּוּבָּה גּוּפָהּ - כִּדְעוּלָּא אֲמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא. וּמִי אִיכָּא מִידֵי, דְּאִילּוּ מַדְלֵי - פָּסֵיק לֵיהּ וְחַיָּה, מַתְתֵי - פָּסֵיק לֵיהּ וּמֵתָה? אֲמַר רַב אַשִׁי: טְרֵפוֹת קָא מְדַמֵּית לַהֲדָדֵי? אֵין אוֹמְרִין בִּטְרֵפוֹת זוֹ דּוֹמָה לָזוֹ, שֶׁהֲרֵי חוֹתְכָהּ מִכָּאן - וּמֵתָה, חוֹתְכָהּ מִכָּאן - וְחָיָה. וְאֵלּוּ הֵן צוֹמֶת הַגִּידִין? רַבָּה אָמַר רַב אַשִׁי: דְּאַגַּרְמָא וּלְבַר. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב אַשִׁי: דְּאַגַּרְמָא וּלְגָיו. רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב אַסִּי: דְּעִילָּוֵי עַרְקוּמָא. יְתֵיב הַהוּא מֵרַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, וְיָתֵיב וְקָאָמַר: דְּעַרְקוּמָא גּוּפָהּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא: לָא תְּצִיתוּ לֵיהּ! הָכִי אֲמַר רַב יְהוּדָה: הֵיכָא דְּפָרְעֵי טַבָּחֵי. וְהַיְינוּ רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב אַסִּי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: צוֹמֶת הַגִּידִים שֶׁאָמְרוּ - מָקוֹם שֶׁהַגִּידִין צוֹמְתִין, וְעַד כַּמָּה? אֲמַר לֵיהּ הַהוּא מִדְּרַבָּנַן, וְרַב יַעֲקֹב שְׁמֵיהּ: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב יְהוּדָה, אֲמַר לָן: שִׁמְעוּ מִנִּי מִלְּתָא דְּמִגַּבְרָא רַבָּה שְׁמִיעַ לִי, וּמַנּוּ - שְׁמוּאֵל: צוֹמֶת הַגִּידִין שֶׁאָמְרוּ - מָקוֹם שֶׁהַגִּידִין צוֹמְתִין בּוֹ, וּמִמָּקוֹם שֶׁצּוֹמְתִין עַד מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִין. וְכַמָּה? אֲמַר אַבַּיֵי: אַרְבָּעָה בַּטְדֵי בְּתוֹרָא. בְּדַקָּה מַאי? אֲמַר אַבַּיֵי: בְּלִיטֵי - הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים, בְּלִיעֵי - לָא הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים; אַשּׁוּנֵי - הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים, רַכִּיכֵי - לָא הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים; אַלִּימֵי - הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים, קְטִינֵי - לָא הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים; חִוָּורֵי - הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים, לָא חִוָּורֵי - לָא הָווּ צוֹמֶת הַגִּידִים.

מר

רש"י

משנה רגליה — האחרונים. **ארכובה** — מפרש בגמרא. **צומת הגידין** — למעלה מארכובה הוא, וסמוך לה, והן אותן שלשה חוטין שנוטלין מנקרי הבשר מתלולית העצם שקורין צינקרו"ן. **וכן שניטל** — אפילו לא נחתך העצם. **נשבר העצם** — ולא נחתך. **אם רוב בשר קיים** — מפרש בגמרא: רוב עוביו ורוב היקפו. **שחיטתו מטהרתו** — ומותר באכילה, ואם לאו — אין שחיטתו מטהרתו. ואפילו במקום שהבהמה מותרת — הוי אבר אסור משום "ובשר בשדה טרפה", כדאמרינן (חולין עג,ב): להביא האבר והבשר המדולדלין. שלשה עצמות בירך: התחתון, והוא עצם הנחתך עם הפרסות כשמפשיטין הבהמה, ואותה ארכובה נקראת "ארכובה הנמכרת עם הראש". ולמעלה הימנה עצם האמצעי, וצומת הגידין בתחתיתו, סמוך לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התחובה באליה. **גמרא** למטה — דקתני מתניתין: כשרה. **למטה מן הארכובה** — סמוך לה מיד קאמר. דלא תימא: ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שבין הקולית ועצם האמצעי, ומאי למטה דקתני כשרה — למטה הימנה ומכל עצם האמצעי שבו צומת הגידין קאמר. דלמטה ממש ליכא למימר כשרה, דהא אפילו צומת הגידין שהוא בשיפולי של עצם אמצעי קתני מתניתין טרפה, וכל שכן בגובהו. הא לא אמרינן, אלא: למטה — למטה מן הארכובה, סמוך לה קאמר כשרה, כדמסיים מילתיה ואזיל, דארכובה הנמכרת עם הראש קאמר. **למעלה למעלה מן הארכובה** — מיד קאמר טרפה, דהיינו בצומת הגידין שהוא סמוך לה, וכל שכן בגובהו. ולקמן פריך: מאי "וכן שניטל צומת הגידין"? **והא תנא ליה: למעלה מן הארכובה** — **טרפה! כנגדו** — של אותו מקום דמתניתין. **בגמל ניכר** — דקסבר רבי אושעיא: ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה, ושם בולט עצם בירך הגמל. והכי תניא בבכורות (מא,א) דאותה ארכובה ניכרת בגמל, דתנן: זנב העגל שאינה מגעת לערקום, ארכובה — הוי מום לפסול. ותני עלה: קֶפֶץ העליון ולא קֶפֶץ התחתון, וכנגדו בגמל ניכר. **היינו דקתני וכן שניטל** — משום דתנא: למטה מן הארכובה עליונה כשרה, דהיינו נחתך עצם האמצעי — איצטריך למיתני: וכן שניטל, דאף על גב דאם נחתך בגובהו כשרה, היכא דנחתך בשיפולי במקום צומת הגידין — טרפה. וכדמתרץ לקמן: ואל תתמה, שהרי חותכה מכאן ומתה וחותכה מכאן וחיה. אלא לדידך, דאמרת: ארכובה תחתונה, למעלה דקתני מתניתין — למעלה מיד בסמוך משמע, היינו ניטל צומת הגידין! **אמר ליה תנא ארכובה בלא צומת הגידין** — כמו נשבר העצם והגידין קיימין, ותנא צומת הגידין בלא ארכובה. **והא נחתכו** — לגמרי משמע. אלמא, תנא ליה תנא: ניטל הצומת, ולמה ליה למהדר ולמתנייה? **והא ליכא למימר: תנא רכובה עם צומת הגידין, והדר תני צומת הגידין בלא ארכובה, דאם כן ניתני: ניטל צומת הגידין, וכל שכן נחתכו! לבתר דנפק** — רב יהודה לנפשיה. **מאי טעמא לא אמרי** — עולא. **אמר** — דלמטה דקאמר, הוא למטה מן הארכובה ומצומת הגידין, ולמעלה דקתני — לאו למעלה מיד משמע, אלא בגובהו של עצם, למעלה מן הצומת. והדר תנא: וכן שניטל הצומת, דאם נחתך בתוך הצומת נמי טרפה. **הדר אמר** — שפיר עבדי דלא אמרי ליה. **ולא אמרי ליה** — בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון, רכובה בלא צומת וצומת בלא רכובה, ופרכיה מלישנא דמתניתין, ואמר לי: נחתכו קתני? **והכא נמי, אי הוה אמרי ליה** — **קא הוה דייק נמי לישנא, ואומר לי: "מן הארכובה ולמעלה" קתני**, דמשמע בסמוך, והיינו בצומת הגידין. **רב פפא מתני** — לדרב יהודה הכי. **למטה** — דמתניתין, לאו למטה מיד קאמר. דרכובה דמתניתין ברכובה עליונה מיירי, הלכך למטה דידה דהיינו עצם אמצעי, זימנין דטרפה, כגון בצומת הגידין. אלא הכי קאמר: למטה מאותה רכובה ומעצם אמצעי כולו, דהיינו בעצם התחתון — ודאי כשרה. **למעלה למעלה מן הארכובה** — דהיינו בקולית — ודאי טרפה כל מקום שיחתך. **וכן שניטל צומת הגידין** — ובעצם אמצעי יש מקום שהיא טרפה — כגון בצומת הגידין, ויש מקום שהיא כשרה — כגון למעלה מן הצומת. ורכובה גופה איזו היא? **כדעולא** — עליונה. ופרכינן ללישנא דעולא ודרב פפא: **ומי איכא מידי דכי מדלי פסיק לה** — למעלה מן הצומת הגידין בעצם אמצעי — כשרה. **וכי מתתי פסיק לה** — וכשמשפיל להו לחותכה בצומת — טרפה? וכלישנא קמא דרב עבדינן לחומרא, ולמעלה מרכובה התחתונה, כל מקום שיחתך — טרפה. וכן ניטל צומת בלא רכובה. דלא חזינן דהדר ביה רב, ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העצם, וכל שכן נחתך לגמרי. **אלו הן צומת הגידין** — מהיכן מתחיל, והיכן כח חיות הגידין? **דאגרמא ולבר** — משיוצאין הגידין מן העצם ומהלכין בבשר. שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידין אדוקין בו, וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל, וכל זמן שהן צמותין וקשורין השלשה יחד — קרי צומת, עד מקום שמתפשטין ומתפצלין זה מזה, כדמפרש לקמן. **דאגרמא ולגיו** — אין נקראין צומת אלא מקום אדיקתן בעצם, ממקום שנאדקין בו עד הפרק. **דעילוי ערקומא** — עצם קטן הוא המחבר את הפרקים. ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפשטין — קרי צומת, וכל מקום שיחתכו שם טרפה. והאי שיעורא נפיש מכולהו, שמתחיל מיד מן הערקום ולמעלה, והוא למטה מסוף העצם האמצעי, ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערקום — טרפה. **דערקומא גופה** — נחתכו גידין כנגד הערקום עצמו. **לא תציתו ליה** — דמחמיר טפי. **דפרעי טבחי** — במקום שפותחין הטבחין להפריש הבשר מן העצם כשמנקרין אותו צינקרו"ן, ורוצין ליטול אותן גידין, והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא: כשמפשיטין הבהמה, משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים. **צומתין** — מחוברין יחד ונראין כגיד אחד. **ועד כמה** — ארכו של צומת. **ארבעה בטדי** — ארבע אצבעות. **בליטי** — קודם שיבלעו בתוך הבשר. **אשוני** — קשין. **רכיכי** — לאחר שנכנסין לבשר נעשין רכין.

דזיגי

תוספות

אלא לדידך מאי כו' — תימה: דלמא סובר כמאן דאמר צומת הגידין הוי דאגרמא ולבר, דהיינו כשיוצא מן העצם. אבל למעלה מן הארכובה לא מיטרף משום צומת הגידין! ויש לומר: מדפריך ליה עולא, מכלל דהוה פשיטא ליה דצומת הגידין הוי דאגרמא ולגיו. ועוד, דרב יהודה דקאמר בסמוך: היכא דפרעי טבחי, והיינו דרבא בריה דרבה בר רב הונא דקאמר: עילוי ערקומא, שהוא עדיין יותר. **הכא** נמי מן הארכובה ולמעלה קתני — לעולא ניחא, דמצי לפרש מן הארכובה ולמטה — מיד. אף על גב דלא בבל מקום כשרה, כמו כנגד צומת הגידין, מכל מקום כיון דמיתוקם למטה מיד, ולמעלה מיד — ניחא.

מר

מָר בַּר רַב אַשִׁי אֲמַר: כֵּיוָן דְּזִיגֵי, אַף עַל גַּב דְּלָא חִוָּורֵי. אָמַר אַמֵימָר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב זְבִיד: תְּלָתָא חוּטֵי הָווּ, חַד אַלִּימָא וּתְרֵי קְטִינֵי; אִיפְּסִיק אַלִּימָא - אָזְדָא רוֹב בִּנְיָן, אִיפְּסִיק קְטִינֵי - אָזְדָא רוֹב מִנְיָן. מָר בַּר רַב אַשִׁי מַתְנֵי לְקוּלָּא: אִיפְּסִיק אַלִּימָא - הָאִיכָּא רוֹב מִנְיָן, אִיפְּסִיק קְטִינֵי - הָאִיכָּא רוֹב בִּנְיָן. בְּעוֹפוֹת, שִׁיתְסַר חוּטֵי הָווּ, אִי פָּסֵיק חַד מִינַּיְיהוּ - טְרֵפָה. אֲמַר מָר בַּר רַב אַשִׁי: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּאַבָּא, וְאַיְיתוּ לְקַמֵּיהּ עוֹפָא, וּבְדַק וְאַשְׁכַּח בֵּיהּ חֲמֵיסַר, הֲוָה חַד דַּהֲוָה שַׁנֵּי מֵחַבְרֵיהּ, נַפְּצֵיהּ וְאַשְׁכַּח תְּרֵי. אֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: צוֹמֶת הַגִּידִין שֶׁאָמְרוּ - בְּרוּבּוֹ; מַאי רוּבּוֹ? רוֹב אֶחָד מֵהֶן. כִּי אֲמַרִיתָהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אֲמַר לִי: מִכְּדֵי תְּלָתָא הָווּ, כִּי מִיפְּסִיק חַד מִינַּיְיהוּ לְגַמְרֵי - הָא אִיכָּא תְּרֵי! טַעְמָא - דְּאִיכָּא תְּרֵי, הָא לֵיכָּא תְּרֵי - לָא. וּפְלִיגָא דְּרַבְּנַאי, דְּאָמַר רַבְּנַאי אָמַר שְׁמוּאֵל: צוֹמֶת הַגִּידִים, אֲפִילּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּיר בָּהּ אֶלָּא כְּחוּט הַסַּרְבָּל - כְּשֵׁרָה. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: מַאי רוּבּוֹ - רוֹב כָּל אֶחָד וְאֶחָד. כִּי אֲמַרִיתָהּ קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל, אֲמַר לִי: מִכְּדֵי תְּלָתָא הָווּ - הָאִיכָּא תְּלָתָא דְּכָל חַד וְחַד! מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבְּנַאי, דְּאָמַר רַבְּנַאי אָמַר שְׁמוּאֵל: צוֹמֶת הַגִּידִין שֶׁאָמְרוּ, אֲפִילּוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּיר בָּהּ אֶלָּא כְּחוּט הַסַּרְבָּל - כְּשֵׁרָה. "נִשְׁבַּר הָעֶצֶם" כו'. אָמַר רַב: לְמַעְלָה מִן הָאַרְכּוּבָּה, אִם רוֹב הַבָּשָׂר קַיָּים - זֶה וָזֶה מוּתָּר, וְאִם לָאו - זֶה וָזֶה אָסוּר; לְמַטָּה מִן הָאַרְכּוּבָּה, אִם רוֹב הַבָּשָׂר קַיָּים - זֶה וָזֶה מוּתָּר, אִם לָאו - אֵבֶר אָסוּר, וּבְהֵמָה מוּתֶּרֶת. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה, אִם רוֹב הַבָּשָׂר קַיָּים - זֶה וָזֶה מוּתָּר, אִם לָאו - אֵבֶר אָסוּר, וּבְהֵמָה מוּתֶּרֶת. מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן לִשְׁמוּאֵל: יֹאמְרוּ, אֵבֶר מִמֶּנָּה מוּטָּל בָּאַשְׁפָּה, וּמוּתֶּרֶת? אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא לְרַב נַחְמָן: לְרַב נַמִי, יֹאמְרוּ: אֵבֶר מִמֶּנָּה מוּטָּל בָּאַשְׁפָּה וּמוּתֶּרֶת! אֲמַר לֵיהּ, הָכִי קָאָמִינָא: אֵבֶר שֶׁחַיָּה מִמֶּנָּה מוּטָּל בָּאַשְׁפָּה, וּמוּתֶּרֶת שְׁלַחוּ מִתָּם: הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב, הֲדוּר שְׁלַחוּ: כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, הֲדוּר שְׁלַחוּ: כְּוָותֵיהּ דְּרַב, וְאֵבֶר עַצְמוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא. מְתִיב רַב חִסְדָּא: לֹא, אִם טִיהֲרָה שְׁחִיטַת טְרֵפָה אוֹתָהּ וְאֶת הָאֵבֶר הַמְדוּלְדָּל בָּהּ, דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ - תְּטַהֵר אֶת הָעוּבָּר, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ? אֲמַר לֵיהּ רַבָּה: הָדוּרֵי אַפִּירְכֵי לָמָּה לָךְ? אוֹתֵיב מִמַּתְנִיתִין: נִשְׁחֲטָה בְּהֵמָה - הוּכְשְׁרוּ בְּדָמֶיהָ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא הוּכְשְׁרוּ! אֲמַר לֵיהּ: מַתְנִיתִין אִיכָּא לְדָחוּיֵי, כִּדְדָחֵינַן. כִּי סְלֵיק רַבִּי זֵירָא אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב יִרְמְיָה דְּיָתֵיב וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֲמַר לֵיהּ: יִישַׁר, וְכֵן תִּרְגְּמָהּ אַרְיוֹךְ בְּבָבֶל. - אַרְיוֹךְ מַנּוּ - שְׁמוּאֵל, וְהָא מִיפְלַג פָּלֵיג! - הֲדַר בֵּיהּ שְׁמוּאֵל לְגַבֵּיהּ דְּרַב. תָּנוּ רַבָּנַן: נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, אִם עוֹר וּבָשָׂר חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ - מוּתָּר, אִם לָאו - אָסוּר. וְכַמָּה רוּבּוֹ? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רוֹב עוֹבְיוֹ, וְאָמְרִי לָהּ: רוֹב הֶקֵּיפוֹ. אֲמַר רַב פַּפָּא: הִלְכָּךְ, בָּעֵינַן רוֹב עוֹבְיוֹ, וּבָעֵינַן רוֹב הֶקֵּיפוֹ. אֲמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר הֲרֵי הוּא כְּבָשָׂר. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְעוּלָּא, וְלֵימָא מָר: עוֹר מְצָרֵף לְבָשָׂר, דְּהָא "עוֹר וּבָשָׂר" קָתָנֵי! אֲמַר לֵיהּ: אֲנַן "עוֹר אוֹ בָּשָׂר" תָּנֵינַן. אִיכָּא דְּאָמְרִי, [אֲמַר עוּלָּא] אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר מִצְטָרֵף לְבָשָׂר. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְעוּלָּא, וְלֵימָא מָר: עוֹר מַשְׁלִים לְבָשָׂר לְחוּמְרָא! אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא עוּבְדָּא יָדַעְנָא, דְּהַהוּא בַּר גּוֹזְלָא דַּהֲוָה בֵּי רַבִּי יִצְחָק, דְּעוֹר מְצָרֵף לְבָשָׂר הֲוָה, וַאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְאַכְשְׁרֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: בַּר גּוֹזְלָא קָאָמְרַתְּ? בַּר גּוֹזְלָא דְּרָכִיךְ - שָׁאנֵי! הָנְהוּ גִּידִין רַכִּין דְּאָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה, אֲמַר רַבָּה: לְמַאי לֵיחוּשׁ לְהוּ? חֲדָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גִּידִין שֶׁסּוֹפָן לְהַקְשׁוֹת

נמנין

תוספות

מר בר רב אשי אמר כו' — פירש בקונטרס דכמר בר רב אשי קיימא לן בכל דוכתי, בר ממכתב אודיתא ומיפך שבועה. וכן יש בסדר תנאים ואמוראים. ורבינו חננאל פירש דקיימא לן כוותיה בכל דוכתין בר ממיפך שבועה, וחיורי, וסימן כולו הפך לבן. וחיורי — היינו הך דשמעתין. וכן פירש רבינו תם. **איפסיק** חד מינייהו טרפה — לא שייך למתני גבי "יתר עליהן עוף" (חולין נו,א), משום דכשנפסק אחד מהן — סוף כולן ליפסק. **ואם** לאו זה וזה אסור — והא דקתני רישא: נחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה — הוא הדין נמי נשבר העצם ואין רוב בשר קיים. ואגב סיפא נקט נחתכו, דלמטה אפילו נחתכו לגמרי כשרה. **רוב** עוביו ואמרי לה רוב הקיפו — זימנין דמשכחת לה זה בלא זה, שאין העצם עגול לגמרי אלא מרחיב מצד אחד ומיצר מצד אחד. ובקונטרס פירש בענין אחר. **למאי** ליחוש לה חדא דאמר רבי יוחנן כו' — תימה: דהתם גבי פסח פליגי, משום דמר אזיל בתר השתא ומר אזיל בתר סוף, כדמפרש ב"כיצד צולין" (פסחים פד,א), ומה שייכא ההיא פלוגתא הכא לענין הגנה? ויש לומר, משום דברייתא קתני: אם עור ובשר חופין את רובו, משמע דאי חשיב בשר — מגין. **גידין** שסופן להקשות — בפרק "כיצד צולין" (פסחים פד,א) פירש בקונטרס: גידי צואר. ואין נראה, דהכא מייתי לה אגידי רגל. ועוד, דגידי צואר לעולם קשין הן, ואין רגילות לאכלן כלל, כמו עצמות. כדאמרינן ב"כיצד צולין" (שם פג,ב): הגידין והנותר והעצמות ישרפו לששה עשר. ופריך: הני גידין היכי דמי? אי גידי בשר — ליכלינהו, ואי דאייתור — היינו נותר! אלא פשיטא גידי צואר. משמע שהם רגילים להיות נותר בכל שעה.

אל

רש"י

דזיגי — צלולין, קליר"ש לבנים קצת. **תלתא חוטי הוו** — צומת הגידין. **אזדא רוב בנין** — שהוא עב משניהם, וכיון דאזל רובא — טרפה. **שני מחבריה** — עב מחברו. **נפציה** — נפצו, קרפי"ר בלעז. **ברוב אחד מהם** — אם נפסק רובו של אחד מהם טרפה. **הא איכא תרי** — רובו קיים. **הסרבל** — של צמר, ומעמידין בית הצואר בחוט כמו שאנו עושין ברצועות. וכמר בר רב אשי קיימא לן בכל דוכתי בר מתרתי: מכתב אודיתא (סנהדרין כט,ב) ומיפך שבועה (שבועות מא,א). ובשיעור צומת גידין, אחר שנחלקו ולא איתפרש הלכתא כמאן — בשל תורה הלך אחר המחמיר, וטרפות דאורייתא, הלכך מעילוי ערקומא עד מקום שמתפשטין, כל מקום שחותך שם הוי צומת הגידין, ואפילו רכובה קיימת ועצם קיים — טרפה. **למעלה מן הארכובה** — אם נשבר העצם שם, ורוב בשר שעל השבירה קיים, עור ובשר חופין רוב העצם. **זה וזה** — אבר ובהמה מותר. **ואם לאו זה וזה אסור** — ומתניתין דקתני: אם לאו אין שחיטתו מטהרתו, דמשמע אבר אסור ובהמה מותרת — אלמטה מן הארכובה קאמר. **אבר אסור** — משום מדולדל. ולשמואל, מתניתין בין למעלה ובין למטה קאמר, ושני לה למתניתין בין נחתכו לגמרי לנשבר העצם, משום דהכא גידין קיימי. **ולרב נמי** — בלמטה מן הארכובה, יאמרו כו'. **שחיה ממנה** — שהנשמה תלויה בה. **מוטל באשפה** — דקאמר: אבר אסור ואתה חותכו ומשליכו לאשפה. **כוותיה דרב** — דלמעלה מן הארכובה זה וזה אסור. **ואבר עצמו מטמא במשא** — דשחיטה עושה ניפול. **מיתיבי כו'** — אלמא אין שחיטה עושה ניפול. **הדורי אפירכי** — לאותובי מברייתא שאינה ידועה לכל. **אותיב ממתניתין** — ששגורה בבית המדרש בפי כולם. דתנן ב"העור והרוטב" (חולין קכז,א): האבר והבשר המדולדלים, נשחטה הבהמה — הוכשרו לקבל טומאת אוכלין. אלמא אין בה טומאת נבלות. **לא הוכשרו** — התם מפרש טעמא. **כדדחינן** — לעיל בפרקין (עג,ב): מאי הוכשרו — אבשר קאמר, דאי נמי שחיטה עושה ניפול — אין טומאת נבלה בבשר הפורש מן החי, דגידין ועצמות בעינן כדיליף התם. **להא שמעתא** — דרב, דאמר לעיל: אם לאו זה וזה אסור. דרב ירמיה בר אבא תלמיד דרב הוה, ואמר לה לשמעתיה דרב. **אריוך** — קרי שמואל על שם אריוך מלך אלסר (בראשית יד), דהלכתא כוותיה בדיני. **רוב עוביו** — שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ, אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו נכסה. **רוב הקיפו** — עוביו של עצם לא מעלה ולא מוריד. אם רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר קיים, אפילו נהפך חלל העצם ויצא דרך נקב קטן — כשר. ואם רוב היקף העצם סביב השבירה מגולה, אפילו כיונה בליטת ראש השבירה לצד בשר הקיים, והרי כל חלל העצם נכסה — אפילו הכי טרפה. **בעינן רוב עוביו** — נכסה, שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר, ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים. **עור הרי הוא כבשר** — אם ניטל הבשר מתחת העור, והעור חופה את עוביו והיקפו — כשר. **ולימא מר עור מצטרף לבשר** — לחומרא, דליבעי חציו עור וחציו בשר. **אנן עור או בשר תנינא** — בהך ברייתא דלעיל. **ולימא מר עור משלים לבשר** — דליבעי רוב הכיסוי בבשר ומיעוטו עור, להצטרף בין שניהם לכסוי רוב העצם. **בר גוזלא** — שנשברה רגלו. **דרכיך** — עורו, לפיכך חשוב כבשר. **הנהו גידין הרכין** — דהוו מצטרפי לבשר וחופין רוב עצם הנשבר.

נמנין

נִמְנִין עֲלֵיהֶן בַּפֶּסַח. וְעוֹד: הַתּוֹרָה חָסָה עַל מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַבָּה: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְאִיסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא, וְאַתְּ אָמְרַתְּ מַאי לֵיחוּשׁ לְהוּ?! אִישְׁתִּיק. וְאַמַּאי אִישְׁתִּיק? וְהָאָמַר רָבָא: הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּהָנֵי תְּלָת! - שָׁאנֵי הָכָא, דַּהֲדַר בֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דַּאֲמַר לֵיהּ: אַל תַּקְנִיטֵנִי, בִּלְשׁוֹן יָחִיד אֲנִי שׁוֹנֶה אוֹתָהּ. הַהוּא נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ דְּאִישְׁתְּקִיל קוּרְטִיתָא מִינֵּיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי, שַׁהְיֵיהּ תְּלָתָא רִיגְלֵי. אֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא: זִיל קַמֵּיהּ דְּרָבָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, דְּחָרִיפָא סַכִּינֵיהּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ, אֲמַר: מִכְּדֵי נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ תְּנַן, מַה לִּי נָפַל, מַה לִּי אִיתֵיהּ! אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: מִתְלַקֵּט מַהוּ? מִתְרוֹסֵס מַהוּ? מִתְמַסְמֵס מַהוּ? הֵיכִי דָּמֵי מִתְמַסְמֵס? אֲמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁהָרוֹפֵא קוֹדְרוֹ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: נִיקַּב מַהוּ? נִקְלַף מַהוּ? נִסְדַּק מַהוּ? נִיטַּל שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן מַהוּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עוֹר הֲרֵי הוּא כְּבָשָׂר. - דִּלְמָא דִּקְנָה מַשְׁכָּא דִּידֵיהּ! אֲמַר רַב אַשִׁי: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב פַּפִּי אִיבַּעְיָא לָן, נִקְדַּר כְּמִין טַבַּעַת מַהוּ? וּפַשְׁטִנָא מֵהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: דָּבָר זֶה שָׁאַלְתִּי לַחֲכָמִים וְלָרוֹפְאִים, וְאָמְרוּ: מְסָרְטוֹ בְּעֶצֶם וּמַעֲלֶה אֲרוּכָה, אֲבָל פַּרְזְלָא - מִזְרַף זָרֵיף. אֲמַר רַב פַּפָּא: וְהוּא דִּקְנָה גַּרְמָא דִּידֵיהּ. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ שִׁלְיָא - נֶפֶשׁ הַיָּפָה תֹּאכְלֶנָּה, וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה לֹא טוּמְאַת אוֹכָלִין וְלֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת. חִישֵּׁב עָלֶיהָ - מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכָלִין, אֲבָל לֹא טוּמְאַת נְבֵלוֹת. שִׁלְיָא שֶׁיָּצְתָה מִקְצָתָהּ - אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה; סִימַן וָלָד בָּאִשָּׁה וְסִימָן וָלָד בַּבְּהֵמָה. הַמְבַכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא - יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים, וּבְמוּקְדָּשִׁין - תִּקָּבֵר. וְאֵין קוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְאֵין תּוֹלִין אוֹתָהּ בְּאִילָן, מִפְּנֵי דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. **גְּמָרָא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "כָּל בְּהֵמָה תֹּאכֵלוּ" - לְרַבּוֹת אֶת הַשִּׁלְיָא; יָכוֹל אֲפִילּוּ יָצְתָה מִקְצָתָהּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֹתָהּ" - אוֹתָהּ וְלֹא שִׁלְיָתָהּ. מִכְּדֵי אֵין שִׁלְיָא בְּלֹא וָלָד, לָמָּה לִי קְרָא? - קְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא. "וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה". בָּעֵי רַבִּי יִצְחָק בַּר נַפָּחָא: עוֹר חֲמוֹר שֶׁשְּׁלָקוֹ, מַהוּ? לְמַאי, אִי לְטוּמְאַת אוֹכָלִין - תְּנֵינָא,

אי

רש"י

נמנין עליהם — דאפילו לא נמנה אדם עם החבורה אלא לאכול מהן — יצא ידי אכילת פסח, אלמא בשר נינהו. **ריש לקיש** — פליג עליה בפסחים ב"כיצד צולין" (פד,א) ואמר: אין נמנין. והכא לאכשורי טרפה קאתי, ואיסורא דאורייתא היא, ואת אמרת כו'. **ואמאי אישתיק והאמר רבא** — ביבמות [לו,א] ב"החולץ" — הלכתא כריש לקיש בהני תלת, ותו לא: קנין פירות, והחולץ למעוברת, ומתנה באמצע. כולן ב"החולץ". אלמא, בהך גידין הרכין הלכתא כרבי יוחנן, דאף על גב דסופן להקשות הרי הן עכשיו כבשר! **שאני הכא דהדר ביה רבי יוחנן** — מגידין הרכין, ואמר: כל מידי דסופן להקשות — בתר סוף אזלינן. דמעיקרא הוה סמיך רבי יוחנן אהא דתנן ב"העור והרוטב" (חולין קכב,א): עור הראש של עגל הרך הוי כבשר לטומאת אוכלין ונבלות, ואף על גב דסופו להקשות, והדר ביה ואוקמה לההיא כיחידאה. **דאמר ליה** — רבי יוחנן לריש לקיש ב"העור והרוטב" דקבעי מיניה: עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא? **ואמר ליה: אינו מטמא** הואיל וסופו להקשות. **ואמר ליה, הרי שנינו: ואלו שעורותיהן כבשרן... עור הראש של עגל הרך! ואמר ליה: אל תקניטני** בה, שבלשון יחיד **אני שונה אותה.** כלומר, יחידאה **היא ולא סבירא** לן כוותיה. **דאישתקיל קורטיתא** — לשון קורט, כלומר מעט מן העצם נעכל ונפל לארץ. **שהייה תלתא ריגלי** — לשאול הלכה לחכמים הנאספים לרגל. **אמר ליה רב אדא בר מתנה** — לבעל הבהמה. **רבא בריה דרב יוסף בר חמא** — הוא רבא בר פלוגתיה דאביי. **דחריפא סכיניה** — לב פתוח לו בסברא. **מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן** — בברייתא דלעיל, מה לי נפל מיניה מה לי איתיה? הואיל ועור ובשר חופין **את רובו** — כשרה. **מתלקט מהו** — בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד, אלא כאן מעט וכאן מעט סביב העצם, ואם תצרפהו הרי רוב הקיפו נכסה. **מתרוסס מהו** — שהיה הבשר מרודד וקלוש וחופה את רוב העצם. **נתמסמס** — בשר הנשאר לכסוי נרקב. **קודרו** — נוטלו בסכין בקדירת ארובה. **איבעיא להו ניקב** — אותו בשר החופה, נקב קטן בלא חסרון. **מהו** — מי הוי ריעותא או לא? **נסדק** — הבשר הנותר לכסוי, מהו? **נקלף מעל העצם** — אותו בשר החופה, ואינו דבוק בעצם, מהו? אם תמצי לומר נקלף בלא חסרון הבשר — כשר. **ניטל שליש התחתון** — של עובי הבשר סמוך לעצם, הרי שני שלישי עליונים עומדים באויר, מהו? **תא שמע** — חדא מהנך בעיי, דאמר רבי יוחנן: עור הרי הוא כבשר. אלמא, ניטל שליש התחתון ונשאר העור, ושני שלישי עומדים — כל שכן דכשר. **דלמא התם דקנה משכא דידיה** — שהחזיק העור בשלו. כלומר, התם לאו בניטל הבשר מתחתיו והעור עומד באויר קאמר, אלא כגון שנשבר העצם בשיפולו שהוא ערום מבשר, סמוך לארכובה שאין שם אלא עור, והעור דבוק יפה בעצם ומחזיקו. **נקדר** — הבשר בסכין מעל השבר בעגול כמין טבעת, ורוב הקיפו מכוסה. **מהו** — מי אמרינן: כיון דנקדר בעגול — שוב אינו מעלה ארוכה, או לא אמרינן? **מסרטו בעצם** — דעלמא, ומתוך שהוא מוציא דם — מתחבר הבשר ונמשך זה אצל זה ומעלה ארוכה, וכן דרך הרופאים. **מזרף זריף** — עושה חריצים בבשר ומכאיב המכה. **והוא דקנה גרמא דידיה** — שאנו רואים שהעצם מחזיק בשלו, סביבות הקדירה מידבק העצם לבשר, וסימן התחלת עלות ארוכה הוא. **משנה נפש היפה** — שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס. **תאכלנה** — ולא אמרינן: אבר מן החי היא, שגם היא ניתר בשחיטת האם. **ואינה מטמאה** — דלא חשיבא אוכל. **ולא טומאת נבלות** — אם מתה הבהמה. **חישב עליה** — לאכילה. **מטמאה טומאת אוכלין** — אם נגעה בטומאה, דמחשבה משויא ליה אוכל. **אבל לא טומאת נבלות** — דלאו בשר הוא, אלא כשאר אוכל בעלמא הוא. **אסורה באכילה** — ואף על גב דלא נפק אלא פורתא, וליכא למימר כל מיחוי הולד היה שם — שמא באותו מקצת יצא ראש הולד, והרי הוא כילוד. הכי גרסינן: **סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה. המבכרת** — זהו פטר רחם שלה. **ישליכנה לכלבים** — שאין בה קדושה. דאף על גב דאין שליא בלא ולד, הכא רובה לאו בת מיקדשה היא, דדלמא נקבה הוה, כדלקמן בגמרא [עמוד ב]. **ובמוקדשין** — כגון בהמת שלמים שהפילה שליא. **תקבר** — דכיון דאין שליא בלא ולד — קדשה, דבין זכר ובין נקבה דנפיק מבהמת הקדש — קדיש. **בפרשת דרכים** — מקום שהדרכים מתפרשים לשנים. ודרך המנחשים לקוברה שם שלא תפיל עוד. **דרכי האמורי** — ניחוש, וכתיב (שמות כג): "ולא תעשה כמעשיהם". **גמרא למה לי קרא** — למימר: ולא שליתה? **פשיטא דאסורה, דשמא יצא הולד והרי הוא כילוד, ושליא בתריה אזלא, ולא שריתה שחיטה! אסמכתא בעלמא** — ולדרשא אחריתי אתא. עיקר קרא לחותך מן הטחול ומן הכליות, כדאמר לעיל בפירקין (חולין סט,א). **עור חמור** — שהוא קשה ומאוס. **ששלקו** — בשלו הרבה מאד. **אי לטומאת אוכלין** — אם נעשה אוכל לטמא טומאת אוכלין.

לטומאת

תוספות

אל תקניטני — דאותביה ריש לקיש לרבי יוחנן מההיא דאלו שעורותיהן כבשרן כו'. ואם תאמר: לדידיה גופיה תקשה ליה, דהא קסבר דבתר בסוף אזלינן, בהך גידין שסופן להקשות! ויש לומר: דלא דמי פסח דלאכילה, לטומאה. דאפילו עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין כיון דחזי לאכילה, כדאמר בסמוך, ואף על גב דודאי אין נמנין עליו בפסח, והכי נמי גידין שסופן להקשות. וכן בפרק "כיצד צולין" (פסחים פד,א) דפריך מההיא דרבי יוחנן דאמר: עור הראש של עגל הרך אין מטמא טומאת אוכלין, אההיא דגידין שסופן להקשות — מכל שכן פריך. ובירושלמי אההיא דראשו של עגל הרך, אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא לטומאה, אבל ללקות לא. וריש לקיש אמר: משנה שלמה היא זו, בין לטומאה ובין ללקות. ומסיק התם: מיחלף שיטתיה דריש לקיש, תמן לא עביד לה בשר גבי גידין שסופן להקשות, דאמר: אין נמנין, וכאן עביד ליה בשר! אמר רבי בון, טעמא דריש לקיש: "ואכלו את הבשר" — בשר ולא גידין. משמע לפי הירושלמי דבכל מקום אזיל בתר השתא, בר מגבי פסח דכתיב קרא.

בלשון יחיד כו' — היה שונה במשנה: "דברי רבי שמעון". ולא כמו שפירש בקונטרס: משום דאתיא כיחידאה. דבפרק "החולץ" (יבמות מב,ב) פריך, והא אמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה, אף על גב דאתיא כרבי יהודה. ואם תאמר: וממאי דמההיא דפסח הדר ביה? ודלמא מההיא דלקמן הדר ביה! ויש לומר: דמסתמא הדר ביה לגבי חבריה.

נתמסמס מהו — הא דאמר ב"אלו טרפות" (חולין נג,ב): נתמסמס הבשר רואין אותו כאילו הוא אינו — היינו כגון בריאה ובגידין, שהטרפות תלוי בהן. אבל הכא, שהטרפות תלוי בעצם, אף על גב דנתמסמס הבשר — שמא עדיין מגין.

דקנה משכא דידיה — בקונטרס גרס בדלי"ת. ורבינו חננאל ורבינו תם גרסי ברי"ש, פירוש: ריריס, ליחה שלו. שאז מדבק בו העור ומעלה בו ארוכה.

עור ששלקו מטמא טומאת אוכלין — ואם תאמר: אם כן יאכל עור בפסח, דהא תנן (פסחים פד,א): כל הנאכל בשור גדול בשלקא — נאכל בצלי בגדי הרך! ויש לומר: דבעינן שיהא נאכל בשלקא שלא על ידי הדחק.

בנבלתה

אִי לְטוּמְאַת נְבֵלוֹת - תְּנֵינָא! טוּמְאַת אוֹכָלִין - דְּתַנְיָא: הָעוֹר וְהַשִּׁלְיָא אֵין מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין; עוֹר שֶׁשְּׁלָקוֹ, וְהַשִּׁלְיָא שֶׁחִישֵּׁב עָלֶיהָ - מְטַמְּאִין טוּמְאַת אוֹכָלִין. טוּמְאַת נְבֵילוֹת נַמִי תְּנֵינָא: "בְּנִבְלָתָהּ" - וְלֹא בְּעוֹר, וְלֹא בַּעֲצָמוֹתָיו, וְלֹא בַּגִּידִין, וְלֹא בַּקַּרְנַיִם, וְלֹא בַּטְּלָפַיִם; וַאֲמַר רַבָּה בַּר רַב חָנָא: לָא נִצְרְכָה אֶלָּא שֶׁעֲשָׂאָן צִיקֵי קְדֵרָה! - לְעוֹלָם טוּמְאַת אוֹכָלִין, וְשָׁאנֵי עוֹר חֲמוֹר, דִּמְאִיס. "שִׁלְיָא שֶׁיָּצְתָה". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין עִמָּהּ וָלָד, אֲבָל יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּין אֵין עִמָּהּ וָלָד, בֵּין יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד - חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. - אִינִי? וְהָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְחוּמְרָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר! אֶלָּא, אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה בַּוָּלָד, אֲבָל קְשׁוּרָה בַּוָּלָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא שִׁלְיָא בְּלֹא וָלָד; אֲבָל יֵשׁ עִמָּהּ וָלָד, בֵּין קְשׁוּרָה בַּוָּלָד בֵּין אֵין קְשׁוּרָה בַּוָּלָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְחוּמְרָא אֲמָרָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: הַמַּפֶּלֶת מִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְשִׁלְיָא עִמָּהֶן; בִּזְמַן שֶׁקְּשׁוּרָה בָּהֶן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְוָלָד אַחֵר, אֵינָהּ קְשׁוּרָה בָּהֶן - הֲרֵינִי מַטִּיל עָלֶיהָ חוֹמֶר שְׁנֵי וְלָדוֹת, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא נִימּוֹחַ שָׁפִיר שֶׁל שִׁלְיָא, שֶׁמָּא נִימּוֹחָה שִׁלְיָתוֹ שֶׁל שָׁפִיר. "הַמְבַכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה". מַאי טַעְמָא? אֲמַר רַב אִיקָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי: רוֹב בְּהֵמוֹת יוֹלְדוֹת דָּבָר הַקָּדוֹשׁ בִּבְכוֹרָה, וּמִיעוּט בְּהֵמוֹת - דָּבָר שֶׁאֵינוֹ קָדוֹשׁ בִּבְכוֹרָה, וּמַאי נִיהוּ - נִדְמֶה; וְכָל הַיּוֹלְדוֹת - יוֹלְדוֹת מֶחֱצָה זְכָרִים וּמֶחֱצָה נְקֵבוֹת; סְמוֹךְ מִיעוּטָא דְּנִדְמֶה לְמֶחֱצָה דִּנְקֵבוֹת, וְהָווּ לְהוּ זְכָרִים מִיעוּטָא. "וּבְמוּקְדָּשִׁין תִּקָּבֵר". מַאי טַעְמָא? רוּבָּא בַּר מִיקְדַּשׁ הוּא. "וְאֵין קוֹבְרִים אוֹתָהּ". אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַייהוּ: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְפוּאָה - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, אֵין בּוֹ רְפוּאָה - יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְהָתַנְיָא: אִילָן שֶׁמַּשִּׁיר פֵּירוֹתָיו - סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, וְטוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים! בִּשְׁלָמָא טוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים - כִּי הֵיכִי

דניכחוש

רש"י

לטומאת נבלות — אם נעשה בשר, להחשב כנבלת החמור עצמה. **לא נצרכה** — למעוטינהו, דהא ודאי לאו בשר נינהו. **אלא שנעשה ציקי קדרה** — בשלן הרבה עם תבלין. **לעולם לטומאת אוכלין** — ומתניתא לא איפשיט, דהתם "עור ששלקו" תניא, ובעור בהמה אחרת קמיירי. אבל עור חמור מאיס. **אלא שאין עמה ולד** — באותה שבפנים. **אבל יש עמה ולד** — ורואים אנו ראשו ורובו לפנים. **אין חוששין** — שמא עוד היה ולד אחר עם זה ויצא, ושליא זו שלו היא. וזה שבפנים כבר יצתה שליתו, ומכל מקום שליא זו אסורה, דשמא של ולד אחר היתה. **והאמר רבי ירמיה לחומרא אמרה רבי אלעזר** — דבר זה שהיה מחמיר מרבי יוחנן. **לא שנו** — דאסורה באכילה, דמשמע: אפילו יש עמה ולד בפנים. **אלא שאינה קשורה בו** — דהתם איכא למימר: לזה שבפנים היתה שליא אחרת, ונמוחה ויצתה, ושליא זו של ולד אחר היתה, ונמוח ויצא. **אבל קשורה בו** — ודאי שליא זו שלו היתה, ומותרת באכילה. **ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו** — שתהא אסורה באכילה. **אלא שליא** — שיצתה מקצתה ואין עמה ולד בפנים, דהתם חיישינן שמא יצא מיחוי הולד שם. **אבל יש עמה ולד** — אפילו אינה קשורה בו — מותרת, דבדידיה תלינן לה. **מין בהמה חיה ועוף** — ורבנן היא דאמרי במסכת נדה (כא,א): כל שאין בו מצורת אדם — אינו ולד. **אין חוששין לולד אחר** — ואם נפתח הקבר בלא דם, דהואי לידה יבישתא — טהורה. **אינה קשורה בהן הריני מטיל** — על אשה הזאת. — **חומר שתי ולדות** — דחוששין שמא היה בשליא זו ולד גמור נקבה, ותשב עליו לנקבה. ואפילו בלידה יבישתא טמאה שבועים כדין נקבה, מחמת ספק ולד אחר. וגם חומרו של זה נטיל עליה, ונאמר: ולד זה משליא זו, ולא היה בה ולד אחר, וזו אינה ולד, ואין לה שום ימי טוהר. והיינו חומר, שאם לא נמצא זה עמה — קיימא לן במסכת נדה (כד,ב): המפלת שליא — תשב לזכר ולנקבה, ונותנין לה מיהא ימי טוהר של זכר, דאין שליא בלא ולד. אבל לזו אין ימי טהרה. **שמא נימוח שפיר של שליא זו** — והוא היה ולד גמור. **ושמא נימוחה שליתה של שפיר זה** — ושליא זו לאו שלו היתה. אלמא, שאני לן בין קשורה לשאינה קשורה. **מאי טעמא** — ישליכנה לכלבים, ולא מספקינן לה בשלית הבכור? **דבר הקדוש בבכורה** — אם היה זכר. **נדמה** — קונטרפייט"א, רחל שילדה מין עז, או עז שילדה דומה לרחל. ואמרינן בבכורות (יב,א) דלא קדיש, דכתיב: "אך בכור שור" [במדבר יח] — עד שיהא הוא שור ובכורו שור. **וכל היולדות דרכן לילד מחצה זכרים ומחצה נקבות** — הלכך, ולד זה ספק זכר ספק נקבה, ונקבה לא קדשה. ואם תמצי לומר זכר הוא — שמא נדמה הוא. הוו להו **זכרים מיעוטא** — ולמיעוטא לא חיישינן. **רובא בר מיקדש הוא** — בין זכר ובין נקבה, חוץ מנדמה. **יש בו משום רפואה** — כגון משקה או סם, או לחש שלוחש על המכה. **אין בו משום רפואה** — כגון שעושין שלא על החולי, כגון קבורת שליא בפרשת דרכים וכיוצא בהם, שדומין לניחוש.

דניכחוש

תוספות

בנבלתה ולא בעור ולא בעצמות — ואם תאמר: אמאי לא מייתי מתניתין ד"העור והרוטב" (חולין קיז,ב) דתנן בהדיא דהעור אינו מצטרף לטמא טומאת נבלות? ויש לומר: דמייתי מהכא משום דרבה בר רב חנא קאמר עלה: לא נצרכה אלא עשאן לציקי קדרה. דאמתניתין לא מצי למימר, דמתניתין איצטריך לאשמועינן משום צירוף, דאין מצטרפין.

ולא בעור — כשאין עליו כזית בשר, דהכי אמר ב"העור והרוטב" (חולין קכד,א). והתם נמי דרשינן: "בנבלתה" — ולא בקולית סתומה. ושקולין הן.

המפלת מין בהמה וחיה — לא הוי מצי למינקט נפל, משום דתוך שלשה תולין בו את השליא, כדאמר רבא בפרק "המפלת" (נדה כו,ב).

הריני מטיל עליה חומר שני ולדות — בקונטרס פירש דאתא כרבנן. אבל מתוך הלשון דחומר שני ולדות משמע כרבי מאיר, דחשיב ולדות בהמה חיה ועוף. וכגון דהך בהמה הויא זכר, דאי הויא נקבה — לא נפקא מינה מידי בחששא של שליא, אם לא היכא דחד קודם שקיעת החמה וחד לאחר שקיעה, כדאמרינן גבי סנדל בפרק "המפלת" (נדה כה,ב). אי נמי, יש לומר דאתיא מתניתין כרבנן, דלא חשבינא ליה ולד, וחומר שני ולדות הוי משום שליא גופה, ולא משום בהמה, ונותנין לה חומר זכר ונקבה. ומיהו, אי כרבנן אתיא — הוה ליה למימר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה, דשמא אין כאן ולד אחד. ולפירוש הקונטרס אתי שפיר הא דלא קאמר "ולנדה", דהיינו חומר שני ולדות דקאמר. ואם תאמר: לפי מה שפירש, דנקט בהמה וחיה דוקא, אבל הפילה נפל — לא חיישינן לולד אחר, כיון דילדה כי אורחא. הא מתניתא ילדה כי אורחא, וחיישינן באינה קשורה לולד אחר. ומאי סייעתא מייתי לרבי אלעזר? אדרבה, קשיא ליה מהך ברייתא דנקט חיה ועוף דווקא, וסייעתא לרבי יוחנן! ויש לומר: דאין הדבר תלוי בכי אורחיה. אלא פשיטא ליה למסדר התלמוד דבצורת האדם תלוי הטעם שרגילה שליתה להתעכב, אבל אחר בהמה וחיה ועוף, לא שנא במעי אשה ולא שנא במעי בהמה — אין השליא רגילה להפרד מן הולד, אפילו ילדה הבהמה בר קיימא. ואם תאמר, דהכא קתני: שמא נימוח, משמע דספקא הוא. ואם כן, אמאי אסורה השליא באכילה כשיצתה מקצתה ויש עמה ולד? והא ספק ספיקא הוא: שמא אין כאן ולד אחר, ואפילו אם תמצי לומר יש כאן — שמא אין באותו מקצת רובא ולד. ובסוף פרק קמא דבבא קמא (יא,א) משמע דבספק ספקא שרי, דדייקינן מיניה דאין מקצת שליא בלא ולד, הא יש מקצת שליא בלא ולד — הוה ליה למשרי מספק ספיקא! ויש לומר: דבברייתא דקתני "שמא" — היינו בשליא הבאה אחר הולד, ולעיל איירי בשליא הבאה קודם ולד. אי נמי, אסורה באכילה משום דגזרינן מקצתה אטו רובא, כדמסיק בבבא קמא.

סמוך מיעוטא דנדמה למחצה דנקבות כו' — והא דתנן בפרק שלישי דבכורות (כא,ב): בהמה גסה ששפעה חררת דם — הרי זה תקבר ונפטרה מן הבכורה, ולא אמרינן ישליכנה לכלבים מהאי טעמא דהכא. דהתם לא אמרינן תקבר אלא כדי לפרסם דנפטרה מן הבכורה, כדאמר התם. ומה שאין דוחה לומר שם כן אלא משום קושיא דפריך ארבי חייא, דאמר: וכי מאחר דאינה מטמאה במגע ובמשא אמאי תקבר? ומשני: כדי לפרסמה כו' — בלאו הכי נמי היה צריך לטעם פרסום. אלא דאדרבי חייא לא ניחא ליה כל כך שתקבר מטעם פרסום, כיון דאפילו ילדה דבר הקדוש לא בעי קבורה, משום דבטל. **רובא** בר מיקדש הוא — משום דאיכא נדמה דלא קדיש, קאמר רובא ולא כולה. ואם תאמר: והא בולד קדשים הכל קדוש, כדמוכח בתמורה בסוף פרק (כל הקרבנות) ["יש בקרבנות"] (תמורה יז,א), דקאמר: אבל כלאים טומטום ואנדרוגינוס — אי אתה מוצא אלא בולדות קדשים. אלמא כלאים הנולד מבהמה קדושה קדיש, וכל שכן נדמה, כדמוכח ב"מרובה" (בבא קמא עח,א), דקאמר: השתא כלאים מרבה ליה, נדמה מבעיא! ויש לומר: דסוגיא דהתם כמאן דאמר: ולדות קדשים במעי אמן הן קדושים, והכא — למאן דאמר: בהויתן הן קדושים. והא דנפל קדוש הכא היינו משום דילפינן מבכור דקדוש בבכורה, כדדרשינן בבריתות [צ"ל: בבכורות ג,א] מדכתיב "שגר". אי נמי, אפילו למאן דאמר במעי אמן הן קדושים נקט הכא רובא, משום דאיכא דמות דיונה דלא קדיש.

הדרן עלך בהמה המקשה

אותו

דְּנִיכְחוּשׁ חֵילֵיהּ. אֶלָּא סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, אַמַּאי? - כִּי הֵיכִי דְּלִיחְזְיוּהּ אֱינָשֵׁי וְלִיבְעֵי רַחֲמֵי עִילָּוֵיהּ. כִּדְתַנְיָא: "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. וְכֵן מִי שֶׁאֵירַע בּוֹ דָּבָר - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לָרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים. אֲמַר רָבִינָא: כְּמַאן תָּלֵינַן כּוּבְסָא בְּדִיקְלָא, כְּמַאן - כִּי הַאי תַּנָּא.

הדרן עלך בהמה המקשה

אותו וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בְּחוּלִּין וּבְמוּקְדָּשִׁין. כֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, חוּלִּין בַּחוּץ - שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים. חוּלִּין בִּפְנִים - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים בִּפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. חוּלִּין וְקָדָשִׁים בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. קָדָשִׁים וְחוּלִּין בַּחוּץ - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת וּפָסוּל, וְהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים. חוּלִּין וְקָדָשִׁים בִּפְנִים - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. קָדָשִׁים וְחוּלִּין בִּפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. חוּלִּין בַּחוּץ וּבִפְנִים - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל. קָדָשִׁים בַּחוּץ וּבִפְנִים - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב כָּרֵת, וּשְׁנֵיהֶם סוֹפְגִים אֶת הָאַרְבָּעִים, וּשְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים. חוּלִּין בִּפְנִים וּבַחוּץ - הָרִאשׁוֹן פָּסוּל וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וְכָשֵׁר. קָדָשִׁים בִּפְנִים וּבַחוּץ - הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר וּפָטוּר, וְהַשֵּׁנִי סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים וּפָסוּל.

גמרא תָּנוּ רַבָּנַן: מִנַּיִן לְאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנּוֹהֵג בְּמוּקְדָּשִׁין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד", וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: "וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד" - לִימֵּד עַל אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנּוֹהֵג בְּמוּקְדָּשִׁין. - וְאֵימָא: בְּמוּקְדָּשִׁין אִין, בְּחוּלִּין לָא! - שׁוֹר הִפְסִיק הָעִנְיָן. - וְאֵימָא: בְּחוּלִּין אִין, בְּמוּקְדָּשִׁין לָא! - כְּתִיב: "וְשׁוֹר" - וָי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן. - אִי, מַה קָּדָשִׁים - כִּלְאַיִם לָא, אַף אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - כִּלְאַיִם לָא! אַלְמָּה תַּנְיָא: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּכִלְאַיִם וּבְכוֹי? וְעוֹד, "שֶׂה" כְּתִיב; וַאֲמַר רָבָא:

זה

רש"י

דניכחוש חיליה — שמרוב שומנו הוא משירן. **דלחזיוה אינשי** — סימן הוא שמשיר פירותיו. **וטמא טמא יקרא** — צועק ואומר טמא הוא. **כובסא** — אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו. **כי האי תנא** — לבקש עליו רבים רחמים.

הדרן בהמה המקשה

משנה אותו ואת בנו — משום דבעי למימר: "בחולין ובמוקדשים", דאצטריך למילף מקראי כדילפינן בגמרא — תנא נמי: "בארץ ובחוצה לארץ", דלא איצטריך, דהא חובת הגוף היא, וחובת הגוף נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ. **בפני הבית** — בזמן הבית. בפרק בתרא (חולין קלח,ב) מפרש אמאי נקטינהו. **שניהם כשרים** — משום דבעי למיתני סיפא "שניהם פסולין". ובגמרא מפרש אמאי נקטינהו. **והשני סופג** — משום לאו דאותו ואת בנו. ולא שנא שחט את האם תחלה, ולא שנא שחט את הבן תחלה, לא שנא שחטינהו חד גברא, ולא שנא תרי גברי — יליף בגמרא דחייב. **הראשון חייב כרת** — משום שחוטי חוץ. אבל השני פטור מן הכרת, דכיון דנשחטה אמו — שוב אינו ראוי הבן לישחט בפנים, דפסול משום מחוסר זמן. ואינו חייב משום שחוטי חוץ אלא אם כן ראוי לפנים, דכתיב (ויקרא יז): "ואל פתח אהל מועד לא הביאו" — הראוי לפתח אהל [מועד] חייבין עליו בחוץ, ואי לא — לא. **ושניהם סופגין** — הראשון משום לאו דשחוטי חוץ. דכתיב (דברים יב) בהעלאה: "השמר לך פן תעלה", ובזבחים (קז,א) ילפינן בהיקש שוחט ממעלה "שם תעלה... ושם תעשה", מה מעלה לא ענש אלא אם כן הזהיר — אף שוחט לא ענש אלא אם כן הזהיר. **חולין בפנים שניהם פסולין** — משום חולין שנשחטו בעזרה, דילפינן להו בקדושין בפרק "האיש מקדש" (נז,ב). **והשני סופג** — משום אותו ואת בנו. אבל משום חולין שנשחטו בעזרה — אזהרה דילה היא (דברים יב): "כי ירחק וזבחת" — ברחוק מקום אתה זובח, ולא בקירוב מקום [קדושין נז,ב]. **קדשים בפנים** — השני סופג משום אותו ואת בנו. **ופסול** — משום מחוסר זמן. **חולין וקדשים בחוץ** — דוקא נקט הראשון חולין והשני קדשים. וכן כל השנויים במשנה, דוקא נקט להו. **והשני סופג** — משום אותו ואת בנו. **קדשים בחוץ** — בתחלה, ואחר כך חולין בחוץ — פסול. **והשני כשר** — באכילה. ואיידי דתנא פסול — תנא כשר. **ושניהם סופגין** — ראשון משום שחוטי חוץ, ושני — משום אותו ואת בנו. חולין וקדשים בפנים שניהם פסולים — ראשון משום חולין שנשחטו בעזרה, ושני משום מחוסר זמן. **והשני סופג** — משום אותו ואת בנו. חולין בחוץ ובפנים — הראשון בחוץ והשני בפנים. **קדשים בחוץ ובפנים הראשון בכרת** — משום שחוטי חוץ. **ושניהם פסולין** — ראשון — שנשחט בחוץ, ושני — משום מחוסר זמן. **ושניהם סופגין** — ראשון — משום שחוטי חוץ, ושני — משום אותו ואת בנו. **קדשים בפנים ובחוץ** — השני סופג משום אותו ואת בנו. ומשום שחוטי חוץ לא לקי, דמחוסר זמן הוא, ואינו מתקבל בפנים. **גמרא ירצה לקרבן אשה** — וסמיך ליה: אותו ואת בנו. **שור הפסיק הענין** — דאי אקמאי קאי — נשתוק מיניה, ונכתוב: "ואותו ואת בנו", דהא בשור ובשה איירי לעיל. **במוקדשין לא** — דהא אפסקיה. **כלאים** — רחל שילדה מן התייש, שחטה ואת בנה.

תוספות

אותו ואת בנו נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ — איידי דבעי למתני: "בחולין ובמוקדשין, בפני הבית ושלא בפני הבית", שהם לצורך — קתני נמי: "בארץ ובחוצה לארץ", ואף על גב דהוי שלא לצורך, דחובת הגוף היא. כיון דאיכא דוכתא דהוי לצורך, כגון בראשית הגז. דהכי אמרינן ב"שילוח הקן" (חולין קלח,ב) ד"בארץ ובחוצה לארץ" בכולהו שלא לצורך, לבד מראשית הגז. ו"בפני הבית ושלא בפני הבית" בכולהו הוי שלא לצורך, לבד מאותו ואת בנו דאיצטריך. דהוה אמינא כיון דבענין קדשים כתיב — לא לנהוג אלא בזמן דאיכא קדשים.

מנין לאותו ואת בנו שנוהג במוקדשים — ואם תאמר: ואמאי סלקא דעתך דלא איירי קרא במוקדשין? הא סתמא כתיב! ואין לומר דאיצטריך, שאם צריך לפסח, ואין לו אלא אותו שנשחט בו ביום אביו או בנו, דסלקא דעתך דאתי עשה דפסח ודחי לאו ד"אותו ואת בנו", ולהכי איצטריך דלא דחי. דכי האי גוונא אמרינן לקמן ב"שילוח הקן" (חולין קמא,א) גבי: לדבר מצוה מנין. דהא במחוסר זמן איכא לאו ועשה, ובלאו קרא לא דחי ליה עשה! ונראה, דמעיקרא קשיא ליה משום דשור הפסיק הענין, דמשמע למעוטי מוקדשין. דליכא למימר: משום דלא תימא במוקדשין דוקא בא להפסיק, דאם כן — ליכתביה בעלמא שלא בענין דקדשים, וממילא הוה מוקמינן לקרא בכל מילי. ולפי המסקנא צריך לומר דלשום דרשה נכתב שם. ואם תאמר: בפרק "הזרוע" (חולין קל,א) דדריש מקרא דאין מתנות נוהגים במוקדשים, שהיה בדין שינהגו מקל וחומר. ופריך בגמרא: קרא למה לי? אי משום קל וחומר, איכא למיפרך כו'. מכל מקום, בלא קל וחומר, אי לאו דמיעט קרא במוקדשים (לא) הוי מוקמינן לקרא בכל מילי! ויש לומר: משום דקרא דמתנות לענין חולין כתיב. **אי** מה קדשים כלאים כו' — ואם תאמר, תקשה ליה נמי: מה קדשים שלא בפני הבית לא! דכהאי גונא אשכחן בפרק "שילוח הקן" (חולין דף קלח,ב): סלקא דעתך אמינא, הואיל דלענין קדשים כתיב, לא לנהוג אלא בזמן שיש קדשים! ויש לומר: נהי דהוה צריך למיתני, מכל מקום לא איצטריך קרא להכי. דאף על גב דשלא בפני הבית אין קדשים קריבין, מכל מקום מקדש קדישי.

ועוד שה כתיב ואמר רבא זה בנה אב — בלא רבא הוה מצי למיפרך: והא שור ושה כתיב, דאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם, ואית לן למעוטי כלאים, כדמוכח ב"מרובה" (בבא קמא עז,ב) גבי "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו". אלא דעדיפא פריך. ואם תאמר: ואמאי לא גמרינן שור שור משבת, ויהא אותו ואת בנו נוהג אף בחיה, כדאשכחן ב"שור שנגח את הפרה" (שם נד,ב)? ויש לומר: כיון דלא מצינו למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת — לא ילפינן כלל. ועוד, דאי משבת ילפינן, אם כן שה דכתב רחמנא למה לי? ועוד, דומיא דקדשים דלא שייך בחיה. ומהאי טעמא נמי הוה ממעטינן כלאים אי לאו דכתיב "או".

זה

ועוד

זֶה בָּנָה אָב: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "שֶׂה" - אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַכִּלְאַיִם! - אָמַר קְרָא: "אוֹ" - לְרַבּוֹת אֶת הַכִּלְאַיִם. - הַאי "אוֹ" מִיבְּעֵי לֵיהּ לְחַלֵּק; דְּסָלְקָא דַעְתָּךְ אָמִינָא: עַד דְּשָׁחֵיט שׁוֹר וּבְנוֹ, שֶׂה וּבְנוֹ - לָא מִיחַיַּיב, קָא מַשְׁמַע לָן! - לְחַלֵּק - מִ"בְּנוֹ" נָפְקָא. - וְאַכַּתִּי מִיבְּעֵי לֵיהּ לִכְדְתַנְיָא: אִילּוּ נֶאֱמַר "שׁוֹר וְשֶׂה וּבְנוֹ", הָיִיתִי אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט שׁוֹר וְשֶׂה וּבְנוֹ - תַּלְמוּד לוֹמַר: "שׁוֹר אוֹ שֶׂה אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ"; מַאי לָאו מֵ"אוֹ" נָפְקָא לֵיהּ? - לָא, מֵ"אוֹתוֹ". - הָנִיחָא לְרַבָּנַן, דְּמַיְיתַּר לְהוּ "אוֹתוֹ"; אֶלָּא לַחֲנַנְיָה, דְּלָא מַיְיתַּר לֵיהּ "אוֹתוֹ", לְחַלֵּק מְנָא לֵיהּ? - לְחַלֵּק לָא צְרִיךְ קְרָא, דְּסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹנָתָן. דְּתַנְיָא: "אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ", אֵין לִי אֶלָּא אָבִיו וְאִמּוֹ; אָבִיו שֶׁלֹּא אִמּוֹ, וְאִמּוֹ שֶׁלֹּא אָבִיו, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל" - אָבִיו קִלֵּל, אִמּוֹ קִלֵּל, דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: מַשְׁמַע שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וּמַשְׁמַע אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, עַד שֶׁיִּפְרוֹט לְךָ הַכָּתוּב "יַחְדָּו". מַאי חֲנַנְיָה וּמַאי רַבָּנַן? דְּתַנְיָא: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בִּנְקֵבוֹת וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים, חֲנַנְיָה אוֹמֵר: נוֹהֵג בֵּין בִּזְכָרִים וּבֵין בִּנְקֵבוֹת. מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן? דְּתַנְיָא: יָכוֹל יְהֵא אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בֵּין בִּזְכָרִים וּבֵין בִּנְקֵבוֹת? וְדִין הוּא: חַיָּיב כָּאן, וְחַיָּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים; מַה כְּשֶׁחַיָּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים - בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים, אַף כְּשֶׁחַיָּיב כָּאן - בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים! לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּאֵם עַל הַבָּנִים - שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בָּהּ מְזוּמָּן כְּשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן, תֹּאמַר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, שֶׁעָשָׂה בּוֹ מְזוּמָּן כְּשֶׁאֵינוֹ מְזוּמָּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹתוֹ" - אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם. אַחַר שֶׁחִלֵּק הַכָּתוּב, זָכִיתִי לַדִּין: חַיָּיב כָּאן וְחַיָּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים; מַה כְּשֶׁחַיָּיב בְּאֵם עַל הַבָּנִים - בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים, אַף כְּשֶׁחַיָּיב כָּאן - בִּנְקֵבוֹת וְלֹא בִּזְכָרִים. וְאִם נַפְשְׁךָ לוֹמַר, "בְּנוֹ" - מִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו, יָצָא זָכָר שֶׁאֵין בְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו. מַה "אִם נַפְשְׁךָ לוֹמַר"? - וְכִי תֵּימָא: "אוֹתוֹ" - זָכָר מַשְׁמַע, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "בְּנוֹ" - מִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו, יָצָא זָכָר, שֶׁאֵין בְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו.

ולחנניה

רש"י

ועוד — קשיא לי עלה דהא דקתני: נוהג בכלאים — האמר רבא כו'. **אינו אלא להוציא את הכלאים** — דילפינן כולהו מ"שה כשבים ושה עזים" [דברים יד], מדלא כתיב "שה כשבים ועזים" — שמע מינה דלא מיקרי שה עד שיהו אביו ואמו כבשים או שניהם עזים, אבל אחד כשב ואחד עז — לא הוי שה. **או לרבות את הכלאים** — ותפשוט מהכא תרתי קושייתא. **לחלק** — לחייב על אחד מהם, שישחוט או שור ובנו, או שה ובנו. **בנו** — דחד משמע. **עד שישחוט שור ושה ובנו** — של אחד מהם, תלמוד לומר: "שור או" וגו'. **מאי לאו מאו נפקא ליה** — והכי קאמר: אילו נאמר "שור ושה" ולא נאמר "או", הייתי אומר כו'? **לא מאותו** — נפקא ליה. והכי קאמר: אילו נאמר "שור ושה ובנו", ולא כתיב "אותו" — הוה אמינא: עד דשחיט תרי, ובריה דחד מינייהו — תלמוד לומר: "אותו ואת בנו" — חד אב וחד בן. אבל "או" — לכלאים אתא. **הניחא לרבנן** — לקמן בעי מאי חנניה ומאי רבנן. **כרבי יונתן** — דאמר: אף על גב דלא כתיב "או" — כמאן דכתיב "או" דמי, וכל היכא דכתיב "פלוני ופלוני" — או האי או האי משמע. **דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא** — קלל שניהם, אחד מהם מנין? **תלמוד לומר** — בסיפיה: "אביו ואמו קלל". **אביו קלל ואמו קלל** — כלומר, בתחלת המקרא סמך קללה לאביו, ובסוף המקרא סמך קללה לאמו, למימרא דאו האי או האי. **רבי יונתן אומר** — "אביו ואמו" משמע נמי: או האי או האי. וסיפיה דקרא — לדרשא אחרינא, להביא את המקלל לאחר מיתה שחייב. **בפני עצמו** — כלומר, או זה או זה. **בנקבות** — האם ובנה. **ואינו נוהג בזכרים** — דאין חוששין לזרע האב, ואם שחט זכר — מותר לשחוט בנו ובתו. **באם על הבנים** — שלוח הקן, שהוזהר (דברים כב) שלא ליקח שניהם. **בנקבות** — דכתיב (שם): "והאם רובצת", ולא האב רובץ. **לא עשה בה מזומן** — דתניא (חולין קלט,ב): "כי יקרא" — פרט למזומן, כלומר, עוף שלו אינו חייב בשילוח. **תאמר באותו ואת בנו כו'** — והואיל וחמור הוא, ינהוג בשניהם. **אותו אחד ולא שנים** — באחד הוא נוהג ולא בשנים. ומעתה, שחלק הכתוב, ואי אפשר לומר שינהוג בשניהם, אלא או בזכרים או בנקבות. **זכיתי לדין** — מעתה אני רשאי ללמוד מדין הראשון באי זו ינהוג. דהשתא ליכא למיפרך: תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן, לפיכך ינהוג בזכרים ולא בנקבות. דמאי חומרא היא זו לומר כן? מה לי זכרים ומה לי נקבות! **ואם נפשך לומר** — ולהשיב תשובה על דין זה, יש לי טעם אחר: הרי הוא אומר "בנו" — משמע שנראה לו כבן. **שכרוך** — ודבוק תמיד לילך אחריו, ודרך הולד להיות כרוך אחר האם. **מאי אם נפשך לומר** — מה היה לו להשיב על בנין אב הראשון?

ואזדא

תוספות

זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים — פירש בקונטרס, דילפינן כולהו מ"שה כשבים ושה עזים". וקשה לפירושו: ד"במרובה" (בבא קמא עח,א) מסיק דבנין אב דרבא איצטריך לפדיון פטר חמור, כדתנן: אין פודין לא בעגל ולא בכלאים. ופריך התם: ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה, למאי אתא? ומשני: לטמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא, ודלא כרבי יהושע, דאי כרבי יהושע — מ"שה כשבים ושה עזים" נפקא. משמע בהדיא דבנין אב דרבא לא הוה מ"שה כשבים ושה עזים"! ונראה, דמ"שה" דפסח עביד בנין אב. תדע, מדמסיק ב"מרובה" דלפטר חמור אצטריך בנין אב דרבא, ובסוף פרק קמא דבכורות (יב,א) יליף לה מ"שה" "שה" של פסח. אבל קשה: דמאי שנא דהכא קרי ליה בנין אב, ובבכורות עביד ליה גזרה שוה: נאמר כאן "שה", ונאמר להלן "שה"? ועוד, דמאי שנא דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחיה טרפה ושחוטה? דכולהו מפיק התם מ"שה", כדקאמר התם: מה להלן פרט לכל השמות הללו! וליכא למימר דטרפה ושחוטה נפקא ממשמעותיה דשה, ולאו דוקא נקט "פרט לכל השמות", דהכי נמי עגל וחיה נקט התם, אף על גב דודאי נפקי ממשמעותיה ד"שה", אלא ניחא ליה לכלול כולם יחד. דהא פר — אפילו שחוט קרוי "פר", כדאמרינן בפרק "הוציאו לו" (יומא מט,ב). ושה נמי, הוי נמנין עליו אפילו אחר שחיטה אי לאו דכתיב "מהיות משה" — מחיותיה דשה, כדאמר התם. וטרפה נמי חשיבא שה, דמחייב ב"מרובה" (בבא קמא עז,ב) במוכר טרפה בארבעה וחמשה אף על גב ד"שה" כתיב התם. והכי נמי תנא: אותו ואת בנו נוהג בטרפה. ואפילו רבי שמעון לא פליג אלא משום דהויא שחיטה שאינה ראויה! ועוד קשה: דבאותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה, נמעט טרפה מבנין אב! ונראה לי, דטרפה ושחוטה נפקי מגזרה שוה ד"שה" "שה" מפסח, כדאמר בבכורות (יב,א), ועגל וחיה — ממשמעות ד"שה", וכלאים — מבנין אב דרבא. דמגזרה שוה לא מסתבר למעוטי כלאים כמו טרפה ושחוטה, דאית לן למימר: "תפדה" "תפדה" ריבה, כיון דשה גמור הוא, בין דאזלת בתר אב בין דאזלת בתר אם. אבל מבנין אב ממעט שפיר, דהכי כתיב: "שה תמים וגו' ומן העזים תקחו", דמשמע: עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. ומיותר הוא, דלגופיה לא איצטריך, דמשאר קדשים נפקא, דממעטינן כלאים מ"או כשב". אלא ללמד בעלמא אתי, דכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא כלאים. ואף על גב דכתיב נמי בהאי קרא "תמים", דנפיק משאר קדשים — לשום דרשא נכתב. והא דלא ממעטינן באותו ואת בנו ובתשלומי ארבעה וחמשה טרפה בגזרה שוה ד"שה" "שה" מפסח — אפשר דאינו מופנה. והשתא ניחא נמי, כי בעי ב"מרובה": לרבי אלעזר דמתיר בכלאים, בנין אב דרבא למאי הלכתא? לקדשים. ולא קאמר: לטרפה ושחוטה, דהנהו מגזירה שוה נפקי. ואם תאמר, וב"מרובה" דקאמר: ובנין אב דרבא למאי הלכתא? אי לקדשים — בהדיא כתיב בהו. משמע דאי לא כתיב בהו כלאים בהדיא — הוה ניחא. והא עיקר בנין אב לא אייתר בפסח אלא משום דמקדשים נפקא! ויש לומר: דכן דרך התלמוד, שעושה כאילו קים ליה בפסח ממקום אחר. וכענין זה יש בריש קדושין (ג,ב) ובפרק "נערה" (כתובות מו,ב) גבי קדושי הבת לאביה, דקאמר: וכי תימא נילף מבשת ופגם, ואף על גב דבשת ופגם גופיה לא קים לן דהוי דאביה אלא מקדושין בפרק "אלו נערות" (כתובות מ,ב ד"ה דאי).

או לרבות את הכלאים — אף על גב דמ"או כשב" ממעטינן כלאים — התם מענין דקרא, והכא מענין דקרא, כדאמר ב"מרובה" (בבא קמא עז,ב). ואם תאמר, והיכי פריך לעיל: ואימא במוקדשין אין בחולין לא? היכי מצי למימר הכי? אם כן אמאי איצטריך "או" לרבות כלאים? דכלאים בקדשים ליכא, כדקאמר: אי מה כלאים בקדשים לא! ויש לומר: דאי הוה מוקמינן קרא דאותו ואת בנו דוקא במוקדשים, אם כן לא הוה דרשינן "או" לרבות כלאים, אלא הוה מוקמינן לדרשא אחריתי. **עד** שיפרוט לך הכתוב יחדו — ואם תאמר: ולרבי יאשיה, אמאי כתיב קרא (דברים כב) "יחדו" ב"לא תחרוש"? ויש לומר: דאיצטריך, דהוא אמינא דאסור אף על פי שאינם קשורים. וכן גבי לבישת כלאים, אי לא כתיב "יחדו" — הוה אמינא דאפילו מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים לא ילבש, אף על פי שאינם תפורים יחד, ד"מיחדו" דרשינן דתוכף תכיפה אחת אינו חבור. ורבי יונתן, לא משום דפרט הכתוב "יחדו" בהני דריש, דהא אצטריך כדפירשתי, אלא מסברא דנפשיה קאמר הכי. ולהכי לא קאמר "כדרך שפרט לך הכתוב בכלאים", כדאמרינן בפרק "כל שעה" (פסחים כא,ב): כדרך שפרט לך הכתוב בנבלה. **מה** כשחייב באם על הבנים בנקבות ולא בזכרים — דאֵם דקרא משמע ליה דוקא, ולא משום שאורחה להיות רובצת. מדכתיב (דברים כב) "שלח תשלח את האם", דהוה ליה למכתב "שלח תשלחנה" כיון דכתיב כבר "לא תקח האם", לכך משמע ליה דוקא. **מי** שבנו כרוך אחריו — ואם תאמר: אם כן, למה לי דמייתר קרא גבי שלוח הקן? נילף קל וחומר מאותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן! ויש לומר: דאי לאו דחזינן בשלוח הקן דאֵם דוקא — לא הוי דרשינן באותו ואת בנו שבנו כרוך אחריו.

ולחנניה

וְלַחֲנַנְיָה, כְּתִיב "אוֹתוֹ" - דְּמַשְׁמַע זָכָר, וּכְתִיב "בְּנוֹ" - מִי שֶׁבְּנוֹ כָּרוּךְ אַחֲרָיו, דְּמַשְׁמַע נְקֵבָה, הִלְכָּךְ נוֹהֵג בֵּין בִּזְכָרִים בֵּין בִּנְקֵבוֹת. אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר שְׁמוּאֵל: הִלְכְתָא כַּחֲנַנְיָה. וְאָזְדָא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ. דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַנּוֹלָדִים מִן הַסּוּס, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר - מוּתָּרִין זֶה בָּזֶה, אֲבָל הַנּוֹלָדִין מִן הַחֲמוֹר עִם הַנּוֹלָדִין מִן הַסּוּס - אֲסוּרִין; וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל מִינֵי פְּרָדוֹת אַחַת הֵן. מַאן חֲכָמִים - חֲנַנְיָה הוּא, דְּאָמַר: חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְהַאי בַּר סוּסְיָא וַחֲמָרָא, וְהַאי בַּר חֲמָרָא וְסוּסְיָא - כּוּלְּהוּ חֲדָא מִינָא נִינְהוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מִי פְּשִׁיט לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, אוֹ דִּלְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ? לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ - לְמִישְׁרָא פְּרִי עִם הָאֵם; אִי אָמְרַתְּ: מִיפְשָׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ - פְּרִי עִם הָאֵם שָׁרֵי; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ: סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ - פְּרִי עִם הָאֵם אָסוּר. מַאי? תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַנּוֹלָדִים מִן הַסּוּס, אַף עַל פִּי שֶׁאֲבִיהֶן חֲמוֹר - מוּתָּרִין זֶה בָּזֶה; הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דַּאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר, וַאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר, צְרִיכָא לְמֵימַר? אֶלָּא לָאו, דַּאֲבוּהּ דְּהַאי - סוּס, וַאֲבוּהּ דְּהַאי - חֲמוֹר, וְקָתָנֵי: מוּתָּרִים זֶה עִם זֶה, אַלְמָא: מִיפְשָׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ! - לָא, לְעוֹלָם דַּאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר, וַאֲבוּהּ דְּהַאי חֲמוֹר. וּדְקָאֲמַרְתְּ: צְרִיכָא לְמֵימַר? מַהוּ דְּתֵימָא: אָתֵי צַד דְּסוּס מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד חֲמוֹר, וְצַד חֲמוֹר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצַד סוּס, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּא שְׁמַע, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פִּרְדָּה שֶׁתָּבְעָה - אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא סוּס וְלֹא חֲמוֹר, אֶלָּא מִינָהּ; וְאִי אָמְרַתְּ: מִפְשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ - לַרְבַּע עֲלָהּ מִינָא דְּאִמָּהּ! - דְּלָא יָדְעִינַן מִינָא דְּאִמָּהּ מַאי נִיהוּ. - וְהָא "אֶלָּא מִינָהּ" קָתָנֵי! - הָכִי קָאָמַר: אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ לֹא מִין סוּס וְלֹא מִין חֲמוֹר, לְפִי שֶׁאֵין יוֹדְעִין בְּמִינָהּ. וְלִיבְדּוֹק בְּסִימָנִין, דְּאָמַר אַבַּיֵי: עָבֵי קָלֵיהּ - בַּר חֲמָרָא, צָנֵיף קָלֵיהּ - בַּר סוּסְיָא; וְאָמַר רַב פַּפָּא: רַבְרְבָן אוּדְנֵיהּ וְזוּטְרָא גְּנוּבְתֵּיהּ - בַּר חֲמָרָא, זוּטְרָן אוּדְנֵיהּ וְרַבָּה גְּנוּבְתֵּיהּ - בַּר סוּסְיָא! - הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּאַלֶּמֶת וְגִידֶּמֶת. מַאי הָוֵי עֲלָהּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הַכֹּל מוֹדִין בִּפְרִי עִם הָאֵם שֶׁאָסוּר; שְׁמַע מִינָּהּ - סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, שְׁמַע מִינָּהּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְשַׁמָּעֵיהּ: אִי מְעַיְּילַת לִי כּוּדַנְיָיתָא בְּרִיסְפַּק - עַיֵּין לְהָנָךְ דְּדָמְיָין לַהֲדָדֵי, וְעַיֵּיל לִי. אַלְמָא קָסָבַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב,

וסימנין

רש"י

ואזדא שמואל לטעמיה — דאית ליה חוששין בבהמות לזרע האב. **הנולדין מן הסוס** — נקבה. **אף על פי שאביהן חמור מותרין** — פרד זכר בן סוס נקבה, עם פרדה נקבה בת סוס נקבה. ולא אמרינן: אתי צד סוס ומשתמש בצד חמור, שצד סוס וחמור יש בשניהם. להא לא חיישינן, ממה נפשך: אי חוששין לזרע האב — שניהם שוין, שבשניהם יש צד סוס וחמור, ואי אין חוששין — הרי כולן מין סוס. **אבל** — פרדים הנולדים מן הסוס נקבה — אסורים עם פרדים הנולדין מן החמור נקבה. דשמא אין חוששין לזרע האב, והוי האי כוליה סוס והאי כוליה חמור. **זו דברי רבי יהודה** — דאמר (שמא) אין חוששין, לפיכך אסורים. **אבל חכמים אומרים** — כולן מותרים, שבשניהם יש שני צדדין. ומדקרי שמואל לחנניה בלשון "חכמים" — שמע מינה סבירא ליה דהלכתא כחנניה. **מיפשט פשיטא ליה** — ומשום הכי אסר. **או ספוקי מספקא ליה** — ומשום הכי אסר. **נפקא מיניה למישרי פרי עם האם** — פרד בן סוס נקבה, להרביע על סוס נקבה. **פרי עם האם אסור** — משום דלמא חוששין. **אלא לאו דאבוה דהאי סוס ואבוה דהאי חמור** — והכי קאמר רבי יהודה, דמרביעים סוס גמור על פרד בן סוסיא. ומאי "שאביהן חמור" — אביו של פרד קאמר. **לא לעולם** — אימא לך ספוקי מספקא ליה. ומשום הכי הנולדים מן הסוס ומן החמור מותרין זה בזה — כדפרישית לעיל ממה נפשך. **מהו דתימא אתי צד סוס וכו'** — מהו דתימא: ליתסרו הנולדים מן הסוס או מן החמור נמי זה עם זה, משום דדלמא חיישינן לזרע (האם) [האב], ואתי צד סוס וכו'. **קא משמע לן** — דהא לא אמרינן, שאין כאן צד סוס מיוחד וצד חמור מיוחד. הילכך אין מזכירין כאן צדדים, דהא מבלבל זרעיה, ומינא באפי נפשיה הוא דמקרי, והוא מין בפני עצמו מעין סוס וחמור. **אלא מינה** — פרד. **והא אלא מינה קתני** — ואי לא ידעינן אי בת סוסיא ואי בת חמורה, מאי פרד מרבעינן עלה? האמר רבי יהודה: הנולדים מן הסוסיא — אסורין בנולדין מן החמורה! **לא מין סוס** — לא סוס גמור ולא פרד בן סוסיא. **אלא מינה** — כלומר, עד שיודע לך מאיזה מין הוא. **בר חמרא** — אמו היתה חמורה. **צניף** — צלול, והוא לשון צעקת הסוס. **גנובתיה** = זנבו. **גידמת** — מזנב ומאזנים. **בריספק** — עֲגָלָה שהיה רוכב בה. **דדמיין להדדי** — באזנים ובזנב, משום מנהיג בכלאים. **קסבר אין חוששין** — והוי כלאים בני החמורה ובני הסוסיא. דאי חוששין — כולן שוין, שבכולן יש שני צדדים.

וסימנין

תוספות

ולחנניה כתיב אותו וכתיב בנו — ואם תאמר: ולשתוק מ"אותו" ומ"בנו", ולכתוב "בן"! ויש לומר: דלא מדכתיב "את בנו" ולא כתיב "בן" קדריש, אלא "בן" נמי משמע דכרוך אחריו. **מהו** דתימא אתי צד סוס ומשתמש כו' קא משמע לן — לא דמי לחציו עבד וחציו בן חורין (חגיגה ב,ב) דאסור בחציה שפחה וחציה בת חורין, משום דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירות. דהכא כלאים אמר רחמנא — דוקא תרי מיני, וכל פרדות הבאין מסוס וחמור — מין אחד הוא.

הרבעת פרד אם חוששים או אין חוששים לזרע האב

עייל לי הנך דדמיין להדדי — משמע דרבי אבא סבר כרבי יהודה, וכן אביי דאמר: עבי קליה בר חמרא, וכן רב פפא דאמר: רברבן אודניה וזוטרא גנובתיה בר חמרא — כולהו סבירא להו כרבי יהודה. ובפרק שני "דייני גזרות" (כתובות קיא,ב) אמרינן: הלכה כרבי יהודה בפרדות. "ושור או שה" דאותו ואת בנו מתרגמינן: "תורתא או שיתא" (ויקרא כב) — משמע דאין נוהג בזכרים, והיינו דלא כחנניה. ומיהו, שמואל פסק כחנניה. ועוד, דסתם מתניתין דסוף פרק "אלו מומין" (בכורות מה,ב): אלו כשרים באדם ופסולים בבהמה, אותו ואת בנו — מוקי לה התם כחנניה. ועוד, דחנניה כרבי יונתן. ובפרק "השואל" (בבא מציעא צה,ב) אמר דאביי סבר לה כרבי יאשיה ורבא סבר לה כרבי יונתן, וקיימא לן כרבא לגבי דאביי. ומיהו, אפילו קיימא לן כרבי יהודה בפרדות, כדפסיק בסוף פרק בתרא דכתובות (קיא,ב) — אין להתיר אותו ואת בנו בזכרים, דהא מסקינן הכא דרבי יהודה ספוקי מספקא ליה. ואם תאמר: דמסקינן בשמעתין בסמוך, דבין לרבי אליעזר ובין לרבנן, ספוקי מספקא להו אי חוששין לזרע האב אי לאו. ואמאי מספקא להו? והא אמרינן לקמן בפרק "הזרוע" (קלב,א) גבי מתנות: לרבי אליעזר מבעי ליה אם "שור אם שה" לחלק, ורבנן נפקא להו לחלק "מאת זובחי הזבח". ולרבי אליעזר "מאת זובחי הזבח" אתא לכדרבא, דהדין עם הטבח. ואם כן, מדבעי להו קרא לחלק — מכלל דאין חוששין לזרע האב, כדמשמע לעיל! ויש לומר: דודאי אי חוששין לזרע האב — לא צריך קרא לחלק. אבל משום דמספקא להו שמא אין חוששין, קבעי קרא לחלק, משום דילמא אין חוששין, ואתא קרא לחלק. ואי חוששין, לרבנן אתא קרא ד"מאת זובחי הזבח" לכדרבא דהדין עם הטבח. ולרבי אליעזר אתא "אם שה" לחייב במתנות כדדרשי רבנן. ומשום דמספקא ליה לרבי אליעזר אי אתא לחלק או לחייב במתנות — פטר רבי אליעזר, דהמוציא מחברו עליו הראיה. ואם תאמר: הא דקאמר רבי יוחנן התם, דדרשי רבנן "אם שה" לרבות את הכוי דחייב במתנות, היכי דמי? אי בצבי הבא על התיישה כדמסיק בשמעתין דבהכי פליגי, והתם נמי בריש ההוא שמעתא אמרינן הכי — אם כן סברי דחוששין לזרע האב, ואתא קרא לרבויי דחייב בכל המתנות. דאי אין חוששין, אם כן לא צריך רבוי. ואם כן לא צריך קרא לחלק! ונראה לפרש, דלרבי יוחנן כוי דהתם לא מיתוקם אלא בתייש הבא על הצבייה, ובין חוששין לזרע האב ובין אין חוששין — איצטריך קרא לחייב בכל המתנות. ואם תאמר: דמשמע התם דלא פטר רבי אליעזר אלא ממתנות וכסוי, אבל אהא דאמרו רבנן: חלבו אסור כחלב בהמה — לא פליג, מדלא קאמר נמי מותר. ואמאי? והא אפילו חוששין לזרע האב, הא אית ליה לרבי אליעזר ד"שה" ולא מקצת שה, ואם כן תייש הבא על הצבייה לישתרי חלבו! וכי תימא, דקסבר רבי יוחנן דלרבי אליעזר נמי אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה, אם כן אמאי פטר הכא באותו ואת בנו? ויש לומר: דסבר רבי יוחנן דפליגי הכא באותו ואת בנו למלקות, ובצבי הבא על התיישה. דלרבנן, אפילו למלקות אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה, ורבי אליעזר פטר ממלקות, דמספקא ליה אי אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה, אבל מודה דאיכא איסורא. אי נמי, לעולם סבירא ליה ד"שה" ואפילו מקצת שה לא אמרינן, ושאני חלב דרבי קרא, כדדרשינן בריש פרק בתרא דיומא (עד,א): "כל חלב" — לרבות כוי וחצי שיעור. ומיהו קשה: בתייש הבא על הצבייה, אמאי פטר רבי אליעזר מכסוי? והא דלמא אין חוששין לזרע האב, והוי כולו צבי! וצריך לומר, ד"רבי אליעזר פוטר" לא קאי אלא אמתנות. וכן משמע לשון המשנה במסכת בכורים (פרק שני משנה) דתנן: רבי אליעזר פוטר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן כתב רבינו תם בפרדות כרבי יהודה, ואותו ואת בנו נוהג בזכרים לאיסורא ולא למלקות.

אילימא

וְסִימָנִין דְּאוֹרַיְיתָא. תָּנוּ רַבָּנַן: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בַּכִּלְאַיִם וּבַכּוֹי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כִּלְאַיִם הַבָּא מִן הָעֵז וּמִן הָרָחֵל - אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בּוֹ, כּוֹי - אֵין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בּוֹ. אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵיזֶהוּ כּוֹי שֶׁנֶּחְלְקוּ בּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַחֲכָמִים - זֶה הַבָּא מִן הַתַּיִשׁ וּמִן הַצְּבִיָּה. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא בְּתַיִשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּה וְיָלְדָה, וְקָא שָׁחֵיט לָהּ וְלִבְרָהּ; וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּהִיא צְבִיָּיה וּבְנָהּ תַּיִשׁ - שֶׁפָּטוּר, "שֶׂה וּבְנוֹ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָא צְבִי וּבְנוֹ! אֶלָּא, בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, וְקָא שָׁחֵיט לָהּ וְלִבְרָהּ; וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּהִיא תְּיָישָׁה וּבְנָהּ צְבִי - שֶׁחַיָּיב, "שֶׂה" אָמַר רַחֲמָנָא, וּבְנוֹ כָּל דְּהוּ! - לְעוֹלָם בְּתַיִשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּיה, וְיָלְדָה בַּת, וּבַת יָלְדָה בֵּן, וְקָא שָׁחֵיט לָהּ וְלִבְרָהּ; רַבָּנַן סָבְרִי: חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְ"שֶׂה" - וַאֲפִילּוּ מִקְצָת שֶׂה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: אֵין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, וְ"שֶׂה" וַאֲפִילּוּ מִקְצָת שֶׂה - לָא אָמְרִינַן. - וְלִיפְלוֹג בְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב, בִּפְלוּגְתָּא דַּחֲנַנְיָה וְרַבָּנַן! - אִי פְּלִיגֵי בְּהַהִיא, הֲוָה אָמֵינָא: בְּהָא - אֲפִילּוּ רַבָּנַן מוֹדוּ, דְּ"שֶׂה" וַאֲפִילּוּ מִקְצָת שֶׂה - לָא אָמְרִינַן, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְהָא דִּתְנַן: כּוֹי - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שְׁחָטוֹ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ; בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּתַיִשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּיה וְיָלְדָה, בֵּין לְרַבָּנַן בֵּין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לִשְׁחוֹט וְלִיכַסֵּי, "צְבִי" - וַאֲפִילּוּ מִקְצָת צְבִי! אֶלָּא, בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, אִי לְרַבָּנַן - לִשְׁחוֹט וְלִיכַסֵּי, אִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לִשְׁחוֹט וְלָא לִיכַסֵּי! - לְעוֹלָם בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה, וְרַבָּנַן סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ, אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אִי אֵין חוֹשְׁשִׁין. - וּמִדְּלְרַבָּנַן מְסַפְּקָא לְהוּ, לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּשִׁיטָא לֵיהּ. וְהָא דְּתַנְיָא: הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה נוֹהֲגִים בַּכּוֹי וּבַכִּלְאַיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כִּלְאַיִם הַבָּא מִן הָעֵז וּמִן הָרָחֵל - חַיָּיב בְּמַתָּנוֹת, מִן הַכּוֹי - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת; בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּתַיִשׁ הַבָּא עַל הַצְּבִיָּיה וְיָלְדָה; בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּפָטַר - קָסָבַר: "שֶׂה" וַאֲפִילּוּ מִקְצָת שֶׂה - לָא אָמְרִינַן. אֶלָּא לְרַבָּנַן, נְהִי דְּקָסָבְרִי: "שֶׂה"- וַאֲפִילּוּ מִקְצָת שֶׂה, בִּשְׁלָמָא פַּלְגָא לָא יָהֵיב לֵיהּ, אִידָּךְ פַּלְגָא - לֵימָא לֵיהּ: אַיְיתֵי רְאָיָה דְּחוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב וּשְׁקוֹל! אֶלָּא, בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה; בִּשְׁלָמָא לְרַבָּנַן, מַאי חַיָּיב - בַּחֲצִי מַתָּנוֹת, אֶלָּא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - לִיחַיֵּיב בְּכוּלְּהִי מַתָּנוֹת! - לְעוֹלָם בִּצְבִי הַבָּא עַל הַתְּיָישָׁה וְיָלְדָה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נַמִי סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרַע הָאָב אוֹ לָא. - וְכֵיוָן דִּלְרַבָּנַן מְסַפְּקָא לְהוּ, וּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְסַפְּקָא לֵיהּ, בְּמַאי פְּלִיגֵי? -

ב"שה

רש"י

וסימנין דאורייתא — מדסמיך אסימנין ושרי איסורא עלייהו, שמע מינה: הא דסמכינן אסימנין בחזרת אבדה, כדאמרינן ב"אלו מציאות" (בבא מציעא כז,א) — דאורייתא היא. דאי דרבנן, נהי דעבוד רבנן תקנתא בממונא, באיסורא מי מצו מתקני? אלא שמע מינה דאורייתא היא. והתם ב"אלו מציאות" מיבעיא לן סימנין דאורייתא או דרבנן. **כוי** — מן התייש ומן הצבייה. ואף על פי ד"שור או כשב" כתיב (ויקרא כב), ולא כתיב צבי ואיל. הכי גרסינן: רבי אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו, מן הכוי אין אותו ואת בנו נוהג בו. וכן הוא בתוספתא. ולא גרסינן: "מן התייש ומן הצבייה אין אותו ואת בנו נוהג בו", דאם כן, מאי אתא רב חסדא לאשמועינן? **איזהו כוי שנחלקו בו כו'** — לאפוקי ממאן דאמר [חולין פ,א]: כוי בריה בפני עצמו הוא. **ובנה תייש** — שילדה מן התייש. **שה אמר רחמנא ובנו כל דהו** — על האם הקפיד שתהא בהמה, אבל על הבן לא הקפיד, ואפילו הוא חיה. **ובת ילדה בן** — האי בן לאו דוקא, דהוא הדין לבת. **חוששין לזרע האב** — ויש באם הזאת מקצת שה, ו"שה" דאמר רחמנא — אפילו במקצת שה משמע. **ורבי אליעזר סבר אין חוששין** — הלכך, שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן, כלומר, ליכא למימר בה. **וליפלגו בחוששין בפלוגתא דחנניה** — ונימא רבי אליעזר: אינו נוהג בזכרים, ונימרו רבנן: נוהג! **הוה אמינא בהא אפילו רבנן מודו** — דאף על גב דחוששין — ליכא אלא מקצת שה, ו"שה" אפילו מקצת שה — לא אמרינן. **אין שוחטין אותו ביום טוב** — לפי שאין יכול לכסותו ולדחות יום טוב מספק אם שחטו. **לשחוט וליכסי** — דהא מצד האם הוא צבי, והכל מודים דחוששין לאם. ואי נמי חוששין לאב — מקצת צבי מיהא איכא. והא אמרן דדברי הכל, כי איכא מקצת — מיחייב במצות דשייכי ביה, כיון דאמר רחמנא צבי חייב בכסוי — אפילו מקצת צבי במשמע. **אלא בצבי הבא כו'** — דלית ביה צד צבי אלא מן האב, אמאי אין שוחטין? **אי לרבנן** — דאמרי: חוששין — בר כסוי הוא. **ואי לרבי אליעזר** — בהמה גמורה היא, ואין כאן ספק. **לעולם הא בצבי הבא על התיישה** — ורבנן היא. ואף על גב דמחייבי לעיל משום חוששין לזרע האב — לאו מיפשט פשיטא להו, אלא מספקא להו. הילכך, גבי אותו ואת בנו בתייש הבא על הצבייה — לחומרא, ואמרינן: חוששין, ואיכא מקצת שה. וגבי כסוי נמי לחומרא, בצבי הבא על התיישה נמי לא ישחוט ביום טוב, שמא חוששין, ואנן צבי ואפילו מקצת צבי קים לן, וצריך כסוי, והוא אינו יכול לכסות, שמא אין חוששין, ומחלל יום טוב. ופרכינן: מדלרבנן מספקא להו, מכלל דרבי אליעזר דאמר: אין נוהג — אפילו מספקא קאמר, דפשיטא ליה דאין חוששין. והא דתניא כו'. **זרוע ולחיים וקבה** — "אם שור אם שה" כתיב בהו (דברים יח), ומשמע דאין נוהגין בחיה. **אי נימא בתייש הבא על הצבייה וילדה** — דאי אין חוששין לזרע האב, אפילו מקצת שה ליכא. **בשלמא לרבי אליעזר דפטר קסבר שה ואפילו מקצת שה לא אמרינן** — ביה בהאי, כדאמרן, דפשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב, הילכך אפילו מקצתו ליכא. **אלא לרבנן נהי נמי דקסברי שה ואפילו מקצת שה** — אמרינן, היכא דצד שיות מן האם. מיהו, הכא דאין צד שיות אלא מן האב, ואוקימנא דלרבנן מספקא להו אי חוששין אי לא. **בשלמא פלגא לא יהיב ליה** — גרסינן. כלומר, בשלמא פלגא דמתנות לא פרכינן עלייהו מידי, דוודאי פשיטא ליה דלא יהיב ליה. דאי נמי חוששין, ושה ואפילו מקצת שה — לא מיחייב אלא פלגא דצד שיות. דכיון דאפשר למיפלגינהו — יהיב פלגא דשיות, ומעכב פלגא דצד צבי. דאיכא למאן דאמר הכי בפרק "הזרוע" (חולין קלב,א). והאי דקתני לרבנן נוהגין — בפלגא מתנות קאמרי, ומשום דילמא חוששין. אלא הא קשיא לן: אידך פלגא גופיה דקא מחייבי רבנן למיתביה לכהן, אמאי? והא כהן מוציא מחבירו הוא, וקיימא לן בכל דבר ספק: המוציא מחבירו עליו הראיה. ונימא האי ישראל לכהן: אייתי ראיה דחוששין לזרע האב, ושקול פלגא דצד שיות. וכל כמה דלא אייתית ראיה — אפילו פלגא לית לך, דאפילו מקצת שה ליכא! **אלא בצבי הבא כו'** — דאיכא צד שיות מן האם. **בשלמא לרבנן** — אף על גב דמספקא לן שמא חוששין, ולא הוי כוליה שה, ואיכא למיפרך: אמאי יהיב ליה כוליה? איכא לתרוצי: מאי חייב דקאמרי רבנן — חייב בחצי מתנות, משום צד שיות דאם. ואידך פלגא אמרינן ליה: אייתי ראיה דאין חוששין, והוי כוליה שה ושקול. **ליחייב בכולהו** — דהא פשיטא ליה דאין חוששין, וכוליה שה הוא! הכי גרסינן: **לעולם בצבי הבא כו'. ספוקי מספקא ליה כו'** — ולקמיה מתרץ רב פפא לכולהו מתנייתא, בין דאותו ואת בנו ובין דכסוי ובין דמתנות.

בשה

תוספות

אילימא דשחטה לה ולברה והאמר רב חסדא הכל מודים בהיא צבייה כו' — תימה: ודלמא דשחיט ליה לתייש ובנו, ופליגי אם חוששין לזרע האב ונוהג בזכרים אי לא. והא דפליגי בכוי — לאשמועינן ד"בנו" ואפילו כל דהו! **ורבי** אליעזר סבר אין חוששין כו' — הוה מצי למימר: לכולי עלמא חוששין, וב"שה" אפילו מקצת שה פליגי, ואפילו בצבי הבא על התיישה שילדה בת ובת ילדה בן. אלא דניחא לאוקומי פלוגתא בחוששין לזרע האב, דמצינו פלוגתא דתנאי. אבל ב"שה" ואפילו מקצת שה — לא אשכחן פלוגתא דתנאי.

בין לרבנן בין לרבי אליעזר לשחוט וליכסי צבי ואפילו מקצת צבי — הקשה הרב רבי שמואל מוורדו"ן: הא גבי מתנות, כי אמרינן "שה" ואפילו מקצת שה — לא חשיב משום הכי כולו שה להתחייב בכל המתנות. אם כן הכא נמי — לא חשיב כאילו הוא כולו דם צבי, אלא חציו. ובפרק קמא דביצה (ח,ב) אמרינן: לא כוי בלבד אמרו, אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה — אסור לכסות ביום טוב! ויש לומר, דאמרינן התם: במה דברים אמורים — בשתי דקירות, אבל בדקירה אחת — חייב לכסות. והכא נמי, כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי — חייב לכסות.

ומדלרבנן מספקא להו מכלל דלרבי אליעזר פשיטא ליה אלא הא דתניא כו' — משמע: משום דלרבי אליעזר פשיטא ליה, קשה ליה מהך ברייתא דמתנות. ותימה: דאפילו מספקא ליה — נמי יכול להקשות, כל כמה דלא מוקמינן פלוגתייהו ב"שה" ואפילו מקצת שה!

לימא ליה אייתי ראיה — ואף על גב דרב אסי קאמר בפרק קמא דבבא קמא (ט,א) ובפרק "בית כור" (בבא בתרא קז,א) גבי אחין שחלקו, ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם — דנוטל רביע בקרקע ורביע במעות, משום דמספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו, ונוטל מספיקא מחצה ממה שהיה לו ליטול, ולא מצי אמר ליה: אייתי ראיה דיורשין הוו ושקול — יש מקומות שתקנו חכמים מחמת הספק שיטול מחצה. וב"המוכר את הבית" (שם ע,א) מפורש באורך.

כוי

[דף כ"ז ע"ב]

אִית תַּנַּיי תָּנֵי: אַנְגַּרְיָא – כְּמֵיתָה, וְאִית תַּנַּיי תָּנֵי: אוֹמֵר לוֹ: "הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ". מַאן דְּתָנֵי אַנְגַּרְיָא כְּמֵיתָה – בְּאוֹתוֹ שֶׁיָּכוֹל לְפַשֵּׁר. מַאן דָּמַר: אוֹמֵר לוֹ: "הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ" – בְּאוֹתוֹ שֶׁאֵין יָכוֹל לְפַשֵּׁר.

תָּנֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ – אֵין חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר. שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ – חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: בְּקַפַּנְדַּרְיָא – אֵין חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר. בְּסִילְקֵי – חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר.

רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה: אַגְרָא מִיכָּא לְלוֹד וְאִינְסִיבַת אַנְגַּרְיָא לְלוֹד – אֵין חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר. מִיכָּא לְלוֹד וְאִינְסִיבַת אַנְגַּרְיָא לְצוֹר – חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר.

מֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה – חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּשֶׁאָמַר לוֹ: "חֲמוֹר" סְתָם. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: "חֲמוֹר זֶה" – יָכִיל מֵימַר לֵיהּ: לְדֵין בָּעִית, אַיְיתֵי לֵיהּ קוֹמִין.

רַב הוּנָא אָמַר: חַיָּיב לִיטַּפֵּל בּוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: אִם יֵשׁ בִּטְפֵילָה כְּדֵי לִשְׂכּוֹר לוֹ גַּיְידוֹר קָטָן – אֵינוֹ חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר, וְאִם לָאו – חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר.

אָמַר רַבִּי הוּנָא: אִם יֵשׁ בִּנְבֵילָה כְּדֵי לִיקַּח גַּיְידוֹר קָטָן – אֵין חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר, וְאִם לָאו – חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר.

הֲלָכָה ד' מתני' הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהָבִיא חִטִּין וְהֵבִיא שְׂעוֹרִין. תְּבוּאָה וְהֵבִיא תֶּבֶן – חַיָּב. כַּמָּה יוֹסִיף עַל מַשּׂוֹאוֹ וִיהֵא חַיָּב? סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סְאָה – לַגָּמָל, וּשְׁלֹשֶׁת קַבִּין – לַחֲמוֹר.

[דף כ"ז ע"א]

גמרא תָּנֵי: כַּמָּה יוֹסִיף עַל מַשָּׂאוֹ וִיהֵא חַיָּב? סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: סְאָה – לַגָּמָל, וּשְׁלֹשָׁה קַבִּין – לַחֲמוֹר. קַב – לַכַּתָּף, וּשְׁלֹשָׁה סְאִין – לָעֲגָלָה. וּסְפִינָה – לְפִי מַה שֶּׁהִיא.

שַׁיָּירָה שֶׁנָּפַל עָלֶיהָ גַּיִּים – מְחַשְּׁבִין לְפִי מָמוֹן וְלֹא לְפִי נְפָשׁוֹת. שָׁלְחוּ לִפְנֵיהֶן תַּיָּיר – מְחַשְּׁבִין לְפִי נְפָשׁוֹת.

אֵין מְשַׁנִּין עַל הַמִּנְהָג שֶׁל שַׁיָּירָה.

סְפִינָה שֶׁעָמַד עָלֶיהָ נַחְשׁוֹל וְהֵיקֵל מִמַּשּׂוֹאָהּ – מְחַשְּׁבִין לְפִי מַשְּׂאוֹי וּלְפִי נְפָשׁוֹת וְלֹא לְפִי מָמוֹן. אֲבָל הַשּׂוֹכֵר מֵחֲבֵירוֹ קָרוֹן אוֹ סְפִינָה – מְחַשְּׁבִין לְפִי מַשְּׂאוֹי וּלְפִי נְפָשׁוֹת וְלֹא לְפִי מָמוֹן.

שַׁיָּירָא שֶׁנָּפַל עָלֶיהָ גַּיִים, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְהִצִּיל מִיָּדָן – הִצִּיל לָאֶמְצַע. וְאִם נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת – הִצִּיל לְעַצְמוֹ.

חַמָּרִין שֶׁנָּפְלוּ עֲלֵיהֶן לִיסְטִין, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְהִצִּיל – הִצִּיל לָאֶמְצַע. וְאִם הִתְנָה עִמָּם בְּבֵית דִּין – הִצִּיל לְעַצְמוֹ. הַשּׁוּתָּפִין שֶׁמָּחֲלוּ לָהֶן מוֹכְסִין – מָחֲלוּ לָאֶמְצַע. וְאִם אָמְרוּ: "לְשֵׁם פְּלוֹנִי מָחַלְנוּ" – מַה שֶּׁמָּחֲלוּ, מָחֲלוּ לוֹ.

הַגַּבָּאִין וְהַמּוֹכְסִין – תְּשׁוּבָתָן קָשָׁה, הֲרֵי אֵילוּ מַחֲזִירִין לְמִי שֶׁמַּכִּירִין. וּלְמִי שֶׁאֵין מַכִּירִין – יַעֲשׂוּ מֵהֶן צוֹרְכֵי צִיבּוּר.

הֲלָכָה ה' מתני' כָּל הָאֻמָּנִין – שׁוֹמְרֵי שָׂכָר. וְכֻלָּן שֶׁאָמְרוּ: "הָבֵא מָעוֹת וְטֹל אֶת שֶׁלָּךְ" – שׁוֹמֵר חִנָּם. "שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לָךְ" – שׁוֹמֵר שָׂכָר. "שְׁמֹר לִי", וְאָמַר לוֹ: "הַנַּח לְפָנַי" – שׁוֹמֵר חִנָּם. הַמַּלְוֶה עַל הַמַּשְׁכּוֹן – שׁוֹמֵר שָׂכָר. רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: הִלְוָהוּ מָעוֹת – שׁוֹמֵר חִנָּם. הִלְוָהוּ פֵּרוֹת – שׁוֹמֵר שָׂכָר.

אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: מֻתָּר אָדָם לִשְׂכּוֹר מַשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל עָנִי לִהְיוֹת פּוֹסֵק עָלָיו וְהוֹלֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה.

גמרא הָדָא אַנְטִיכְרִיסִים – רִבִּית הוּא. שְׁמוּאֵל אָמַר: כְּשֶׁאָמַר לוֹ: "הַנַּח לְפָנַיי". אֲבָל אָמַר לוֹ: "הַנַּח לְפָנֶיךָ" – אֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר חִנָּם וְלֹא שׁוֹמֵר שָׂכָר.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רוֹצֶה אָדָם לִיתֵּן כַּמָּה וְלִמְכּוֹר פֵּירוֹתָיו עַל יְדֵי מַשְׁכּוֹן.

רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: רוֹצֶה אָדָם לִיתֵּן כַּמָּה וְלִמְכּוֹר פֵּירוֹתָיו לְמִי שֶׁיְּפַיְּיסֶנּוּ עַל יְדֵי מַשְׁכּוֹן.

הֲלָכָה ו' מתני' הַמַּעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, נִשְׁבְּרָה, בֵּין שׁוֹמֵר חִנָּם בֵּין שׁוֹמֵר שָׂכָר – יִשָּׁבֵעַ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תָּמֵיהַּ אֲנִי אִם יְכוֹלִין זֶה וָזֶה לְהִישָּׁבֵעַ.

גמרא תָּנֵי: רַבִּי נְחֶמְיָה קַדָּר מָסַר קְדֵרוֹי לְבַר נַשׁ, תַּבְרִין, אֲרִים גּוּלְתֵיהּ. אֲתָא גַּבֵּי רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה, אָמַר לֵיהּ:

[דף כ"ז ע"ב]

אֵיזִיל אֱמוֹר לֵיהּ: לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים (משלי ב, ב). אֲזַל וַאֲמַר לֵיהּ, וִיהַב גּוּלְּתֵיהּ.

אֲמַר לֵיהּ: יְהַב לָךְ אַגְרָךְ? אֲמַר לֵיהּ: לָא. אֲמַר לֵיהּ: זִיל וֶאֱמוֹר לֵיהּ: וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמוֹר (שם)! אֲזַל וַאֲמַר לֵיהּ, וִיהַב לֵיהּ אַגְרֵיהּ.

הַדְרָן עֲלָךְ הַשּׂוֹכֵר אֶת הָאוּמָּנִין

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

הֲלָכָה א' מתני' הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִין וְאָמַר לָהֶן לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב – אֵינוֹ יָכוֹל לְכוֹפָן. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָזוּן – יָזוּן. לְסַפֵּק מְתִיקָה – יְסַפֵּק. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מַתְיָא שֶׁאָמַר לִבְנוֹ: "צֵא וּשְׂכוֹר לָנוּ פּוֹעֲלִין". וּפָסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת. וּכְשֶׁבָּא אֵצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ: אֲפִלּוּ אַתְּ עוֹשֶׂה לָהֶן כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בִשְׁעָתוֹ – לֹא יָצָאתָ יְדֵי חוֹבָתְךָ עִמָּהֶן, שֶׁהֵן בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב! אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ בִמְּלָאכָה, צֵא וֶאֱמוֹר לָהֶן: "עַל מְנָת שֶׁאֵין לָכֶם אֶלָּא פַּת וְקִטְנִית בִּלְבָד". רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

גמרא אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָה: זֹאת אוֹמֶרֶת: הַמִּנְהָג מְבַטֵּל אֶת הַהֲלָכָה.

אָמַר רַבִּי אִימִּי: כָּל הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ – עָלָיו לְהָבִיא רְאָיָה, חוּץ מִזּוֹ.

בְּנֵי טִיבֶרְיָא – לֹא מַשְׁכִּימִין וְלֹא מַעֲרִיבִין. בְּנֵי בֵּית מָעוֹן – מַשְׁכִּימִין וּמַעֲרִיבִין. בְּנֵי טִיבֶרְיָא שֶׁעָלוּ לִשְׂכּוֹר בֵּית מָעוֹן – נִשְׂכָּרִין בְּבֵית מָעוֹן. בְּנֵי בֵּית מָעוֹן שֶׁיָּרְדוּ לִשָּׂכֵר בְּטִיבֶרְיָא – נִשְׂכָּרִין בְּטִיבֶרְיָא.

אֲבָל שֶׁעוֹלֶה מִטִּיבֶרְיָא לִשְׂכּוֹר פּוֹעֲלִין מִבֵּית מָעוֹן, יְכִילוּ מֵימַר לוֹן: כֵּן סָלְקַת בְּמַחְשַׁבְתְּכוֹן דְּלָא הֲוֵינָא מַשְׁכַּח מֵיגַר פּוֹעֲלִין מִטִּיבֶרְיָא? אֶלָּא בְּגִין דְּשָׁמְעִית עֲלֵיכוֹן דְּאַתּוּן מַשְׁכִּימִין וּמַעֲרִיבִין, בְּגִין כֵּן סְלֵקִית הָכָא.

מָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג? יְהוּדָה בֶּן בּוּנִי, רַבִּי אַמִּי רַב יְהוּדָה: תְּנֵי בֵּית דִּין הוּא – שֶׁתְּהֵא הַשְׁכָּמָה שֶׁל פּוֹעֲלִין, וְהַעֲרָבָה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וּמַאי טַעְמָא? תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה. הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֹטוּן. תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָסֵפוּן. יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ (תְּהִילִים קד, י).

עַרְבִית , בֵּין הַשְּׁכָמָה בֵּין הַעֲרָבָה – מִשֶּׁל בַּעַל הַבַּיִת. עַד אֵיכָן? עַד כְּדֵי לְמַלְאוֹת לוֹ חָבִית מַיִם, וְלִצְלוֹת לוֹ דָּגָה, וּלְהַדְלִיק לוֹ נֵר.

[דף כ"ח ע"א]

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מַתְיָה, אָדָם שֶׁהָלַךְ לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר – צָרִיךְ לְהִתְנוֹת עִמָּהּ וְלוֹמַר לָהּ: "עַל מְנַת דְּתַעַבְדִי כֵּן וְכֵן, וְתֵאכְלִי כֵּן וְכֵן".

הֲלָכָה ב' מתני' אֵלּוּ אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה: הָעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה. וּבְתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ. וּבְדָבָר שֶׁגִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ.

וְאֵלּוּ שֶׁאֵינָן אוֹכְלִין: הָעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע בְּשָׁעָה שֶׁאֵינָהּ גְּמַר מְלָאכָה. וּבְתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע מֵאַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן. וּבְדָבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ.

הָיָה עוֹשֶׂה בְּיָדָיו אֲבָל לֹא בְרַגְלָיו, בְּרַגְלָיו אֲבָל לֹא בְיָדָיו, אֲפִלּוּ עַל כְּתֵפוֹ – הֲרֵי זֶה אוֹכֵל. רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו.

גמרא אָמַר רַבִּי לָא: כִּי תָבוֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְגוֹ' (דְּבָרִים כג), וְכִי עָלָה עַל דַּעַת שֶׁיֹּאכַל עֵצִים וַאֲבָנִים? מַה תַּלְמוּד לוֹמַר עֲנָבִים! שֶׁלֹּא יְקַלֵּף בִּתְאֵנִים וִימַצְמֵץ בַּעֲנָבִים.

הָיָה עוֹשֶׂה בְּיָדָיו אֲבָל לֹא בְּרַגְלָיו. תָּנֵי: בְּיָדָיו אוֹ בְּרַגְלָיו מְקַמֵּץ, אֲפִילוּ עַל כְּתֵיפוֹ טוֹעֵן. רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי יוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּיָדָיו וְרַגְלָיו וְגוּפוֹ, יָצָא עוֹשֶׂה בְּיָדָיו אֲבָל לֹא בְּרַגְלָיו, בְּרַגְלָיו אֲבָל לֹא בְּגוּפוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי בֵּי רַבִּי יוּדָן אוֹמֵר: דַּיִישׁ. מַה דַּיִישׁ – מְיוּחָד דָּבָר שֶׁגִּדּוּלֵי קַרְקַע, יָצָא הַחוֹלֵב הַמְּגַבֵּן הַמְּחַבֵּץ שֶׁאֵין גִּדּוּלֵי קַרְקַע.

מַה דַּיִישׁ – מְיוּחָד דָּבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, יָצָא הַיַּיִן מִשֶּׁיִּקְפֶּה, מִשֶּׁיֵּרֵד לָעוּקָה. הַבּוֹדֵל בִּתְמָרִים וְהַמְפָרֵד בִּגְרוֹגָרוֹת, דָּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ.

מַה דַּיִישׁ – שֶׁלֹּא בָא לְזִיקַת הַמַּעַשְׂרוֹת, יָצָא הַלָּשׁ וְהַמְקַטֵּף וְהָאוֹפֶה שֶׁבָּא לְזִיקַת מַעַשְׂרוֹת.

הֲלָכָה ג' מתני' הָיָה עוֹשֶׂה בִּתְאֵנִים – לֹא יֹאכַל בַּעֲנָבִים. בַּעֲנָבִים – לֹא יֹאכַל בִּתְאֵנִים. אֲבָל מוֹנֵעַ הוּא אֶת עַצְמוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לִמְקוֹם הַיָּפוֹת וְאוֹכֵל.

[דף כ"ח ע"ב]

וְכֻלָּן לֹא אָמְרוּ, אֶלָּא בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה. אֲבָל מִפְּנֵי הָשֵׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים אָמְרוּ, הַפּוֹעֲלִין אוֹכְלִין בַּהֲלִיכָתָן מֵאֻמָּן לְאֻמָּן, וּבַחֲזִירָתָן מִן הַגַּת, וַחֲמוֹר כְּשֶׁתְּהֵא פוֹרֶקֶת.

גמרא אָמַר רַבִּי לָא: כְּתִיב (דְּבָרִים כג, כה): כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ, וְכִי מַה יֵשׁ בַּכֶּרֶם לוֹכַל, אֶלָּא עֲנָבִים?! לְלַמֶּדְךָ: הָיָה עוֹשֶׂה בָּעֲנָבִים – לֹא יֹאכַל בַּתְּאֵנִים.

הֲלָכָה ד' מתני' אוֹכֵל פּוֹעֵל קִישּׁוּת אֲפִלּוּ בְּדִינָר, וְכוֹתֶבֶת אֲפִלּוּ בְּדִינָר. רַבִּי לְעָזָר חִסְמָא אוֹמֵר: לֹא יֹאכַל פּוֹעֵל יֶתֶר עַל שְׂכָרוֹ. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. אֲבָל מְלַמְּדִין אֶת הָאָדָם שֶׁלֹּא יְהֵא רַעַבְתָּן וִיהֵא סוֹתֵם הַפֶּתַח בְּפָנָיו.

קוֹצֵץ אָדָם עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְעַל יְדֵי בְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת. אֲבָל אֵינוֹ קוֹצֵץ לֹא עַל יְדֵי בְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַקְּטַנִּים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת.

גמרא רַבִּי לְעָזָר בֶּן אַנְטִיגְנַס אוֹמֵר בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר בֵּי רַבִּי יַנַּאי: זֹאת אוֹמֶרֶת: אוֹכֵל פּוֹעֵל יוֹתֵר עַל שְׂכָרוֹ. וְאִית דְּמַרִין, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: זֹאת אוֹמֶרֶת: שֶׁיֹּאכַל פּוֹעֵל אֶשְׁכּוֹל רִאשׁוֹן וְאֶשְׁכּוֹל אַחֲרוֹן.

הֲלָכָה ה' מתני' הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִין לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּנֶטַע רְבָעִי שֶׁלּוֹ – הֲרֵי אֵילוּ לֹא יֹאכֵלוּ. אִם לֹא הוֹדִיעָן – פּוֹדֶה וּמַאֲכִילָן. נִתְפָּרְסוּ עִגּוּלָיו, נִתְפַּתְּחוּ חָבִיּוֹתָיו – הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכֵלוּ. אִם לֹא הוֹדִיעָן – מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן.

גמרא כֹּל שֶׁיּוֹצֵא בוֹ בָּא לְזִיקַת הַמַּעַשְׂרוֹת, וְאִיסּוּר אַחֵר גָּרַם לוֹ, שְׂכָרוֹ סְתָם – פּוֹדֶה וּמַאֲכִיל, מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִיל. קָצַץ עִמּוֹ – הֲרֵי זֶה אוֹכֵל.

וְכֹל שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בוֹ בָּא לְזִיקַת הַמַּעַשְׂרוֹת, וְאִיסּוּר אַחֵר גָּרַם לוֹ, שְׂכָרוֹ סְתָם – אֵינוֹ אוֹכֵל, קָצַץ עִמּוֹ – הֲרֵי זֶה אוֹכֵל.

[דף כ"ט ע"א]

הֲלָכָה ו' מתני' שׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת – אוֹכְלִין מֵהִלְכוֹת מְדִינָה, אֲבָל לֹא מִן הַתּוֹרָה.

אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין הֵן: שׁוֹמֵר חִנָּם, וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר, וְהַשּׂוֹכֵר. שׁוֹמֵר חִנָּם – נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל. וְהַשּׁוֹאֵל – מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל. וְנוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר – נִשְׁבָּעִין עַל הַשְּׁבוּרָה וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְהַמֵּתָה, וּמְשַׁלְּמִין אֶת הָאֲבֵידָה וְאֶת הַגְּנֵיבָה.

גמרא רַב הוּנָא אָמַר: בְּשׁוֹמְרֵי פֵּירוֹת הִיא מַתְנִיתָא. אֲבָל בְּשׁוֹמְרֵי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִין – אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה.

שְׁמוּאֵל אָמַר: בְּשׁוֹמְרֵי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִין הִיא מַתְנִיתָא, אֲבָל בְּשׁוֹמְרֵי פֵּירוֹת – אֵין אוֹכְלִין לֹא מֵהַתּוֹרָה וְלֹא מֵהִילְכוֹת מְדִינָה.

תָּנֵי רַב חִיָּיה: וּמְסַייֵעַ עַל רַב הוּנָא, וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד הָעָרֶב (בַּמִּדְבָּר יט, ז) – לְרַבּוֹת אֶת הַשּׁוֹמְרִין שֶׁיְּהוּ מְטַמִּין בְּגָדָיו.

הֲלָכָה ז' מתני' זְאֵב אֶחָד – אֵינוֹ אֹנֶס. וּשְׁנֵי זְאֵבִין – אֹנֶס. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּשְׁעַת מִשְׁלַחַת זְאֵבִים – אַף זְאֵב אֶחָד אֹנֶס. שְׁנֵי כְלָבִים – אֵינָן אֹנֶס. יַדּוּעַ הַבַּבְלִי מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: מֵרוּחַ אַחַת – אֵינוֹ אֹנֶס, מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת – אֹנֶס.

הַלִּסְטִין – הֲרֵי הֵן אֹנֶס.

וְהָאֲרִי וְהַדֹּב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלִים וְהַנָּחָשׁ – הֲרֵי אֵלוּ אֳנָסִין.

אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן, אֲבָל אִם הוֹלִיכָן לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִין – אֵין אֵלוּ אֳנָסִין.

מֵתָה כְּדַרְכָּהּ – הֲרֵי זֶה אֹנֶס. סִגְּפָהּ וָמֵתָה – אֵין זֶה אֹנֶס.

עָלַת לְרָאשֵׁי צוּקִין וְנָפְלָה – הֲרֵי זֶה אֹנֶס. הֶעֱלָהּ לְרָאשֵׁי צוּקִין וְנָפְלָה – אֵינוֹ אֹנֶס.

מַתְנֶה שׁוֹמֵר חִנָּם לִהְיוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה, וְהַשּׁוֹאֵל לִהְיוֹת פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׂוֹכֵר לִהְיוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה וּמִלְּשַׁלֵּם.

וְכָל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה – תְּנָיָיו בָּטֵל. וְכָל תְּנַאי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה מִתְּחִלָּתוֹ – תְּנָיָיו בָּטֵל. וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ בְסוֹפוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו מִתְּחִלָּתוֹ – תְּנָיָיו קַיָּים.

גמרא תָּנֵי: כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, תְּנַאי מָמוֹן – תְּנָאוֹ קַיָּים. תְּנַאי שֶׁאֵינוֹ שֶׁל מָמוֹן – תְּנָאוֹ בָטֵל. כֵּיצַד? אָמַר לְאִשָּׁה: "הֲרֵי אַתְּ מְקוּדֶּשֶׁת לִי עַל מְנַת שֶׁאֵין לִיךְ עָלַי שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה" – הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת.

[דף כ"ט ע"ב]

"שֶׁאִם מַתִּי לֹא תְהֵא זְקוּקָה לְיִיבּוּם" – הֲרֵי זוֹ מְקוּדֶּשֶׁת, וּתְנָאוֹ בָטֵל.

זֶה הַכְּלָל שֶׁהָיָה רַבִּי יוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: כָּל דָּבָר שֶׁאֶיפְשָׁר לְהִתְקַיֵּים וְהִתְנָה עִמָּהּ – לֹא נִתְכַּוֵּון אֶלָּא לְהַפְלִיגָהּ, בֵּין שֶׁאָמַר בִּכְתָב בֵּין שֶׁאָמַר בַּפֶּה. כָּל הַמִּתְקַיֵּים בַּפֶּה – מִתְקַיֵּים בִּכְתָב.

וּכְפַר עוֹתְנַי בַּגָּלִיל, וְאַנְטִיפַּטְרָס בִּיהוּדָה. אֶת שֶׁבֵּינְתַיִים – מַטִּילִין אוֹתוֹ לְחוּמְרוֹ.

הַדְרָן עֲלָךְ הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִין

פֶּרֶק שְׁמִינִי

הֲלָכָה א' מתני' הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפָּרָה וְשָׁאַל בְּעָלֶיהָ עִמָּהּ. שָׁאַל אֶת הַפָּרָה וְשָׂכַר בְּעָלֶיהָ עִמָּהּ. שָׁאַל הַבְּעָלִים אוֹ שְׂכָרָן, וְאַחַר כָּךְ שָׁאַל אֶת הַפָּרָה, וּמֵתָה – פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כב, יד): אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם.

אֲבָל שָׁאַל אֶת הַפָּרָה וְאַחַר כָּךְ שָׁאַל אֶת הַבְּעָלִין אוֹ שְׂכָרָן, וּמֵתָה – חַיָּיב, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם.

גמרא אָמַר רַבִּי אִילָא: מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר (שם): שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם, אֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם?

אֶלָּא, מִכֵּיוָן שֶׁשָּׁאֲלָה פָּרָה וְלֹא שָׁאַל בַּעְלָהּ עִמָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִין חוֹרְשִׁין עַל גַּבָּהּ, וּמֵתָה – חַיָּיב. אֲבָל שָׁאַל אֶת הַפָּרָה וְאַחַר כָּךְ שָׁאַל בַּעְלָהּ אוֹ שְׂכָרָן, וּמֵתָה – חַיָּיב.

אָמַר רַבִּי לָא: מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאִם אֵין בְּעָלָיו עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם?

אֶלָּא, מִכֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל הַפָּרָה וְשָׂכַר בַּעְלָהּ עִמָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִים חוֹרְשִׁין בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמֵתָה – פָּטוּר.

[דף ל' ע"א]

הֲלָכָה ב' מתני' הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפָּרָה, וּשְׁאָלָהּ חֲצִי יוֹם וּשְׂכָרָהּ חֲצִי יוֹם. שְׁאָלָהּ הַיּוֹם וּשְׂכָרָהּ לְמָחָר. שָׁאַל אַחַת וְשָׂכַר אַחַת, הַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר: "שְׁאוּלָה מֵתָה". "בְּיוֹם שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה". "בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה". וְהַלָּה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – חַיָּב.

הַשּׂוֹכֵר אוֹמֵר: "שְׂכוּרָה מֵתָה". "בְּיוֹם שֶׁהָיְתָה שְׂכוּרָה מֵתָה". "בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׂכוּרָה מֵתָה". וְהַלָּה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – פָּטוּר.

זֶה אוֹמֵר: "שְׁאוּלָה", וְזֶה אוֹמֵר: "שְׂכוּרָה" – יִשָּׁבַע הַשּׂוֹכֵר שֶׁהַשְּׂכוּרָה מֵתָה. זֶה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ", וְזֶה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – יַחֲלֹקוּ.

גמרא לַיְלָה שֶׁבֵּנְתַיִים מַהוּ? אִית מְרִין: דֶּרֶךְ הַפָּרוֹת לָלוּן עַל בַּעֲלֵיהוֹן, וְזוֹ, עַל יְדֵי שֶׁשְּׂכָרָהּ אֶצְלוֹ, לֹא לָנָה – כִּשְׁאוּלָה הִיא אֶצְלָהּ וְהוּא חַיָּיב. וְאִית מְרִין: אֵין דֶּרֶךְ הַפָּרוֹת לָלוּן עַל בַּעֲלֵיהֶן, וְזוֹ, כִּשְׂכוּרָה אֶצְלוֹ – פָּטוּר.

הֲלָכָה ג' מתני' הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפָּרָה, וְשִׁלְּחָהּ לוֹ בְּיַד בְּנוֹ, וּבְיַד עַבְדּוֹ, וּבְיַד שְׁלוּחוֹ, אוֹ בְּיַד בְּנוֹ, וּבְיַד עַבְדּוֹ, אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שׁוֹאֵל, וּמֵתָה – פָּטוּר. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שָׁלְחָהּ לִי בְּיַד בְּנִי, וּבְיַד עַבְדִּי, וּבְיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְּיַד בִּנְךָ, אוֹ בְּיַד עַבְדְּךָ, אוֹ בְּיַד שְׁלוּחֲךָ. אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַמַּשְׁאִיל: הֲרֵינִי מְשַׁלְּחָהּ לָךְ בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְּיַד בִּנְךָ, אוֹ בְּיַד עַבְדְּךָ, אוֹ בְּיַד שְׁלוּחֲךָ, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שַׁלַּח, וְשִׁלְּחָהּ וָמֵתָה – חַיָּב. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֲזִירָהּ.

גמרא תָּנֵי: "הַשְׁאִילֵינִי פָּרָתְךָ עֲשָׂרָה יָמִים, וְהִשָּׁאֵל לִי בָּהֶן חֲמִשָּׁה יָמִים רִאשׁוֹנִים", מֵתָה בְּתוֹךְ הָאַחֲרוֹנִים –

[דף ל' ע"ב]

מִשִּׁעְבּוּד הָרִאשׁוֹנִים מֵתָה.

"הַשְׁאִילֵינִי פָּרָתְךָ לְאַחַד עָשָׂר יָמִים", אָמַר לֵיהּ: "סָבָה מִן כְּבָר מֵתָה" – מִשִּׁיעְבּוּד הָאַחֲרוֹנִים מֵתָה.

"הַשְׁאִילֵינִי פָּרָתְךָ, וַאֲנִי נִשְׁאַל לְךָ". "הַשְׁאִילֵינִי פָּרָתְךָ, וּבוֹא וַעֲשֵׂה עִמִּי". "הַשְׁאִילֵינִי קַרְדּוּמְךָ וּבוֹא וְנַכֵּשׁ עִמִּי". "הַשְׁאִילֵינִי תַּמְחוּיְךָ וּבוֹא וֶאֱכוֹל עִמִּי". שְׁאָלָהּ מִן הַבַּיִיר, אוֹ מִן הַסַּנְטָר, אוֹ מִן הָאִיקוֹנָמוּס, וּמֵתָה – כְּמִי שֶׁהַבְּעָלִים עִמּוֹ.

הֲלָכָה ד' מתני' הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וְיָלְדָה, וְכֵן הַמּוֹכֵר שִׁפְחָתוֹ וְיָלְדָה, זֶה אוֹמֵר: "עַד שֶׁלֹּא מָכַרְתִּי", וְזֶה אוֹמֵר: "מִשֶּׁלָּקַחְתִּי" – יַחֲלֹקוּ.

הָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן. וְכֵן שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר: "הַגָּדוֹל לָקַחְתִּי", וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – זָכָה בַּגָּדוֹל.

הַמּוֹכֵר אוֹמֵר: "הַקָּטָן מָכַרְתִּי", וְהַלָּה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – אֵין לוֹ אֶלָּא קָטָן. זֶה אוֹמֵר: "גָּדוֹל", וְזֶה אוֹמֵר: "קָטָן" – יִשָּׁבַע הַמּוֹכֵר שֶׁהַקָּטָן מָכַר. זֶה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ", וְזֶה אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – יַחֲלֹקוּ.

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ, לְהוֹצִיא מִידֵי סוּמְכוּס שֶׁאוֹמֵר: כָּל הַסְּפֵיקוֹת – יַחֲלוֹקוּ.

[דף ל"א ע"א]

אָמַר רַבִּי לָא: תִּיפָּתֵר בְּשֶׁזֶּה אוֹמֵר: "בָּרִיא לִי", וְזֶה אוֹמֵר: "בָּרִיא לִי".

רַבִּי יוֹסֵי בָּעֵי: אִם בְּשֶׁזֶּה אוֹמֵר: "בָּרִיא לִי", וְזֶה אוֹמֵר: "בָּרִיא לִי". עַל דָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְהוֹצִיא מִדִּבְרֵי סוּמְכוּס?!

הֲלָכָה ה' מתני' הַמּוֹכֵר זֵיתָיו לְעֵצִים, וְעָשׂוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לִסְּאָה – הֲרֵי אֵלּוּ לְבַעַל הַזֵּיתִים. עָשׂוּ רְבִיעִית לַסְּאָה, זֶה אוֹמֵר: "זֵיתַיי גִּידֵּילוּ", וְזֶה אוֹמֵר: "אַרְצִי גִידֵּילָה" – יַחֲלֹקוּ.

שָׁטַף הַנָּהָר אֶת זֵיתָיו וּנְתָנָן לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, זֶה אוֹמֵר: "זֵיתַיי גִּידֵּילוּ", וְזֶה אוֹמֵר: "אַרְצִי גִידֵּילָה" – יַחֲלֹקוּ.

גמרא רַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵי: הִרְטִיבוּ מַה הֵן?

רַב הוּנָא אָמַר: בְּשֶׁשְּׁטָפָן בְּגוּשֵׁיהֶן.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָא אוֹמֵר: שְׁנֵי עָרְלָה בֵּינֵיהֶן.

הֲלָכָה ו' מתני' הַמַּשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים – אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִן הֶחָג עַד הַפֶּסַח. וּבִימוֹת הַחַמָּה – שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבִכְּרַכִּין, אֶחָד יְמוֹת הַחַמָּה וְאֶחָד יְמוֹת הַגְּשָׁמִים – שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וּבַחֲנֻיּוֹת, אֶחָד כְּרַכִּין וְאֶחָד עֲיָרוֹת – שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִים וְשֶׁל צַבָּעִים – שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

גמרא תָּנֵי: כָּל אֵילוּ שֶׁאָמְרוּ: "שְׁלֹשִׁים יוֹם וְי"ב חֹדֶשׁ" – לֹא שֶׁיָּדוּר בְּתוֹכָן שְׁלֹשִׁים יוֹם וְי"ב חֹדֶשׁ, אֶלָּא: שֶׁיּוֹדִיעוֹ קוֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם וְקוֹדֶם י"ב חֹדֶשׁ.

בֵּית הַבַּד – כָּל שְׁעַת בֵּית הַבַּד.

בֵּית הַגַּת – כָּל שְׁעַת הַגַּת.

בֵּית הַיּוֹצְרָה – אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנֵים עָשָׂר חוֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִילֵּין שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּעָפָר שָׁחוֹר, אֲבָל בְּאֵילוּ שֶׁעוֹשִׂין בְּעָפָר לָבָן – כּוֹנֵס גּוֹרְנוֹ וּמִסְתַּלֵּק.

[דף ל"א ע"ב]

הֲלָכָה ז' מתני' הַמַּשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ, הַמַּשְׂכִּיר – חַיָּב בְּדֶלֶת, וּבְנֶגֶר, וּבְמַנְעוּל, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה אוּמָן. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אוּמָן – הַשּׂוֹכֵר עוֹשֵׂהוּ.

הַזֶּבֶל – שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אֵין לַשּׂוֹכֵר אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַתַּנּוּר וּמִן הַכִּירַיִים בִּלְבָד.

גמרא הוֹרֵי רַבִּי יִצְחָק בַּר חֲקוּלָה: מְזוּזָה – מַעֲשֵׂה יְדֵי אוּמָן.

הֲלָכָה ח' מתני' הַמַּשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה, וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְּרָה לַשּׂוֹכֵר.

הִשְׂכִּיר לוֹ לֶחֳדָשִׁים, נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְּרָה לַמַּשְׂכִּיר.

מַעֲשֶׂה בְצִפּוֹרִין בְּאֶחָד שֶׁשָּׂכַר מֶרְחָץ מֵחֲבֵרוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר זָהָב לַשָּׁנָה, מִדִּינַר זָהָב לַחֹדֶשׁ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְלִפְנֵי רַבִּי יוֹסֵי, וְאָמְרוּ: יַחְלְקוּ אֶת חֹדֶשׁ הָעִבּוּר.

גמרא וְהֵיכִי? אִם בְּשֶׁבָּא עָלָיו בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ – גָּבֵיי לֵיהּ כּוּלֵּהּ! וְאִם בְּשֶׁבָּא עָלָיו בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, אָמַר לֵיהּ: פּוּק לָךְ!

שְׁמוּאֵל אָמַר: כֵּינִי מַתְנִיתָא, בְּשֶׁבָּא עָלָיו בְּאֶמְצַע הַחֹדֶשׁ.

רַב אָמַר: דִּינָא דַּגַּר . אָמַר רַבִּי לָא: לֵית פַּשְׁטָא עַל דָּא שִׁיטַּת בֶּן נַנָּס דּוּ אָמַר: בִּיטֵּל לָשׁוֹן אַחֲרוֹן אֶת הָרִאשׁוֹן.

הֲלָכָה ט' מתני' הַמַּשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ וְנָפַל – חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת.

הָיָה קָטָן – לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָדוֹל. גָּדוֹל – לֹא יַעֲשֶׂנּוּ קָטָן.

אֶחָד – לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם. שְׁנַיִם – לֹא יַעֲשֶׂנּוּ אֶחָד.

לֹא יִפְחֹת מִן הַחַלּוֹנוֹת, וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶן.

גמרא רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: בִּמַעֲמִידוֹ עַל גַּבָּיו. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּאוֹמֵר לוֹ: "בַּיִת כָּזֶה אֲנִי מַשְׂכִּיר לְךָ".

אֶלָּא הַמַּשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵירוֹ וּבִיקֵשׁ לְמוֹכְרוֹ? אָמַר רַבִּי אַמִּי: לֹא עַל דַּעַת שֶׁזֶּה יָמוּת בָּרָעָב!

רַבִּי זֵירָא וְרַבִּי הִילָא תְּרֵיהוֹן מָרִין: מִכָּל מָקוֹם קָנוּי לוֹ, אֶלָּא דּוּ אָמַר לֵיהּ שִׁיבְקֵיהּ דִּשְׁרֵי עַד יְמַלֵּא אַנְקְלֵווּסִים דִּידֵיהּ.

אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי נִיסִּי, וְלֹא קַבִּיל. מָה, פָּלֵיג?

[דף ל"ב ע"א]

אָמְרֵי, בְּרַתֵּיהּ הֲוַות מְמַשְׁכְּנָה גַּבֵּי חַד רוֹמִי, בְּגִין כֵּן הוֹרֵי כְּרַבִּי אִימִי.

הַדְרָן עֲלָךְ פֶּרֶק הַשּׁוֹאֵל

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

הֲלָכָה א' מתני' הַמְקַבֵּל שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִקְצֹר – יִקְצֹר. לַעֲדֹר – יַעֲדֹר. לַחֲרשׁ אַחֲרָיו – יַחֲרשׁ. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּתְּבוּאָה – כָּךְ חוֹלְקִין בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ. כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּיַּיִן, כָּךְ חוֹלְקִין בַּזְּמוֹרוֹת וּבַקָּנִים. וּשְׁנֵיהֶן מְסַפְּקִין אֶת הַקָּנִים.

גמרא מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִקְצוֹר וְתָלַשׁ, אָמַר לֵיהּ: אַתְּ בָּעֵיתָה.

לִתְלוֹשׁ וְקָצַר, אָמְרִין לֵיהּ: פּוּק דְּרֵיתָהּ.

תָּנֵי: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ – הֲרֵי זֶה קוֹצֵר וּמְעַמֵּר וְדָשׁ וְזוֹרֶה וּבוֹרֵר.

הַחוֹפֵר וְהַכַּיָּיל וְהַסַּנְטָר שׁוֹמְרֵי הָעִיר וְהָאִיקוֹנוֹמוֹס – נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִן הָאֶמְצַע.

הַבַּיָּיר וְהַבַּלָּן וְהַסַּפָּר, בִּזְמַן שֶׁבָּאִין מִכֹּחַ הָאֲרִיס – נוֹטְלִין מִכֹּחַ הָאֲרִיס. מִכֹּחַ בַּעַל הַבַּיִת – נוֹטְלִין מִכֹּחַ בַּעַל הַבַּיִת. אֵין מְשַׁנִּין עַל מִנְהַג מְדִינָה.

הֲלָכָה ב׳ מתני׳ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וְהִיא בֵּית שְׁלָחִין אוֹ בֵּית הָאִילָן, יָבַשׁ הַמַּעְיָן וְנִקְצַץ הָאִילָן – אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחִכּוּרוֹ. אִם אָמַר לוֹ: "הַשְׂכֵּר לִי בֵּית שְׁלָחִין זֶה, אוֹ שְׂדֵה בֵית הָאִילָן זוֹ", יָבַשׁ הַמַּעְיָן וְנִקְצַץ הָאִילָן – מְנַכֶּה לוֹ מֵחִכּוּרוֹ.

גמרא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּשֶׁיָּבֵשׁ כָּל הַמַּעְיָין. בְּרַם אִין הֲוָה עָמוֹק תַּרְתֵּין קוֹמִין, וְאַתְּ עָבִיד שְׁלֹשָׁה קוֹמִין עָמוֹק – יָכְלִין מֵימַר לֵיהּ: לְעֵי בֵּיהּ וְהוּא סַגֵּי.

נִקְצַץ הָאִילָן. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּשֶׁנִּקְצַץ כָּל הָאִילָן. אֲבָל אִם נִשְׁתַּיֵּיר בּוֹ מִמַּטַּע עֲשָׂרָה לְבֵית סְאָה – יָכִיל מֵימַר לֵיהּ: בְּקַדְמִיתָא הֲווֹ דַחֲשִׁין וְלָא הֲוו עָבְדִין סַגִּין, בְּרַם כְּדוֹן הִינוּן דְּלִילִין וְעָבְדִין סַגִּין.

[דף ל״ב ע״ב]

הֲלָכָה ג׳ מתני׳ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ. אִם מִשֶּׁזָּכָה בָּהּ הוֹבִירָהּ – שָׁמִין אוֹתָהּ כַּמָּה הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת וְנוֹתְנִין לוֹ, שֶׁהוּא כּוֹתֵב לוֹ: "אִם אוֹבִיר וְלָא אַעֲבִיד – אֲשַׁלֵּם בְּמֵיטְבָא".

גמרא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הָדָא אָמְרָה: הַמְּבַטֵּל כִּיס חֲבֵירוֹ – אֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעוֹמֶת. הַמְּבַטֵּל שְׂדֵה חֲבֵירוֹ – חַיָּיב לְשַׁפּוֹת לוֹ. הַמְּבַטֵּל סְפִינָתוֹ וַחֲנוּתוֹ מַהוּ?

הֲלָכָה ד׳ מתני׳ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ, וְאָמַר לוֹ: "מָה אִכְפַּת לָךְ, הוֹאִיל וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ חִכּוּרְךָ" – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהוּא אוֹמֵר: "לְמָחָר אַתְּ יוֹצֵא מִמֶּנָּה, וְהִיא מַעֲלָה לְפָנַיי עֲשָׂבִים".

הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא עָשְׂתָה, אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲמִיד כְּרִי – חַיָּיב לְהִיטַּפֵּל בָּהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַה קִּצְבָה כְּרִי! אֶלָּא אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי נִיפְלָה.

גמרא כַּמָּה "כְּדֵי לְהַעֲמִיד בָּהּ כְּרִי"? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וּבִלְבַד כְּדֵי שֶׁיַּעֲמִיד הָרַחַת.

רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: וְהוּא שֶׁיְּהֵא בֵּית מִכְנָס שֶׁלָּהּ מִלְמַעְלָה.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: חוּץ מִיְּצִיאוֹתָיו שֶׁל זֶה.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אוֹמֵר: חוּץ מִיְּצִיאוֹתָיו שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כְּדֵי נִיפְלָה, כְּדֵי הַזֶּרַע הַנּוֹפֵל בָּהּ.

הֲלָכָה ה' מתני' הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וַאֲכָלָהּ חָגָב אוֹ נִשְׁדְּפָה, אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא – מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכוּרוֹ. וְאִם אֵינוֹ מַכַּת מְדִינָה – אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכוּרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם קִבְּלָהּ מִמֶּנּוּ בְּמָעוֹת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכוּרוֹ.

גמרא רַב הוּנָא אָמַר: בְּשֶׁנִּשְׁדְּפָה כָּל אוֹתָהּ הָרוּחַ.

שִׁמְעוֹן בַּר וָוא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁזּוֹרְעָהּ, דּוּ יָכִיל מֵימַר לֵיהּ: אִילּוּ הֲוַות זַרְעִתָּהּ הֲוַות עָבְדָה סַגִּין.

[דף ל"ג ע"א]

הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁהָיוּ שָׂדוֹת אֲחֵרוֹת! וְלָא יָכִיל מֵימַר לֵיהּ: קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְגַלְגֵּל עִם רַשִׁיעַיָּיא.

הָיוּ שָׁם שָׂדוֹת אֲחֵרוֹת וְלָקוּ – יָכוֹל מֵימַר לֵיהּ: עַד כָּא – הֲוֵינָא חַיָּיב בָּהּ, מִיכָּא וּלְהַלָּן – לֵינָה חַיָּיב בָּהּ.

הֲלָכָה ו' מתני' הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ בַּעֲשֶׂרֶת כּוֹר חִטִּים, לָקֶת – נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ. הָיוּ חִטֶּיהָ יָפוֹת – לֹא יֹאמַר לוֹ: "הֲרֵי אֲנִי לוֹקֵחַ מִן הַשּׁוּק", אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ.

גמרא תָּנֵי: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל – מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין מֵאוֹתוֹ הַמִּין בֵּין מֵאוֹתוֹ הַשָּׂדֶה – תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ, אֲבָל מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת אוֹ מִמִּין אַחֵר – מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף מֵאוֹתָהּ שָׂדֶה מֵאוֹתוֹ הַמִּין – תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ, אֲבָל מִשָּׂדֶה אַחֵר אוֹ מִמִּין אַחֵר – אֵין מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ.

הֲלָכָה ז' מתני' הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְזוֹרְעָהּ שְׂעוֹרִין – לֹא יִזְרָעֶנָּה חִיטִּין. חִטִּין – יִזְרָעֶנָּה שְׂעוֹרִין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר. קִטְנִית – לֹא יִזְרָעֶנָּה תְּבוּאָה. תְּבוּאָה – יִזְרָעֶנָּה קִטְנִית. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר.

גמרא נִיחָא שְׂעוֹרִין לֹא יִזְרָעֶנָּה חִיטִּין, חִיטִּין לֹא יִזְרָעֶנָּה שְׂעוֹרִין?!

וְאַתְיָיא כְּרַבִּי לָא. אוֹ כְּדִבְרֵי הַכֹּל,

[דף ל"ג ע"ב]

בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שְׂעוֹרִין כִּפְלַיִים בַּחִיטִּין, אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲלִין שְׂעוֹרִין כִּפְלַיִים בַּחִיטִּין – זוֹרְעָהּ שְׂעוֹרִים.

הֲלָכָה ח' מתני' הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת – לֹא יִזְרָעֶנָּה פִּשְׁתָּן, וְאֵין לוֹ קוֹרַת שִׁקְמָה. קִבְּלָהּ מִמֶּנּוּ לְשֶׁבַע שָׁנִים – שָׁנָה רִאשׁוֹנָה זוֹרְעָהּ פִּשְׁתָּן, וְיֵשׁ לוֹ קוֹרַת שִׁקְמָה.

[דף ל"ד ע"א]

גמרא נִיחָא חִטִּין לֹא יִזְרָעֶנָּה פִּשְׁתָּן. פִּשְׁתָּן לֹא יִזְרָעֶנָּה חִיטִּין?! פִּשְׁתָּן לוֹקֶה הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה שָׁנִים, וְתֵימַר כֵּן?! פֵּירַשׁ רַבִּי מְנַחֵם אֲחִי רַבִּי גּוֹרְיוֹן קוֹמֵי רַבִּי לָא: מוּטָב לְזוֹרְעָהּ פִּשְׁתָּן אַחַר פִּשְׁתָּן, וְלֹא שְׂעוֹרִין אַחַר שְׂעוֹרִין.

הֲלָכָה ט' מתני' הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ שֶׁבַע שָׁנִים בְּשִׁבְעַ מֵאוֹת דִּינָר – אֵין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּינְיָין. שָׁבוּעַ אֶחָד בְּשֶׁבַע מֵאוֹת דִּינָר – הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּינְיָין.

גמרא תָּנֵי: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ, זוֹרְעָהּ שָׁנָה אַחַת וְלֹא צִימֵיחָה – כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוֹרְעָהּ שְׁנִיָּיה. שְׁנִיָּיה וְלֹא צִימֵיחָה – אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוֹרְעָהּ שְׁלִישִׁית.

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הָדָא דְּתֵימַר: בְּשָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ בְּדוּקָה, אֲבָל בְּשָׂדֶה שֶׁהִיא בְּדוּקָה – כּוֹפִין אוֹתוֹ וְזוֹרְעָהּ שְׁלִישִׁית.

הֲלָכָה י' מתני' שְׂכִיר יוֹם – גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה, וּשְׂכִיר לַיְלָה – גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם. וּשְׂכִיר שָׁעוֹת – גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. שְׂכִיר שַׁבָּת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שָׁבוּעַ, יָצָא בַּיּוֹם – גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה, יָצָא בַּלַּיְלָה – גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם.

גמרא שְׁמוּאֵל אָמַר: לְמָחָר עוֹבֵר עָלָיו, מִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ.

רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר:

[דף ל"ד ע"ב]

יוֹם אֶחָד הוּא דְּתֵמַר עוֹבֵר עָלָיו כָּל שֵׁימוֹת הַלָּלוּ?! אִין בְּגַלַל מְקַיְּימָא קְרָאֵי, תִּיפָּתֵר: בִּשְׂכִיר שְׁעוֹת יוֹם וְלַיְלָה, שֶׁיָּכוֹל לִגְבּוֹת כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. וְתָנֵי כֵן: שְׂכִיר שָׁעוֹת בַּיּוֹם – גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם, בַּלַּיְלָה – גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה. שְׂכִיר שָׁעוֹת בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה – גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק רְבִיעִי

ד,א אֵין לִי אֶלָּא מִדַּת פֻּרְעָנֻיּוֹת, שֶׁבְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ, מִדַּת הַטּוֹב מִנַּיִן? אָמַרְתָּ מְרֻבָּה מִדַּת הַטּוֹב מִמִּדַּת פֻּרְעָנֻיּוֹת עַל אַחַת מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת, בְּמִדַּת הַפֻּרְעָנֻיּוֹת כְּתִיב (שְׁמוֹת לד, ז): "עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים", בְּמִדַּת הַטּוֹב כְּתִיב (שָׁם כ, ו): "וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים", הֱוֵי אוֹמֵר: מְרֻבָּה מִדַּת הַטּוֹב מִמִּדַּת פֻּרְעָנֻיּוֹת עַל אַחַת מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאַבְרָהָם, שֶׁבְּמִדָּה שֶׁמָּדַד בָּהּ מָדְדוּ לוֹ, אַבְרָהָם רָץ לִפְנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שָׁלֹשׁ רִיצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יח, ב): "וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם" וְגוֹ' וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וְגוֹ', וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא רָץ לִפְנֵי בָנָיו שָׁלֹשׁ רִיצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג, ב): "ה' מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן" וְגוֹ', בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יט, א): "וַיִּשְׁתַּחוּ אַפַּיִם", אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא בִּשֵּׂר אֶת בָּנָיו לֶעָתִיד לָבֹא שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָהוּ מט, כג): "וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנַיִךְ וְשָׂרוֹתֵיהֶם מֵינִיקֹתַיִךְ אַפַּיִם אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ". בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יח, ד): "יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם", אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא פָּרַע וְנָתַן לְבָנָיו בְּאֵר בַּמִּדְבָּר, שֶׁהָיְתָה שׁוֹפַעַת בְּכָל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כא, יח): "בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם" וְגוֹ', מְלַמֵּד שֶׁהוֹלֶכֶת עַל פְּנֵי כָל הַדָּרוֹם וּמַשְׁקָה אֶת פְּנֵי כָל הַיְשִׁימוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם כא, כ): "וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן". בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יח, ד): "וְהִשָּׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ", אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְבָנָיו שִׁבְעָה עַנְנֵי כָבוֹד בַּמִּדְבָּר, אֶחָד מִימִינָם וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלָם, וְאֶחָד לִפְנֵיהֶם וְאֶחָד לְאַחֲרֵיהֶם, וְאֶחָד לְמַעְלָה מֵרָאשֵׁיהֶם וְאֶחָד לַשְּׁכִינָה שֶׁבֵּינֵיהֶם, וְעַמּוּד עָנָן שֶׁהָיָה מְקַדֵּים לִפְנֵיהֶם הוֹרֵג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, וְשׂוֹרֵף סִירִים וְקוֹצִים וְאָטָד, וּמַשְׁפִּיל לָהֶם אֶת הַגָּבוֹהַּ וּמַגְבִּיהַּ לָהֶם אֶת הַשָּׁפֵל, וְעוֹשֶׂה לָהֶן דֶּרֶךְ מֵישָׁר, דֶּרֶךְ סְרַטְיָא, מוֹשֵׁךְ וְהוֹלֵךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר י, לג): "וַאֲרוֹן בְּרִית ה' נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם" וְגוֹ'. וּבוֹ הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁין כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם י, לד): "וַעֲנַן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם" וְגוֹ', מַה תַּלְמוּד לוֹמַר (שְׁמוֹת יג, כב): "לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם", שֶׁל יוֹם מַשְׁלִים לְשֶׁל לַיְלָה, וְשֶׁל לַיְלָה מַשְׁלִים לְשֶׁל יוֹם, בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יח, ה): "וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם" וְגוֹ', אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְבָנָיו מָן בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יא, ח): "שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְגוֹ' לְשַׁד הַשָּׁמֶן", כְּיוֹצֵא מִן הַדַּד שֶׁמֶן, מַה דַּד זֶה עִקָּר לַתִּינוֹק וְהַכֹּל טָפֵל, כָּךְ הָיָה הַמָּן עִקָּר לְיִשְׂרָאֵל וְהַכֹּל טָפֵל לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מַה הַדַּד הַזֶּה אֲפִלּוּ תִּינוֹק יוֹנֵק מִמֶּנּוּ כָּל הַיּוֹם אֵינוֹ מַזִּיק, כָּךְ הָיָה הַמָּן שֶׁאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל אוֹכְלוֹ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֵינוֹ מַזִּיקָן, וְכֵן נַעֲשֶׂה לְמִי שֶׁאֵין נֶחְשָׁב עָלָיו, אֲבָל מִי שֶׁנֶּחְשָׁב עָלָיו מִתְהַפֵּךְ בְּפִיו לְכָל אֵיזֶה טַעַם שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתֵּן לָהֶם שֶׁאֱלָתָם (תְּהִלִּים קו, טו), וְתַאֲוָתָם יָבִיא לָהֶם" (שָׁם עח, כט), וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁיָּרַד לָהֶם מָזוֹן שְׁנֵי אֲלָפִים שָׁנָה בְּיוֹם אֶחָד, בְּאַבְרָהָם מַהוּ אוֹמֵר: "וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם" (בְּרֵאשִׁית יח, ז), אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא הֵגִיז לְבָנָיו שְׂלָיו מִן הַיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יא, ל): "וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת ה' וַיָּגָז שַׂלְוִים מִן הַיָּם" וְגוֹ', שְׁתֵּי אַמּוֹת הָיְתָה גְּבוֹהָהּ מִן הָאָרֶץ; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "וַיִּטֹּשׁ עַל הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה" (שָׁם יא, לא), מַה תַּלְמוּד לוֹמַר שׁוּב: "וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה", מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה עוֹלָה מִן הָאָרֶץ וְעַד הָרָקִיעַ, וְחוֹפָה אֶת גַּלְגַּל הַחַמָּה, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם יא, לא): "וּכְאַמָּתַיִם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ", שְׁתֵּי אַמּוֹת הָיְתָה נְטוּלָה מִן הָאָרֶץ, שֶׁהָיְתָה פּוֹרַחַת וְעוֹלָה עַל רוּם מִן הָאָרֶץ שְׁתֵּי אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ מִצְטַעֲרִין עָלֶיהָ בִּשְׁעַת לְקִיטָתָהּ, לִהְיוֹת שׁוֹחִין וְנוֹטְלִין, בְּאַבְרָהָם מַהוּ אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יח, ח): "וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם וְגוֹ', אַף הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא הֵגֵן עַל בָּנָיו בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, כג): "וּפָסַח ה' עַל הַפֶּתַח", בְּאַבְרָהָם מַהוּ אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית יח, טז): "וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם", אַף הַמָּקוֹם

בָּרוּךְ הוּא הִלְוָה אֶת בָּנָיו אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ב, ז): "זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ" וְגוֹ'.

ד,ב יוֹסֵף זָכָה בְּעַצְמוֹת אָבִיו, אַף הוּא לֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, יט): "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", מְלַמֵּד שֶׁכָּל הָעָם הָיוּ עֲסוּקִין בַּבִּזָּה, וְהוּא עוֹסֵק בַּמִּצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי י, ח): "חֲכַם לֵב יִקַּח מִצְוֹת" וְגוֹ'. וְאִלּוּ לֹא הָיָה מֹשֶׁה מִתְעַסֵּק בּוֹ – לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְעַסְּקִין בּוֹ, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר (יְהוֹשֻׁעַ כד, לב): "וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם", אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ, אָמְרוּ: 'הַנִּיחוּ לוֹ כְּבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר מִקְּטַנִּים', וְאִלּוּ לֹא הָיָה מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל מִתְעַסְּקִין בּוֹ, לֹא הָיוּ בָּנָיו מִתְעַסְּקִין בּוֹ, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה", אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָאוּ בָנָיו אֶת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מִתְעַסְּקִין בּוֹ, אָמְרוּ: 'הַנִּיחוּ לוֹ כְּבוֹדוֹ בִּמְרֻבִּין יוֹתֵר מִן הַמּוּעָטִין'.

ד,ג מִנַּיִן הָיָה מֹשֶׁה יוֹדֵעַ הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר? אָמְרוּ: סֶרַח בַּת אָשֵׁר נִשְׁתַּיְּרָה מֵאוֹתוֹ הַדּוֹר, הָלְכָה וְאָמְרָה לוֹ: בִּנְהַר נִילוּס יוֹסֵף קָבוּר, שֶׁעָשׂוּ לוֹ מִצְרַיִם שִׁפּוּדִין שֶׁל מַתֶּכֶת, וְחִבְּרוּם בְּבַעַץ וְקָבְעוּ בַּנִּילוּס – נָהָר, כְּדֵי שֶׁתִּתְבָּרֵךְ מֵימָיו, הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל נִילוּס – נָהָר, וְאָמַר: יוֹסֵף, יוֹסֵף! הִגִּיעָה הַשָּׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי שְׁכִינָה מִתְעַכֶּבֶת לְךָ, וְיִשְׂרָאֵל מִתְעַכְּבִין לְךָ, וְעַנְנֵי כָבוֹד מִתְעַכְּבִין לְךָ, אִם אַתָּה מְגַלֶּה אֶת עַצְמְךָ – מֻטָּב, וְאִם לָאו – נְקִיִּים אָנוּ מִשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ, מִיָּד צָף אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף לִשְׂפַת הַיָּם, וּנְטָלוֹ מֹשֶׁה וּבָא לוֹ. וְאַל תִּתְמַהּ, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים- ב ו, ה): "וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל וְגוֹ', וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל? וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם, וַיִּקְצָב עֵץ וַיַּשְׁלֶךְ שָׁמָּה וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל"; וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמָה אֱלִישָׁע תַּלְמִידוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, וְאֵלִיָּהוּ תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, צָף הַבַּרְזֶל מִפָּנָיו, מֹשֶׁה רַבּוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, רַבּוֹ שֶׁל אֱלִישָׁע עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, יֵשׁ אוֹמְרִים בְּקִבְרוֹת מְלָכִים הָיָה יוֹסֵף קָבוּר, וְהָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל קַבִּירְנַט שֶׁל מְלָכִים, וְאָמַר: יוֹסֵף, יוֹסֵף! הִגִּיעָה שָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִגִּיעַ הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל, אִם אַתָּה מְגַלֶּה אֶת עַצְמְךָ – מוּטָב. וְאִם לָאו – אָנוּ נְקִיִּים מִשְּׁבוּעָתְךָ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִזְדַּעְזַע אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, נְטָלוֹ מֹשֶׁה וֶהֱבִיאוֹ אֶצְלוֹ, וְהָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת מְהַלְּכִין, אֶחָד אֲרוֹן קֹדֶשׁ וְאֶחָד אֲרוֹן שֶׁל מֵת, וְהָיוּ כָּל עוֹבְרִין וְשָׁבִין אוֹמְרִין: מַה טִּיבָן שֶׁל שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ? אֹמְרִים: אֶחָד אֲרוֹן קֹדֶשׁ וְאֶחָד שֶׁל מֵת. אָמְרוּ לָהֶם: וְכִי אֶפְשָׁר לַאֲרוֹן קֹדֶשׁ לַהֲלֹךְ עִם אֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת? אָמְרוּ לָהֶם: מֵת שֶׁבָּאָרוֹן זֶה – קִיֵּם כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב וּמֻנָּח בָּאָרוֹן קֹדֶשׁ זֶה.

ד,ד מֹשֶׁה זָכָה בְּעַצְמוֹת יוֹסֵף, אַף הוּא לֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לד, ו): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַגַּי" וְגוֹ', מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֻטָּל בִּזְרוֹעַ שֶׁל שְׁכִינָה כְּאַרְבָּעָה מִילִין מֵחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן לְחֶלְקוֹ שֶׁל גָּד, שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁל רְאוּבֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לב, לז): "וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ וְגוֹ'. וּמִנַּיִן שֶׁנִּקְבַּר בְּתוֹךְ שְׂדֵה נַחֲלָתוֹ שֶׁל גָּד? שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג, כ): "וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד, וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחוֹקֵק סָפוּן". וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת סוֹפְדִין, וְאוֹמְרִין לְפָנָיו (שָׁם): "צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל".

וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוֹטָה (בַּמִּדְבָּר ה, כב): "וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה וְגוֹ' יָרֵךְ" – מָקוֹם שֶׁהִתְחִילָה בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, מִשָּׁם פֻּרְעָנִיּוֹת מַתְחֶלֶת לָבֹא עָלֶיהָ. יֶרֶךְ הִתְחִילָה בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ בֶּטֶן, לְפִיכָךְ תִּלָּקֶה יָרֵךְ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ בֶּטֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם". וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאַנְשֵׁי הַמַּבּוּל, אָדָם הִתְחִיל בַּעֲבֵרָה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ו, ה): "וַיַּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ", אַף הֵן לָקוּ תְּחִלָּה, וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ז, כג): "וַיִּמַח אֶת

כָּל הַיְקוּם" וְגוֹ'. קְטַנֵּי סְדוֹם הֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יט, ד): "טֶרֶם יִשְׁכָּבוּ וְאַנְשֵׁי הָעִיר" וְגוֹ' – אַף הֵן לָקוּ תְּחִלָּה וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם יט, יא): "וְאֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פֶּתַח הַבַּיִת" וְגוֹ'. פַּרְעֹה וּגְדוֹלוֹ מִצְרַיִם – הֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת א, כב): "וַיְצַו פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֵּן" וְגוֹ', אַף הֵן לָקוּ תְּחִלָּה וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ז, כט): "וּבְכָה וּבְעַמְּךָ" וְגוֹ'. מְרַגְּלִים הֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יג, לב): "וַיֹּצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אוֹתָהּ" וְגוֹ', הֵן לָקוּ תְּחִלָּה וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, הֵן לָקוּ תְּחִלָּה דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר יד, לז): "וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ", וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם יד, לה): "אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי אִם לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה" וְגוֹ'. שְׁכֵנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה יב, יד): "כֹּה אָמַר ה' עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה" וְגוֹ', אַף הֵן לָקוּ תְּחִלָּה, וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "הִנְנִי נֹתְשָׁם" וְגוֹ'. נְבִיאֵי יְרוּשָׁלַיִם הֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה כג, טו): "כִּי מֵאֵת נְבִיאֵי יְרוּשָׁלַיִם יָצְאָה חֲנֻפָּה לְכָל הָאָרֶץ", אַף הֵן לָקוּ תְּחִלָּה וְהַשְּׁאָר לֹא פָּלְטוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָהוּ כט, כב): "וְלֻקַּח מֵהֶם קְלָלָה לְכָל גָּלוּת יְהוּדָה אֲשֶׁר בְּבָבֶל" וְגוֹ'.

ד,ה כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לְבַעַל כָּךְ אֲסוּרָה לְבוֹעֵל, נִמְצֵאתָ אוֹמֵר בְּסוֹטָה: שֶׁנָּתְנָה עֵינֶיהָ בְּמַה שֶּׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָהּ, מַה שֶּׁבִּקְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ, וּמַה שֶּׁבְּיָדָהּ נִטַּל מִמֶּנָּה. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּנָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי שֶׁהָיָה עָרוּם מִכֹּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ג, א): "וְהַנָּחָשׁ הָיָה עָרוּם מִכֹּל" וְגוֹ', וְנָתַן עֵינָיו בְּמַה שֶּׁאֵינָהּ רָאוּי לוֹ מַה שֶּׁבִּקֵּשׁ לֹא נִתַּן לוֹ וּמַה שֶּׁבְּיָדוֹ נְטָלוּהוּ הֵימֶנּוּ, בִּקֵּשׁ לַהֲרֹג אֶת אָדָם וְלִשָּׂא אֶת חַוָּה. אָמַר לוֹ הַמָּקוֹם: אֲנִי אָמַרְתִּי – תְּהֵא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה, וְעַכְשָׁו אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, אֲנִי אָמַרְתִּי – בְּקוֹמָה זְקוּפָה תֵּלֵךְ כְּאָדָם, וְעַכְשָׁו (שָׁם): "עַל גְּחוֹנְךָ תֵלֵךְ", אֲנִי אָמַרְתִּי – תֹּאכַל מַאֲכַל אָדָם וְתִשְׁתֶּה מַשְׁקֶה אָדָם, וְעַכְשָׁו (שָׁם): "וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ", אַתָּה בִּקַּשְׁתָּ לַהֲרֹג אֶת אָדָם וְלִשָּׂא אֶת חַוָּה, עַכְשָׁו (שָׁם): "וְאֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה", נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, מַה שֶּׁבִּקֵּשׁ לֹא נִתַּן לוֹ וּמַה שֶּׁבְּיָדוֹ נִטַּל מִמֶּנּוּ. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּקַיִן, וְקֹרַח, וּבִלְעָם, וְדוֹאֵג, וַאֲחִיתֹפֶל, וְגֵחֲזִי, וְאַבְשָׁלוֹם, וַאֲדוֹנִיָּה, וְהָמָן, שֶׁנָּתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּמַה שֶּׁאֵין רָאוּי לָהֶם, מַה שֶּׁבִּקְשׁוּ לֹא נִתַּן לָהֶם וּמַה שֶּׁבְּיָדָם נָטְלוּ הֵימֶנּוּ.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ה,א הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם מִשֶּׁנִּכְנְסָה נִסְתְּרָה – אוֹ שׁוֹתָה אוֹ לֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה. הָרוֹבֵא שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵנָה, וְיֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים – אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. מְעֻבֶּרֶת עַצְמוֹ וּמֵינֶקֶת עַצְמוֹ – אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה.

ה,ב כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשְּׂאוּ לְכֹהֵן וְלֵוִי וְיִשְׂרָאֵל, מַמְזֶרֶת לְמַמְזֵר, נְתִינָה לְנָתִין, וְאֵשֶׁת גֵּר לְגֵר, וְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר וְאַיְלוֹנִית – אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַיְלוֹנִית לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ה): "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" – שֶׁרָאוּי לִזְרוֹעַ, פְּרָט לְאַיְלוֹנִית שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִזְרוֹעַ. אֲבָל הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, וְעַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ נִסְתְּרָה – לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. הָרוֹבֵא שֶׁנָּשָׂא עֲקָרָה וּזְקֵנָה, וְאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים – לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ וּמֵינֶקֶת חֲבֵרוֹ – לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ וּלְהַחֲזִירָהּ אַחַר זְמַן.

ה,ג עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנְּאִין, חוּץ מִן הַקָּטָן וּמִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יַשְׁקֶנָּה, שֶׁמָּא נִתְפַּקַּח הַחֵרֵשׁ, וְנִשְׁתַּפָּה הַשּׁוֹטֶה, וְהִגְדִּיל הַקָּטָן, אוֹ שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים – יַשְׁקֶנָּה.

ה,ד הַמְסוֹלֶלֶת בִּבְנָהּ קָטָן וְהֶעֱרָה בָּהּ; בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָה. וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. עֵד אוֹמֵר נִטְמֵאת, וְעֵד אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נִטְמֵאת, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא נִטְמֵאת – אוֹ שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא כָּל הֵימֶנּוּ עֵד אֶחָד לְהַפְסִידָהּ כְּתֻבָּתָהּ, אֶלָּא עֵד אוֹמֵר נִטְמֵאת וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא נִטְמֵאת, שְׁנַיִם אוֹמְרִים נִטְמֵאת וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר לֹא נִטְמֵאת, בָּטֵל יָחִיד בְּמִעוּטוֹ.

ה,ה הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁדֵּעוֹת בַּמַּאֲכָל, כָּךְ דֵּעוֹת בַּנָּשִׁים, יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהַזְּבוּב עוֹבֵר עַל גַּבֵּי כּוֹסוֹ מַנִּיחוֹ וְאֵינוֹ טוֹעֲמוֹ – זֶה חֵלֶק רַע בַּנָּשִׁים, שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּאִשְׁתּוֹ לְגָרְשָׁהּ. יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהַזְּבוּב שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ כּוֹסוֹ, וְזוֹרְקוֹ וְאֵין שׁוֹתֵהוּ – כְּגוֹן פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה שֶׁנָּעַל דֶּלֶת בִּפְנֵי אִשְׁתּוֹ וְיָצָא. וְיֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהַזְּבוּב נוֹפֵל בְּתוֹךְ כּוֹסוֹ, וְזוֹרְקוֹ וְשׁוֹתֵהוּ – זוֹ מִדַּת כָּל אָדָם, שֶׁרוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁמְּדַבֶּרֶת עִם שְׁכֵנֶיהָ וְעִם קְרוֹבוֹתֶיהָ וּמַנִּיחָהּ. יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁהַזְּבוּב נוֹפֵל לְתוֹךְ תַּמְחוּי שֶׁלּוֹ, נוֹטְלוֹ וּמוֹצְצוֹ, וְזוֹרְקוֹ, וְאוֹכֵל אֶת מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ – זוֹ מִדַּת אָדָם רָשָׁע. שֶׁרוֹאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹצֵאת, וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, יוֹצֵאת וּצְדָדֶיהָ פְּרוּמִין, לִבָּהּ גַּס בַּעֲבֵרָה, יוֹצֵאת וְטֹוָה בַּשּׁוּק, רָצַת וּמְשַׂחֶקֶת עִם כָּל אָדָם – מִצְוָה לְגָרְשָׁהּ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כד): "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" – הַכָּתוּב קְרָאוֹ 'אַחֵר', שֶׁאֵינוֹ בֶּן זוּגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, הָרִאשׁוֹן הוֹצִיאָהּ מִפְּנֵי עֲבֵרָה, בָּא זֶה וְנִתְקַל בָּהּ, אִם זָכָה הַשֵּׁנִי לַשָּׁמַיִם – מוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יָדוֹ. אִם לָאו – לְסוֹף קוֹבַרְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן" וְגוֹ', כְּדַאי הָאִישׁ הַזֶּה לְמִיתָה, שֶׁכָּנַס אִשָּׁה זוֹ לְבֵיתוֹ, הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁתָּמוּת וְיִירָשֶׁנָּה, אוֹ שֶׁתָּמוּת וְיִשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, לְסוֹף שֶׁקּוֹבַרְתּוֹ. וְכֵן הִיא שֶׁנָּתְנָה עֵינֶיהָ בְּבַעְלָהּ, שֶׁיָּמוּת וְתִנָּשֵׂא לְאַחֵר – סוֹף שֶׁקּוֹבְרָהּ.

ה,ו הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹשׁ מֵאָחִיהָ מִקְּרוֹבֶיהָ, לְסוֹף שֶׁקּוֹבַרְתּוֹ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה מֵאָבִיו, מֵאֶחָיו מִקְּרוֹבָיו לְסוֹף שֶׁקּוֹבְרָהּ, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לָאוִין, מִשּׁוּם (וַיִּקְרָא יט): "בַּל תִּקֹּם", מִשּׁוּם "בַּל תִּטֹּר", "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ", "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ", (וַיִּקְרָא כה): "וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ", וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּבַטֵּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה מִן הָעוֹלָם.

ה,ז הָאוֹמֶרֶת לְבַעְלָהּ: 'הַשָּׁמַיִם בֵּינִי לְבֵינְךָ' – יַעֲשֶׂה דֶּרֶךְ בַּקָּשָׁה בֵּינֵיהֶן, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּשָׂרָה אִמֵּנוּ, שֶׁאָמְרָה לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית טז): "יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶךָ", אֶלָּא כָּךְ אָמְרָה לוֹ (בְּרֵאשִׁית כא): גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ, מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה שָׂרָה אִמֵּנוּ רוֹאָה אֶת יִשְׁמָעֵאל בּוֹנֶה בָּמְסִין וְצָד חֲגָבִין וּמַקְטִירָן לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אָמְרָה: שֶׁמָּא יִלְמַד יִצְחָק בְּנִי כָּךְ, וְיֵלֵךְ וְיַעֲבֹד כָּךְ, וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל בַּדָּבָר. אָמַר לָהּ: לְאַחַר שֶׁזָּכִין לוֹ לְאָדָם חָבִין לוֹ? לְאַחַר שֶׁעֲשִׂינוּהָ מַלְכָּה, אַחַר שֶׁעֲשִׂינוּהָ גְּבִירָה, וְהִכְנַסְנוּהָ לִגְדֻלָּה זוֹ – נְטָרְדֶנָּה מִתּוֹךְ בָּתֵּינוּ? מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת עָלֵינוּ? לֹא נִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל בַּדָּבָר?! אָמְרָה לוֹ: הוֹאִיל וְאַתָּה אוֹמֵר חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר הַזֶּה – יַכְרִיעַ הַמָּקוֹם בֵּין דְּבָרַי לִדְבָרֶיךָ, הִכְרִיעַ הַמָּקוֹם בֵּין דְּבָרֶיהָ לִדְבָרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'כֹּל', וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'כֹּל'? מְלַמֵּד שֶׁהִכְרִיעַ לִשְׁנִיָּה וְהִכְרִיעַ לָרִאשׁוֹנָה, מַה שְּׁנִיָּה עַל אוֹדוֹת הָגָר, אַף הָרִאשׁוֹנָה עַל אוֹדוֹת הָגָר.

ה,ח דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: "וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ וְגוֹ' יִטְמָא" (וַיִּקְרָא יא), אֵינוֹ אוֹמֵר 'טָמֵא' אֶלָּא "יִטְמָא" – לְטַמֵּא אֲחֵרִים, לְלַמֵּד כִּכָּר שֵׁנִי שֶׁמְּטַמֵּא אֶת הַשְּׁלִישִׁי, כֵּיצַד? תָּגוּר תְּחִלָּה כִּכָּר הַנּוֹגֵעַ בְּכִכָּר שְׁלִישִׁי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּךְ הָיָה דּוֹרֵשׁ יְהוּדָה בֶּן פְּטִירִי: "וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר" וְגוֹ' (בַּמִּדְבָּר לה). וּמִקְרָא אֶחָד

אוֹמֵר: "מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב", אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר 'אַלְפַּיִם בָּאַמָּה', שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר 'אֶלֶף אַמָּה', וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר 'אֶלֶף אַמָּה' שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר 'אַלְפַּיִם בָּאַמָּה', וְלָמָּה נֶאֱמַר 'אֶלֶף אַמָּה'? וְלָמָּה נֶאֱמַר 'אַלְפַּיִם בָּאַמָּה'? אֶלָּא 'אֶלֶף אַמָּה' – מִגְרָשׁ, וְ'אַלְפַּיִם' – תְּחוּם שַׁבָּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אַלְפַּיִם אַמָּה תְּחוּם עָרֵי הַלְוִיִּם, צֵא מֵהֶן אֶלֶף אַמָּה מִגְרָשׁ, נִמְצָא רְבִיעַ מִגְרָשׁ וְהַשְּׁאָר שָׂדוֹת וּכְרָמִים.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק שִׁשִּׁי

ו,א רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם בֶּן פְּטִירֵי: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (אִיּוֹב כז, ב): "חַי אֵל הֵסִיר מִשְׁפָּטִי וְגוֹ'; לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין אָדָם נוֹדֵר בְּחַיֵּי הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא אִם כֵּן אוֹהֵב אֶת הַמֶּלֶךְ. מִשֵּׁם רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (אִיּוֹב יג, טז): "גַּם הוּא לִי לִישׁוּעָה". רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נֶאֱמַר "יְרֵא אֱלֹהִים" בְּאַבְרָהָם, וְנֶאֱמַר "יְרֵא אֱלֹהִים" בְּאִיּוֹב, מַה "יְרֵא אֱלֹהִים" הָאָמוּר בְּאַבְרָהָם – מֵאַהֲבָה עָשָׂה, אַף "יְרֵא אֱלֹהִים" הָאָמוּר בְּאִיּוֹב – מֵאַהֲבָה עָשָׂה. וּשְׁאָר כָּל הַתַּרְעוֹמוֹת הָאָמוּר בַּפָּרָשָׁה – לֹא נֶאֶמְרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ הַמּוֹרָא.

ו,ב דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, בִּקְּשׁוּ לוֹמַר שִׁירָה, שָׁרְתָה עֲלֵיהֶן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאָמְרוּ שִׁירָה, כֵּיצַד אָמְרוּ שִׁירָה? כְּגָדוֹל הַמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו עַל כָּל עִנְיַן וְעִנְיָן, מֹשֶׁה אָמַר (שְׁמוֹת טו): "אָשִׁירָה לַה'", וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו "אָשִׁירָה לַה', מֹשֶׁה אָמַר: "עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ", וְהֵן אָמְרוּ: "אָשִׁירָה לַה'", מֹשֶׁה אָמַר: "ה' אִישׁ מִלְחָמָה" וְגוֹ'. וְהֵן אָמְרוּ: "אָשִׁירָה לַה'". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: כְּקָטָן שֶׁקּוֹרֵא אֶת הַהַלֵּל בְּבֵית הַסֵּפֶר, וְעוֹנִין אַחֲרָיו עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. מֹשֶׁה אָמַר: אָשִׁירָה לַה', וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ: אָשִׁירָה לַה', מֹשֶׁה אָמַר: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ. וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ: "עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ". מֹשֶׁה אָמַר: "ה' אִישׁ מִלְחָמָה" וְגוֹ'.

רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּסוֹפֵר הַפּוֹרֵס שְׁמַע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה לֵאמֹר". וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לֵאמֹר"? מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה פּוֹתֵחַ תְּחִלָּה בַּדָּבָר, וְיִשְׂרָאֵל עוֹנִין אַחֲרָיו וְגוֹמְרִין עִמּוֹ. מֹשֶׁה אָמַר "אָז יָשִׁיר". וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ: "אָשִׁירָה לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה" וְגוֹ'. מֹשֶׁה אָמַר: "עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ", וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ: "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ". מֹשֶׁה אָמַר: "ה' אִישׁ מִלְחָמָה", וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ: "ה' שְׁמוֹ". רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, וְרָאוּ אֶת אוֹיְבֵיהֶם פְּגָרִים מֵתִים וּמֻטָּלִין עַל שְׂפַת הַיָּם, אָמְרוּ כֻּלָּם שִׁירָה, עוֹלֵל מֻטָּל בֵּין בִּרְכֵּי אִמּוֹ, כֵּיוָן שֶׁרָאָה אֶת הַשְּׁכִינָה, הִגְבִּיהַּ עוֹלֵל צַוָּארוֹ וְתִינוֹק שָׁמַט פִּיו מִשְּׁדֵי אִמּוֹ, וְעָנוּ כֻּלָּם שִׁירָה, וְאָמְרוּ: "זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ". הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֲפִלּוּ עֻבָּרִין שֶׁבִּמְעֵי אִמָּן אָמְרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם? שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סח, כז): "בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". וּמִנַּיִן שֶׁתִּינוֹק שָׁמַט דַּד מִפִּיו וְאָמַר שִׁירָה? שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ח, ג): "מִפִּי עוֹלְלִים וְיֹנְקִים" וְגוֹ'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הֵצִיצוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, קָשְׁרוּ קָטֵגוֹר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְאָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם (שָׁם): "מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וְגוֹ' וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְגוֹ' תַּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ צֹנֶה וַאֲלָפִים וְגוֹ' צִפּוֹר שָׁמַיִם" וְגוֹ'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת: בּוֹאוּ וּרְאוּ שִׁירָה שֶׁבָּנַי אוֹמְרִין לְפָנַי, אַף הֵן כֵּיוָן שֶׁרָאוּ אָמְרוּ גַּם כֵּן שִׁירָה, מַה שִּׁירָה אָמְרוּ? "ה' אֲדוֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ וְגוֹ', מִפִּי עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים וְגוֹ' ה' אֲדוֹנֵינוּ" וְגוֹ' (תְּהִלִּים ח, ב). רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: לֹא נֶאֶמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא עַל יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם לְעִנְיַן עֲקֵדָה.

ו,ג אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: אַרְבָּעָה דְּבָרִים הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ, וּדְבָרַי נִרְאִין מִדְּבָרָיו. דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא (בְּרֵאשִׁית כא, ט): "וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק" – אֵין צְחוֹק הָאָמוּר

תּוֹסֶפְתָּא הַשָּׁלֵם

כָּאן אֶלָּא עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לא): "וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׁתוֹ וַיָּקוּמוּ לְצַחֵק" – מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה אִמֵּנוּ שָׂרָה רוֹאָה אֶת יִשְׁמָעֵאל שֶׁהָיָה בּוֹנֶה בָּמָסִין וְצָד חֲגָבִים, וּמַעֲלֶה וּמַקְטִיר קְטֹרֶת לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֵין צְחוֹק הָאָמוּר כָּאן אֶלָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לט): "בָּא אֵלַי הָעֶבֶד וְגוֹ' לְצַחֶק בִּי", מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה שָׂרָה אִמֵּנוּ רוֹאָה אֶת יִשְׁמָעֵאל מְכַבֵּשׁ אֶת הָאֻמּוֹת, וּמְעַנֶּה אֶת הַנָּשִׁים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵין לְשׁוֹן צְחוֹק אֶלָּא שְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל ב ב): "וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל יוֹאָב יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ וְגוֹ' וַיָּקוּמוּ וַיַּעַבְרוּ בְמִסְפָּר וְגוֹ', וַיַּחֲזִיקוּ אִישׁ בְּרֹאשׁ רֵעֵהוּ וְחַרְבּוֹ בְּצַד רֵעֵהוּ וַיִּפְּלוּ יַחְדָּיו"; מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה אִמֵּנוּ שָׂרָה רוֹאָה אֶת יִשְׁמָעֵאל נוֹטֵל קֶשֶׁת וְחִצִּים, וּמְזָרֵק כְּלַפֵּי יִצְחָק שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כו): "כְּמִתְלַהְלֵהַּ הַיֹּרֶה זִקִּים וְגוֹ' כֵּן אִישׁ רִמָּה אֶת רֵעֵהוּ" וְגוֹ'. וַאֲנִי אוֹמֵר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁיְּהֵא בְּבֵיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק הַהוּא כָּךְ. אֶפְשָׁר מִי שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (בְּרֵאשִׁית יח): "כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה" וְגוֹ' – יְהֵא בְּבֵיתוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים?! אֶלָּא אֵין צְחוֹק הָאָמוּר כָּאן אֶלָּא לְעִנְיַן יְרוּשָׁה, שֶׁכְּשֶׁנּוֹלַד אָבִינוּ יִצְחָק לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, הָיוּ הַכֹּל שְׂמֵחִין וְאוֹמְרִין: נוֹלַד בֵּן לְאַבְרָהָם! נוֹלַד בֵּן לְאַבְרָהָם! נוֹחֵל אֶת הָעוֹלָם וְנוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים! וְהָיָה יִשְׁמָעֵאל מְצַחֵק בְּדַעְתּוֹ, וְאוֹמֵר: אַל תְּהוּ שׁוֹטִים! אַל תְּהוּ שׁוֹטִים! אֲנִי בְּכוֹר וַאֲנִי נוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים! שֶׁמִּתְּשׁוּבַת הַדָּבָר אַתָּה לָמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כא): "כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה" וְגוֹ' וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי מִדִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

ו,ד דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא (בְּמִדְבַּר יא): "הֲצֹאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם וּמָצָא לָהֶם". וְכִי מַסְפִּיק לָהֶם "אִם אֶת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף" וְגוֹ', וְכִי הוּא מַסְפִּיק לָהֶם, כְּגוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יב): "וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה", וְכִי אֵיזֶה קָשָׁה? זוֹ, אוֹ (בְּמִדְבַּר כא): "שִׁמְעוּ נָא הַמֹּרִים"?! הֱוֵי אוֹמֵר: זוֹ קָשָׁה יוֹתֵר מִשִּׁמְעוּ נָא הַמֹּרִים, אֶלָּא שֶׁמְּחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בַּסֵּתֶר – מְחַסְּכִין עָלָיו. בְּגָלוּי – נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ. וְזֶה שֶׁבַּסֵּתֶר חִיסֵּךְ עָלָיו הַמָּקוֹם, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף זֶה שֶׁבַּסֵּתֶר לֹא חִיסֵּךְ עָלָיו הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָּר יא): "עַתָּה תִרְאֶה הֲיִקְרְךָ דְבָרִי אִם לֹא", וַאֲנִי אוֹמֵר: חַס וְשָׁלוֹם שֶׁתַּעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל צַדִּיק זֶה, שֶׁיֹּאמַר אֵין הַמָּקוֹם מַסְפִּיק לָתֵת לָנוּ וְלִבְהֶמְתֵּנוּ, אֶפְשָׁר לְמִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּמִדְבָּר יב): "לֹא כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה" וְגוֹ' תַּעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁיֹּאמַר אֵין הַמָּקוֹם מַסְפִּיק לָנוּ וְלִבְהֶמְתֵּנוּ? וַהֲלֹא כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, נְהַר נִילוּס מַסְפִּיק דָּגִים לָהֶם וְלַמִּצְרִים, מַסְפִּיק בְּהֵמוֹת לָהֶם וְלַמִּצְרִים, אֶלָּא לְעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָּר יא): "לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְגוֹ' עַד חֹדֶשׁ יָמִים", אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! כָּךְ הָגוּן לָהֶם שֶׁתִּתֵּן לָהֶם וְתְמִיתֵם? אוֹמְרִים לָאָדָם: 'טוֹל כִּכָּר וְרֵד לִשְׁאוֹל'? אוֹמְרִים לַחֲמוֹר: 'טוֹל כּוֹר שְׂעוֹרִין וְנַחְתֵּךְ אֶת רֹאשְׁךָ'? יְהֵא אוֹמְרִים עָלַי וְעָלֶיךָ: אֵין בָּשָׂר מוֹצֵאת? אָמַר לוֹ: וְכִי הָגוּן לָהֶם שֶׁיֹּאמְרוּ, אֵין הַמָּקוֹם מַסְפִּיק לָנוּ וְלִבְהֶמְתֵּנוּ? אֶלָּא יֹאבַד הֵן וְאֶלֶף כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, וְלֹא תְהֵא יָדִי קְצָרָה לִפְנֵי אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲיַד ה' תִּקְצָר" וְגוֹ'. רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל תְּפִלָּתָם, אִם תִּתֵּן לָהֶם בְּשַׂר בְּהֵמָה גַּסָּה – יֹאמְרוּ: בְּשַׂר בְּהֵמָה דַּקָּה בִּקַּשְׁנוּ! תִּתֵּן לָהֶם בְּשַׂר בְּהֵמָה דַּקָּה – יֹאמְרוּ: בְּשַׂר חַיָּה וְעוֹף אָנוּ מְבַקְשִׁים! אִם תִּתֵּן לָהֶם בְּשַׂר חַיָּה וְעוֹפוֹת – יֹאמְרוּ: בְּשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים אָנוּ מְבַקְשִׁים! שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "הֲצֹאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָהֶם". הֱשִׁיבַתּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ (שָׁם): "עַתָּה תִרְאֶה הֲיִקְרְךָ דְבָרִי אִם לֹא"; וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי מִדִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

ו,ה דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (יְחֶזְקֵאל לג) בֶּן אָדָם יוֹשְׁבֵי הֶחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה וְגוֹ' וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר וּמַה אַבְרָהָם שֶׁלֹּא

עֶבֶד אֶלָּא אֱלוֹהַּ אֶחָד יָרַשׁ אֶת הָאָרֶץ אָנוּ שֶׁעוֹבְדִין אֱלֹהוּת הַרְבֵּה אֵינוֹ דִּין שֶׁנִּירַשׁ אֶת הָאָרֶץ.

ו,ו רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: וּמָה אַבְרָהָם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אֶלָּא בֵּן אֶחָד, וְהִקְרִיבוֹ – יָרַשׁ אֶת הָאָרֶץ. אָנוּ שֶׁמַּקְרִיבִין בָּנֵינוּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים – אֵינוֹ דִּין שֶׁנִּירַשׁ אֶת הָאָרֶץ? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: וּמָה אַבְרָהָם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בְּמִי לִתְלוֹת – יָרַשׁ אֶת הָאָרֶץ, אָנוּ שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּמִי לִתְלוֹת, אֵינוֹ דִּין שֶׁנִּירַשׁ אֶת הָאָרֶץ? וַאֲנִי אוֹמֵר: וּמָה אַבְרָהָם שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה אֶלָּא מִצְוָה יְחִידִית – יָרַשׁ אֶת הָאָרֶץ, אָנוּ שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ עַל כָּל מִצְוֹת, אֵינוֹ דִּין שֶׁנִּירַשׁ אֶת הָאָרֶץ? תֵּדַע, שֶׁכֵּן תִּשְׁמַע מִתְּשׁוּבָה שֶׁהַנָּבִיא מְשִׁיבָן אַתָּה לָמֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל לג): "כֹּה אָמַר ה' עַל הַדָּם תֹּאכֵלוּ וְגוֹ' עֲמַדְתֶּם עַל חַרְבְּכֶם וְגוֹ' וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ". "עַל הַדָּם תֹּאכֵלוּ" – זֶה אֵבֶר מִן הַחַי. "וְעֵינֵיכֶם תִּשְׂאוּ אֶל גִּלּוּלֵיכֶם" – זוֹ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. "וְדָם תִּשְׁפֹּכוּ" – זוֹ שְׁפִיכוּת דָּמִים. "עֲמַדְתֶּם עַל חַרְבְּכֶם" – זוֹ עִנּוּי הַדִּין וְגֶזֶל. "עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה" – זוֹ מִשְׁכַּב זָכוּר. "וְאִישׁ אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּאתֶם" – זוֹ גִּלּוּי עֶרְוָה. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמָה שֶׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ עֲלֵיהֶן בְּנֵי נֹחַ – לֹא עֲשִׂיתֶן לְפָנַי, וְאַתֶּם אוֹמְרִים נִירַשׁ אֶת הָאָרֶץ? וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי מִדִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה.

ו,ז דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (זְכַרְיָה ח): "כֹּה אָמַר ה' צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי" וְגוֹ'. "צוֹם הָרְבִיעִי" – זֶה תִּשְׁעָה בְּתַמּוּז, שֶׁבּוֹ הֻבְקְעָה הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּיּוֹם הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בָּעִיר וְלֹא הָיָה לֶחֶם לְעַם הָאָרֶץ וַתִּבָּקַע הָעִיר". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ רְבִיעִי? שֶׁהוּא רְבִיעִי לֶחֳדָשִׁים. "צוֹם הַחֲמִישִׁי" – זֶה תִּשְׁעָה בְּאָב, יוֹם שֶׁנִּשְׂרַף בּוֹ בֵּית אֱלֹקֵינוּ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ חֲמִישִׁי? שֶׁהוּא חֲמִישִׁי לֶחֳדָשִׁים. "צוֹם הַשְּׁבִיעִי" – זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתִשְׁרֵי, יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם שֶׁהֲרָגוֹ יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁקָּשָׁה מִיתָתָן שֶׁל צַדִּיקִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּחֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שְׁבִיעִי? שֶׁהוּא שְׁבִיעִי לֶחֳדָשִׁים. וּמִי הֲרָגוֹ? יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה, שֶׁקָּשָׁה מִיתָתָן שֶׁל צַדִּיקִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּחֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. "צוֹם הָעֲשִׂירִי" – זֶה עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, יוֹם שֶׁבּוֹ סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת יָדוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל כד): "וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי וְגוֹ' בֶּן אָדָם כְּתָב לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַיִם". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הָעֲשִׂירִי? עֲשִׂירִי לֶחֳדָשִׁים, וְלָמָּה נִכְתַּב כָּאן, וַהֲלֹא הָיָה רָאוּי זֶה לִכְתֹּב רִאשׁוֹן? אֶלָּא לְסַדֵּר הֶחֳדָשִׁים כְּתִקּוּנָן, וַאֲנִי אֵינִי אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא "צוֹם הָעֲשִׂירִי" – זֶה חֲמִשָּׁה בְּטֵבֵת, שֶׁבּוֹ בָּאתָה שְׁמוּעָה לִבְנֵי גּוֹלָה שֶׁנֶּאֱמַר (יְחֶזְקֵאל לג): "וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּעֲשִׂירִי בַּחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ לְגָלוּתֵנוּ בָּא אֵלַי הַפָּלִיט לֵאמֹר הֻכְּתָה הָעִיר", וְעָשׂוּ יוֹם שְׁמוּעָה כְּיוֹם שְׂרֵפָה, וְנִרְאִין דְּבָרַי מִדְּבָרָיו, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְהוּא אוֹמֵר עַל רִאשׁוֹן אַחֲרוֹן וְעַל אַחֲרוֹן רִאשׁוֹן, אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹנֶה לְסֵדֶר חֳדָשִׁים, וַאֲנִי מוֹנֶה לְסֵדֶר פֻּרְעָנִיּוֹת.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק שְׁבִיעִי

ז,א שְׁבוּעוֹת הָעֵדוּת וְהַדַּיָּנִים הַנֶּאֱמָר בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁהֵן שׁוֹמְעִים, וְאָמְרוּ לוֹ 'אָמֵן' – הֲרֵי אֵלוּ חַיָּבִין שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין, כֵּיצַד? הֲרֵי מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה לַחֲבֵרוֹ, אוֹמְרִין לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִזְדַּעְזַע כְּשֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּסִינַי (שְׁמוֹת כ): "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא", וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה כָּתוּב בָּהֶן: "וְנַקֵּה", וְכָאן נֶאֱמַר "לֹא יְנַקֶּה". וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וּמִכָּל הָעוֹלָם, וִיהֵא עֲוֹן הָעוֹלָם כֻּלּוֹ תָּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ ד): "אָלֹה וְכַחֵשׁ וְגוֹ' עַל כֵּן תֶּאֱבַל הָאָרֶץ", כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְזוֹ מִמֶּנּוּ וּמִקְּרוֹבָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ה): "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ", וְאֵין בְּשָׂרוֹ אֶלָּא קְרוֹבוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָהוּ נח): "וּמִבְּשָׂרְךָ אַל תִּתְעַלָּם".

וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְזוֹ נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם, וִיהֵא עֲוֹן הָעוֹלָם כֻּלּוֹ תָּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָלֹה וְכַחֵשׁ וְגוֹ'", וּכְתִיב: "מִפְּנֵי אֵלֶּה אָבְלָה הָאָרֶץ עַל כֵּן תֶּאֱבַל הָאָרֶץ וְאֻמְלַל כָּל יוֹשְׁבֵי בָהּ", וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אִם יֵשׁ לוֹ - תּוֹלִין לוֹ לִשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, וְזוֹ נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ לְאַלְתַּר, שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ה, ד): "הוֹצֵאתִיהָ נְאֻם ה' צְבָאוֹת וּבָאָה אֶל בֵּית הַגַּנָּב וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְלָנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלַּתּוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו". "הוֹצֵאתִיהָ וּבָאָה אֶל בֵּית הַגַּנָּב" - זֶה הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְטוֹעֲנוֹ וּמַשְׁבִּיעוֹ, וְגוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת. "וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר" - כְּמַשְׁמָעוֹ. כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמָמוֹנוֹ, זֶה בְּמָמוֹנוֹ וּבְגוּפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְלָנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלַּתּוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו"; בֹּא וּרְאֵה, דְּבָרִים שֶׁאֵין הָאֵשׁ וְהַמַּיִם מְכַלֶּה אוֹתָן שְׁבוּעַת שֶׁקֶר מְכַלָּה אוֹתָן, כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - בְּמָמוֹנוֹ, וְזֶה בְּמָמוֹנוֹ וּבְגוּפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִלַּתּוּ וְאֶת עֵצָיו" וְגוֹ'.

ז,ב אִם אָמַר: 'אֵינִי נִשְׁבַּע' - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ מִיַּד, וְאִם אָמַר: 'הֲרֵינִי נִשְׁבַּע', הָעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִים זֶה לָזֶה (בַּמִּדְבָּר טז): "סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה".

ז,ג וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בִּשְׁבוּעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כד): "וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ", וּכְשֶׁמַּשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ אוֹמְרִין לוֹ: הֱוֵי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא עַל דַּעְתְּךָ אָנוּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתְךָ, אֶלָּא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְדַעַת בֵּית דִּין, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כְּשֶׁהִשְׁבִּיעַ מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבוֹת מוֹאָב, אָמַר לָהֶם: לֹא עַל תְּנַאי שֶׁבִּלְבַבְכֶם אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אֶתְכֶם, אֶלָּא עַל תְּנַאי שֶׁבִּלְבָבֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כט): "וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם וְגוֹ' כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה", אֵין לִי אֶלָּא אֶתְכֶם, מִנַּיִן לַדּוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְלַגֵּרִים שֶׁנִּתּוֹסְפוּ עֲלֵיכֶם. תַּלְמוּד לוֹמַר "וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם", אֶלָּא (שָׁם): "וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם", וְאֵין לִי אֶלָּא מִצְוֹת שֶׁקִּבְּלוּ מֵהַר סִינַי, מִצְווֹת הָעֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר (אֶסְתֵּר ט): "קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ וְגוֹ' וְלֹא יַעֲבֹר" - קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר.

ז,ד בִּרְכַּת הַלֵּל וּשְׁמַע וּתְפִלָּה נֶאֱמָרִין בְּכָל לָשׁוֹן. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁאֵין שְׁמַע נֶאֱמַר אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו): "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" וְגוֹ'.

ז,ה בִּרְכַּת כֹּהֲנִים אֵלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הָאוּלָם, בֵּין תְּמִימִים בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין, בֵּין בַּמִּשְׁמָר שֶׁלּוֹ בֵּין בַּמִּשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, חוּץ מִמִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם בְּפָנָיו בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו, שֶׁלֹּא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, וּכְשֵׁם שֶׁנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם בַּמִּקְדָּשׁ - כָּךְ נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם בַּגְּבוּלִין.

ז,ו מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא שֶׁבָּאוּ מִיַּבְנֶה לְלוֹד, וְהִקְבִּילוּ אֶת פְּנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִפְּקִיעִין, אָמַר לָהֶם: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מַה חִדּוּשׁ הָיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַיּוֹם? אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי! תַּלְמִידֶךָ אָנוּ, וּמֵימֶיךָ אָנוּ שׁוֹתִין. אָמַר לָהֶם: אִי אֶפְשָׁר שֶׁיְּהֵא בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּלֹא חִדּוּשׁ, שַׁבָּת שֶׁל מִי הָיְתָה? אָמְרוּ לוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר לָהֶם: וּבַמֶּה הָיְתָה הַגָּדָה הַיּוֹם? אָמְרוּ לוֹ: בְּפָרָשַׁת הַקְהֵל (דְּבָרִים לא): "הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף". אָמַר לָהֶם: מַה דָּרַשׁ בָּהּ? אָמְרוּ לוֹ: רַבִּי! כָּךְ דָּרַשׁ בָּהּ: אִם אֲנָשִׁים בָּאוּ לִלְמֹד - נָשִׁים בָּאוּ לִשְׁמוֹעַ, טַפִּין לָמָּה בָּאוּ? כְּדֵי לִתֵּן שָׂכָר לִמְבִיאֵיהֶן. אָמַר לָהֶם: מַרְגָּלִיּוֹת טוֹבָה הָיְתָה בְּיֶדְכֶם, וּבִקַּשְׁתֶּם לְאַבֵּד מִמֶּנִּי? וְעוֹד אַחֶרֶת דָּרַשׁ (דְּבָרִים כו): "אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם וַה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם". אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: כְּשֵׁם שֶׁעֲשִׂיתֶם אוֹתִי חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה, אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם הַבָּא.

ז,ז וְעוֹד דָּרַשׁ (קֹהֶלֶת י): ״דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד״, לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה לְדָרְבָן מַה דָּרְבָן זֶה מְכַוֵּן אֶת הַפָּרָה לְתַלְמֶיהָ, לְהָבִיא חַיִּים לָעוֹלָם, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה מְכַוְּנִים אֶת לוֹמְדֵיהֶם לַהֲבִיאָם מִדַּרְכֵי מִיתָה לְדַרְכֵי חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ג): ״עֵץ חַיִּים הִיא״ וְגוֹ׳. אִי מַה דָּרְבָן זֶה מִטַּלְטֵל, יָכוֹל אַף דִּבְרֵי תוֹרָה כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר מַסְמְרוֹת, אִי מַה מַסְמֵר זֶה חָסֵר וְלֹא יַתִּיר, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה כֵּן? תַּלְמוּד לוֹמַר נְטוּעִים! מַה נְטִיעָה פָּרָה וְרָבָה, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה פָּרִין וְרָבִין. ״בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת״ – אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁנִּכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין אֲסֻפּוֹת וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, וְאוֹמְרִים עַל טָמֵא טָמֵא וְעַל טָהוֹר טָהוֹר, עַל טָמֵא בִּמְקוֹמוֹ וְעַל טָהוֹר בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁמָּא יֹאמַר אָדָם בְּדַעְתּוֹ, הוֹאִיל וּבֵית שַׁמַּאי מְטַמְּאִין וּבֵית הִלֵּל מְטַהֲרִין, אִישׁ פְּלוֹנִי אוֹסֵר אִישׁ פְּלוֹנִי מַתִּיר, הֵיאַךְ אֲנִי לָמֵד תּוֹרָה מֵעַתָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר ״כֻּלָּם נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד״, אֵל אֶחָד בְּרָאָן, פַּרְנָס אֶחָד כְּתָבָן, אֲדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה״. ״דְּבָרִים״ – ׳הַדְּבָרִים׳ – ׳אֵלֶּה הַדְּבָרִים׳, ׳כָּל הַדְּבָרִים׳, כֻּלָּם נִתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד, אַף אַתָּה עֲשֵׂה אָזְנְךָ כַּאֲפַרְכֶּסֶת וַעֲשֵׂה לִבְּךָ חַדְרֵי חֲדָרִים, לִכְנוֹס בּוֹ דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי וְדִבְרֵי בֵית הִלֵּל, וּקְנֵה לְךָ לֵב לִשְׁמוֹעַ אֶת דִּבְרֵי מְטַמְּאִין וְאֶת דִּבְרֵי מְטַהֲרִין, אֶת דִּבְרֵי אוֹסְרִין וְאֶת דִּבְרֵי מַתִּירִין, אֶת דִּבְרֵי פּוֹסְלִין וְאֶת דִּבְרֵי מַכְשִׁירִין, אָמַר לָהֶן: אֵין דּוֹר יָתוֹם שֶׁרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שָׁרוּי בְּתוֹכוֹ.

ז,ח בִּימָה שֶׁל עֵץ הָיוּ עוֹשִׂין לוֹ בָּעֲזָרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: בְּהַר הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר (נְחֶמְיָה ח): ״וַיִּקְרָא בוֹ לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם מִן הָאוֹר עַד מַחֲצִית הַיּוֹם וְגוֹ׳, וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסּוֹפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לוֹ לַדָּבָר וְגוֹ׳, וַיִּפְתַּח עֶזְרָא הַסֵּפֶר לְעֵינֵי כָּל הָעָם וְגוֹ׳, וַיְבָרֶךְ עֶזְרָא אֶת ה׳ הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם אָמֵן אָמֵן וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כג): ״וַתֵּרֶא וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד עַל עַמּוּדוֹ בַּמָּבוֹא וְהַשָּׂרִים וְהַחֲצוֹצְרוֹת עַל הַמֶּלֶךְ״ וְגוֹ׳ אוֹתוֹ הַיּוֹם עָמְדוּ כֹּהֲנִים בִּגְדָרִים וּבַפִּרְצוֹת, וַחֲצוֹצְרוֹת שֶׁל זָהָב בִּידֵיהֶם, וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין, כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵין בְּיָדוֹ חֲצוֹצְרוֹת, אוֹמְרִין: דּוֹמֶה זֶה שֶׁאֵין הוּא כֹּהֵן. שָׂכָר גָּדוֹל הָיָה לְאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁמַּשְׂכִּירִין חֲצוֹצְרוֹת בְּדִינַר זָהָב, בּוֹ בַּיּוֹם רָאָה רַבִּי טַרְפוֹן חִגֵּר עוֹמֵד וּמַתְרִיעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת, מִשָּׁם אָמְרוּ חִגֵּר תּוֹקֵעַ בַּמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַיְּבוּ יִשְׂרָאֵל כְּלָיָה שֶׁהֶחֱנִיפוּ לְאַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ.

ט. קוֹרֵא מִתְּחִלָּה (דְּבָרִים א): ״אֵלֶּה הַדְּבָרִים״ עַד ״שְׁמַע וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ״, ״עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר״, ״וְכִי תְכַלֶּה לְעַשֵּׂר״, רַבִּי אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל מֵרֹאשׁ הַסֵּפֶר, אֶלָּא שְׁמַע וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ, עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר, וְכִי תְכַלֶּה לְעַשֵּׂר, וּפָרָשַׁת הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁגּוֹמֵר אֶת כֻּלָּהּ, וּדְרָשׁוֹת נִדְרָשׁוֹת בָּהּ וְגוֹ׳ עַד סוֹף (דְּבָרִים כ): ״כִּי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם הַהוֹלֵךְ עִמָּכֶם״, זֶה הַשֵּׁם שֶׁנָּתוּן בָּאָרוֹן שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לא): ״וַיִּשְׁלַח אוֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אוֹתָם וְאֶת פִּינְחָס״, מַגִּיד שֶׁפִּינְחָס מְשׁוּחַ מִלְחָמָה. וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ זֶה הָאָרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ד): ״וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע״ וְגוֹ׳. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אֵלּוּ בִּגְדֵי כְהוּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כט): ״וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ״ וְגוֹ׳. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הָיוּ אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא עִמָּהֶן לַמִּלְחָמָה, וְאֶחָד שֶׁשָּׁרוּי עִמָּהֶן בַּמַּחֲנֶה, זֶה שֶׁיּוֹצֵא עִמָּהֶן לַמִּלְחָמָה, הָיָה בוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר י): ״וַאֲרוֹן בְּרִית ה׳ נוֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם״ וְגוֹ׳, וְזֶה שֶׁשָּׁרוּי עִמָּהֶן בַּמַּחֲנֶה, זֶה שֶׁהָיָה בוֹ שִׁבְרֵי לוּחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יד): ״וַאֲרוֹן בְּרִית ה׳ וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִן הַמַּחֲנֶה״.

ז,י פְּעָמִים יוֹצֵא וּמְדַבֵּר עִמָּהֶם, אֶחָד בַּסֵּפֶר וְאֶחָד בְּמַעַרְכֵי הַמִּלְחָמָה שֶׁבַּסֵּפֶר, מַה הוּא אוֹמֵר? יֵלֵךְ וְיִשְׁמַע דִּבְרֵי כֹּהֵן בְּמַעַרְכֵי מִלְחָמָה, מַה הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים כ): ״מִי הָאִישׁ

תּוֹסֶפְתָּא הַשָּׁלֵם

אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֵךְ וְיָשׁוֹב לְבֵיתוֹ", נָפַל בַּיִת וּבְנָאוֹ, הֲרֵי זֶה חוֹזֵר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם חִדֵּשׁ בּוֹ דָּבָר - חוֹזֵר. וְאִם לָאו - אֵין חוֹזֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַנְשֵׁי שָׁרוֹן לֹא הָיוּ חוֹזְרִין לְבָתֵּיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְחַדְּשִׁים אוֹתָן פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ.

ז,יא (דְּבָרִים כ): "וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֵךְ וְיָשׁוֹב לְבֵיתוֹ", אֶחָד הַנּוֹטֵעַ אֶת הַכֶּרֶם וְאֶחָד חֲמִשָּׁה אִילָנֵי מַאֲכָל מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין, אֲפִלּוּ בְּחָמֵשׁ עֲיָרוֹת - הֲרֵי זֶה חוֹזֵר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֵין לִי בְּמַשְׁמַע אֶלָּא כֶּרֶם.

ז,יב (דְּבָרִים כ): "וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה", אֶחָד הַמְאָרֵס וְאֶחָד הַמְיַבֵּם, אֲפִלּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם לַחֲמִשָּׁה אַחִין, וַאֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה אַחִין שֶׁשָּׁמְעוּ שֶׁמֵּת אֲחִיהֶם בַּמִּלְחָמָה - כֻּלָּן חוֹזְרִין וּבָאִין, אֵין לִי אֶלָּא בָּנָה בֵּיתוֹ וְלֹא חֲנָכוֹ, נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חִלְּלוֹ, אֵרַס אִשָּׁה וְלֹא לְקָחָהּ, בָּנָה בַּיִת וַחֲנָכוֹ, וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. נָטַע כֶּרֶם וְחִלְּלוֹ וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. אֵרַס אִשָּׁה וּלְקָחָהּ וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. מִנַּיִן שֶׁאֵין זָזִין מִמְּקוֹמָן? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים כד): "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה", דָּבָר זֶה בִּכְלָל הָיָה, וְלָמָּה יָצָא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו, מַה זֶּה מְיֻחָד שֶׁאֵרַס אִשָּׁה וּלְקָחָהּ וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ שֶׁאֵין זָז מִמְּקוֹמוֹ - אַף כֻּלָּן כֵּן.

ז,יג לִמְּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, נִזְדַּמְּנָה לְאָדָם פַּרְנָסָה יִקַּח לוֹ בַּיִת, חָזַר נִזְדַּמְּנָה פַּרְנָסָה לוֹ - יִקַּח לוֹ שָׂדֶה, חָזַר, נִזְדַּמְּנָה - יִקַּח לוֹ אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ): "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע", וּמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרַשׂ אִשָּׁה, וְכֵן שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ (מִשְׁלֵי כד): "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" וְגוֹ'. "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" - זֶה בַּיִת. "וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה" - זֶה שָׂדֶה. "אַחַר וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ" - זוֹ אִשָּׁה. דָּבָר אַחֵר, "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" - זוֹ מִקְרָא. "וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ" - זוֹ מִשְׁנָה. "אַחַר וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ" - זֶה מִדְרָשׁ. דָּבָר אַחֵר, "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" - זוֹ מִקְרָא וּמִשְׁנָה. "וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ" - זֶה מִדְרָשׁ. "אַחַר וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ" - אֵלּוּ הֲלָכוֹת. דָּבָר אַחֵר, "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" - זֶה מִדְרָשׁ. "וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ" - אֵלּוּ הֲלָכוֹת. "אַחַר וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ" - אֵלּוּ אַגָּדוֹת. דָּבָר אַחֵר: "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" - אֵלּוּ הֲלָכוֹת. "וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ" - אֵלּוּ אַגָּדוֹת. "אַחַר וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ" - זוֹ תַּלְמוּד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "הָכֵן בַּחוּץ מְלַאכְתֶּךָ" - זֶה מִקְרָא, מִשְׁנָה וְתַלְמוּד. "וְעַתְּדָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ" - אֵלּוּ מַעֲשִׂים טוֹבִים. "אַחַר וּבָנִיתָ בֵיתֶךָ" - בֹּא דְרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר.

ז,יד (דְּבָרִים כ): "וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים וְגוֹ' הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב" - הַמִּתְיָרֵא מִן הָעֲבֵירָה שֶׁבְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מט): "לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע עֲוֹן עֲקֵבַי יְסוּבֵּנִי", דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא" כְּמַשְׁמָעוֹ, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר שׁוּב "וְרַךְ הַלֵּבָב", שֶׁאֲפִלּוּ גִּבּוֹר שֶׁבַּגִּבּוֹרִים וְחָזָק שֶׁבַּחֲזָקִים וְהָיָה רַחֲמָן - הָיָה חוֹזֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ): "וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ". רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הַשּׁוֹמֵעַ דִּבְרֵי כֹּהֵן בְּמַעַרְכוֹת מִלְחָמָה וְאֵינוֹ חוֹזֵר, לְסוֹף שֶׁהוּא נוֹפֵל בְּחֶרֶב, וּמַפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בֶּחָרֶב, וּמַגְלֶה אוֹתָם מֵאַרְצָם, וּבָאִין אֲחֵרִים וְיוֹשְׁבִין בְּאַרְצָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְאִישׁ אַחֵר יִקָּחֶנָּה", יָכוֹל דּוֹדוֹ וּבֶן דּוֹדוֹ, נֶאֱמַר כָּאן 'אַחֵר' וְנֶאֱמַר לְהַלָּן 'אַחֵר', מַה 'אַחֵר' הָאָמוּר לְהַלָּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף 'אַחֵר' הָאָמוּר כָּאן עוֹבֵד כּוֹכָבִים. שָׁמַע שֶׁמֵּת אָחִיו בַּמִּלְחָמָה, עַד שֶׁלֹּא נָתַן בְּמַשָּׂא - חוֹזֵר, מִשֶּׁנָּתַן בְּמַשָּׂא - אֵין חוֹזֵר.

ז,טו יֵשׁ יוֹצְאִין וְחוֹזְרִין יוֹצְאִין וְאֵין חוֹזְרִין, וְיֵשׁ שֶׁאֵין יוֹצְאִין כָּל עִקָּר, כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ יוֹצְאִין וְחוֹזְרִין - נוֹתְנִין לְפַסֵּי הָעִיר, וּמְסַפְּקִין מַיִם וּמָזוֹן לַמִּלְחָמָה, וּמְתַקְּנִים אֶת הַדְּרָכִים, וּשְׁאָר כֻּלָּן - אֵין חוֹזְרִין. כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין יוֹצְאִין כָּל עִקָּר, הַבּוֹנֶה בַּיִת וַחֲנָכוֹ, וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. נָטַע כֶּרֶם וְחִלְּלוֹ, וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אֵרַס אִשָּׁה וּלְקָחָהּ וְלֹא שָׁהָה שְׁנֵים עָשָׂר

חֹדֶשׁ הַלָּלוּ - אֵין נוֹתְנִין פַּסֵּי הָעִיר, וְאֵין מְסַפְּקִין מַיִם וּמָזוֹן לַמִּלְחָמָה, וְאֵין מְתַקְּנִים אֶת הַדְּרָכִים. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה קוֹרֵא לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת מִלְחֶמֶת מִצְוָה, אֲבָל מִלְחֶמֶת חוֹבָה - הַכֹּל יוֹצֵא, אֲפִלּוּ חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כז): "וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן", כֵּיצַד עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן? בְּכָל יוֹם הָיָה אָרוֹן נוֹסֵעַ אַחַר שְׁנֵי דְגָלִים, וְהַיּוֹם נוֹסֵעַ תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ג): "הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ עוֹבֵר לִפְנֵיכֶם". בְּכָל יוֹם הָיוּ לְוִיִּם נוֹשְׂאִין אֶת הָאָרוֹן, וְהַיּוֹם נְשָׂאוּהוּ כֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וְהָיָה כְּנוֹחַ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים" וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים נָשְׂאוּ אֶת הָאָרוֹן, אַחַת כְּשֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן, וְאַחַת כְּשֶׁסִּבְּבוּ אֶת יְרִיחוֹ, וְאַחַת כְּשֶׁהֶחֱזִירוּהוּ לִמְקוֹמוֹ.

ב. וְכֵיוָן שֶׁהוּטְבְּלוּ מִקְצָת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים בַּמַּיִם, עָמְדוּ הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ג): "וַיַּעַמְדוּ הַמַּיִם" וְגוֹ'. וְכַמָּה גּוֹבְהָן שֶׁל מַיִם? שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל כְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְכִי אֵיזֶה קַל, אָדָם אוֹ מַיִם? הֱוֵי אוֹמֵר מַיִם קַלִּין יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם! אִם כֵּן, בָּאוּ מַיִם וְשׁוֹטְפִין אוֹתוֹ, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ הַמַּיִם מְגַדְּשִׁין וְעוֹלִין לְמַעְלָה כֵּפִין עַל גַּבֵּי כֵּפִין, כִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִיל, עַד שֶׁרָאוּ אוֹתָם כָּל מַלְכֵי הָאֻמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ה, א): "וַיְהִי כִשְׁמֹעַ כָּל מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה, וְכָל מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם, אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מֵי הַיַּרְדֵּן, מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עָבְרָם, וַיִּמַּס לְבָבָם וְלֹא הָיָה בָם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְכֵן רָחָב אָמְרָה לִשְׁלוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ ב): "כִּי שָׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מֵי יַם סוּף מִפְּנֵיכֶם וְגוֹ' וַנִּשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבֵנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד" וְגוֹ'.

ח,ג עוֹדָם עוֹבְרִים הַיַּרְדֵּן, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ: עַל מְנָת כֵּן אַתֶּם נִכְנָסִין לָאָרֶץ שֶׁתּוֹרִישׁוּ אֶת יוֹשְׁבֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לג): "וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבַּדְתֶּם" וְגוֹ'. אִם אַתֶּם עוֹשִׂין כֵּן -מֻטָּב, וְאִם אֵין אַתֶּם מְקַבְּלִין - בָּאִין מַיִם וְשׁוֹטְפִין אֶתְכֶם. עוֹדָם בַּיַּרְדֵּן, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ ד): "הָרִימוּ לָכֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל שִׁכְמוֹ לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שָׁם), "וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם וְגוֹ' תַּחַת מַצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים" (יְהוֹשֻׁעַ ד, ו): "לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאָלוּן בְּנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה" וְגוֹ'. סִימָן לַבָּנִים שֶׁעָבְרוּ אָבוֹת אֶת הַיַּרְדֵּן. עוֹדָם בַּיַּרְדֵּן, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ (שָׁם): "שְׂאוּ לָכֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמַּצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים, הָכֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים וְהַעֲבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בַּמָּלוֹן". יָכוֹל בְּכָל מָלוֹן וּמָלוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר: - "אֲשֶׁר תָּלִינוּ בוֹ הַלַּיְלָה". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַבָּא חֲלַפְתָּא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מַתְיָא, וַחֲנַנְיָא בֶּן עֲכִינַאי עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים, וְשִׁעֲרוּ כָּל אַחַת וְאַחַת מַשָּׂאוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, מִכָּאן אַתָּה מְחַשֵּׁב לְאֶשְׁכּוֹל כַּמָּה הָיָה בָּאֶשְׁכּוֹל. וְכֵיוָן שֶׁעָלָה הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל מִן הַיַּרְדֵּן - חָזְרוּ מֵי הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וַיָּשׁוּבוּ מֵי הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם, וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם עַל כָּל גְּדוֹתָיו", נִמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל לְצַד אֶחָד וְאָרוֹן וְנוֹשְׂאָיו לְצַד אַחֵר. נָשָׂא אָרוֹן אֶת נוֹשְׂאָיו וְהֶעֱבִירָן בַּיַּרְדֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּם כָּל הָעָם לַעֲבֹר וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן ה' וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם".

ח,ד נִמְצֵאתָ אַתָּה אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִינֵי אֲבָנִים הֵן, אַחַת שֶׁהֵקִים מֹשֶׁה עַל שְׂפַת הַיַּרְדֵּן בְּעַרְבוֹת מוֹאָב, וְאַחַת שֶׁהֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן". וְאַחַת שֶׁהֵקִים בַּגִּלְגָּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ" וְגוֹ'.

ח,ה כֵּיצַד עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן? רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּתָבוּהוּ. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: לִדְבָרֶיךָ, הֵאֵיךְ לָמְדוּ אוֹתָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֶת הַתּוֹרָה? אָמַר לוֹ: מְלַמֵּד שֶׁנָּתַן לָהֶם בִּינָה בְּלֵב כָּל אֻמָּה וּמַלְכוּת, וְשִׁגְּרוּ נוֹטְרִין שֶׁלָּהֶן, וְקִלְּפוּ אֶת הַסִּיד[1], וְהִשִּׂיאוּ אֶת הַכְּתָב מִגַּבֵּי הָאֲבָנִים בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְחַתֵּם גְּזַר דִּינָן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לִבְאֵר שַׁחַת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַל הַסִּיד כְּתָבוּ. כֵּיצַד? כִּידוּהוּ וְסִידוּהוּ בַּסִּיד, וְכָתְבוּ עָלָיו אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, וְכָתְבוּ לְמַטָּה (דְּבָרִים כ): "לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יְלַמְּדוּ אֶתְכֶם" וְגוֹ', אִם אַתֶּם חוֹזְרִין בָּכֶם – אָנוּ מְקַבְּלִין אֶתְכֶם.

ו. בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן, וּבָאוּ לְהַר גְּרִיזִים וּלְהַר עֵיבָל יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁים מִיל, וְלֹא הָיְתָה בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּפְנֵיהֶם, וְכָל הָעוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם – מִיַּד נִתְרַז, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כג): "אֶת אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהַמֹּתָה אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָּהֶם". וְאוֹמֵר (שְׁמוֹת טו): "תִּפּוֹל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד וְגוֹ' עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ ה'" – זוֹ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה. "עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ" – זוֹ בִּיאָה שְׁנִיָּה. אֱמוֹר מֵעַתָּה: רְאוּיִן הָיוּ יִשְׂרָאֵל לֵעָשׂוֹת לָהֶם נֵס בְּבִיאָה שְׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּעֲשׂוּ נִסִּים עַל הַיָּם, אֶלָּא שֶׁגָּרַם הַחֵטְא. וְאַחַר כָּךְ הֵבִיאוּ אֲבָנִים וּבָנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְסָדוּהוּ בַּסִּיד, וְכָתְבוּ עֲלֵיהֶם אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּאֵר הֵיטֵב". וְהֶעֱלוּ עָלָיו עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, וְיָשְׁבוּ וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ, וְקִפְּלוּ אֶת הָאֲבָנִים, וּבָאוּ וְלָנוּ בִּמְקוֹמָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ד): "וְהַעֲבַרְתֶּם אֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בַּמָּלוֹן". יָכוֹל בַּמָּלוֹן, תַּלְמוּד לוֹמַר (שָׁם): "בַּמָּלוֹן אֲשֶׁר תָּלִינוּ בּוֹ הַלַּיְלָה". וּכְתִיב (שָׁם): "וְאֶת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ"; הָא לָמַדְתָּ, שֶׁבְּגִלְגָּל הֶעֱמִידוּם.

ז. כֵּיצַד אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת? שִׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִיזִים וְשִׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאָרוֹן עוֹמְדִים לְמַטָּה בָּאֶמְצַע, הַכֹּהֲנִים מַקִּיפִין אֶת הָאָרוֹן, וְהַלְוִיִּם אֶת הַכֹּהֲנִים, וְכָל יִשְׂרָאֵל מִכָּאן וּמִכָּאן, שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ח): "וְכָל יִשְׂרָאֵל וּזְקֵנָיו עוֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לָאָרוֹן", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "חֶצְיוֹ אֶל מוּל הַר גְּרִיזִים וְהַחֶצְיוֹ אֶל מוּל הַר עֵיבָל"? מְלַמֵּד שֶׁשְּׁלוּחֵי הַר גְּרִיזִים מְרֻבִּין מִשְּׁלוּחֵי הַר עֵיבָל, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְצָת שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי לְמַטָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לֵוִי לְמַטָּה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר לֵוִי לְמַעְלָה, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לֵוִי לְמַעְלָה, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר לֵוִי לְמַטָּה, אֱמוֹר מֵעַתָּה: זִקְנֵי כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה לְמַטָּה, וּשְׁאָר לְמַעְלָה. רַבִּי יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר: הָרְאוּיִן לְשָׁרֵת עוֹמְדִין לְמַטָּה, וְשֶׁאֵין רְאוּיִן לְשָׁרֵת עוֹמְדִין לְמַעְלָה, הָפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרִיזִים וּפָתְחוּ בִּבְרָכָה: "בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת ה' מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ", וְהָיוּ אֵלּוּ וָאֵלּוּ עוֹנִין וְאוֹמְרִין אָמֵן. הָפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר עֵיבָל, וּפָתְחוּ בִּקְלָלָה (דְּבָרִים כז): "אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה" וְגוֹ', וְהָיוּ אֵלּוּ וָאֵלּוּ עוֹנִין אָמֵן. הָפְכוּ פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי הַר גְּרִיזִים, פָּתְחוּ בִּבְרָכוֹת: "בָּרוּךְ אֲשֶׁר יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה". כְּלַפֵּי הַר עֵיבָל פָּתְחוּ בִּקְלָלוֹת (שָׁם): "אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יָקִים" וְגוֹ'. אָרוּר בִּכְלָל אָרוּר בִּפְרָט, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת, אַרְבַּע עַל אַרְבַּע – הֲרֵי שְׁמוֹנֶה עַל שְׁמוֹנֶה, הֲרֵי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, וְשָׁלֹשׁ כְּרֵתוֹת עִם כָּל אַחַת וְאַחַת – הֲרֵי אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה כְּרֵתוֹת. וְכֵן בְּעַרְבוֹת מוֹאָב. רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹצִיא שֶׁל הַר גְּרִיזִים וְשֶׁל הַר עֵיבָל, וּמֵבִיא שֶׁל אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵין לְךָ כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ עָלָיו בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה כְּרֵתוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ אָמַר מִשֵּׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֵין לְךָ כָּל דָּבָר וְדָבָר בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא

[1] פֵּרוּשׁ: שֶׁהָיָה הַסִּיד לְמַעְלָה מִן הַכְּתָב (הַגְּרָ"א).

נִכְרְתוּ עָלָיו חֲמֵשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים כְּרֵתוֹת, כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי: אִם לְדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ, שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵין כָּל דָּבָר וְדָבָר בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ עָלָיו שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּרֵתוֹת. וְיֵשׁ עִם כָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן – שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. נִמְצָא בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, הָיוּ עוֹרְפִין, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כא): "כִּי יִמָּצֵא חָלָל" וְגוֹ׳, לְרַבּוֹת עֵבֶר הַיַּרְדֵּן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּכֻלָּן אִם הָיָה חָלָל – הָיוּ עוֹרְפִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִי אַתָּה מוֹדֶה, שֶׁאִם הָיָה חָנוּק וּמֻטָּל בָּאַשְׁפָּה, שֶׁאֵין עוֹרְפִין, לְכָךְ נֶאֱמַר חָלָל, אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר נוֹפֵל? אֶלָּא שֶׁאֲפִילוּ הָרוּג וְתָלוּי בָּאִילָן – לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שֶׁאֲפִילוּ נִמְצָא בַּעֲלִיל – לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, שֶׁמִּצְוָה לַעֲסֹק בִּמְדִידָה.

ב. כֵּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין יוֹצְאִין וְנוֹטְלִין סִימָנִים, וְחוֹפְרִין וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וּמְצַיְּנִין אֶת מְקוֹמוֹ, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ לְבֵית דִּין שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית וּמוֹדְדִין.

ג. נִמְצָא סָמוּךְ לַסְּפָר, בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, אוֹ בְּעִיר שֶׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין – מוֹדְדִין לְעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּין. אִם הָיָה עִיר עוֹבְדֵי כוֹכָבִים בֵּינְתַיִם, אוֹ סְמוּכָה לִירוּשָׁלַיִם – לֹא הָיוּ מוֹדְדִין אֶלָּא מַנִּיחָהּ אוֹתָהּ וּמוֹדְדִין לָהּ חוּצָה.

ד. מְקוֹם גִּתָּהּ וּתְפִיסָתָהּ – הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, כַּמָּה הִיא תְּפִיסָתָהּ? אַרְבָּעִים. רַבִּי אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים אַמָּה.

ה. הַזְּקֵנִים אוֹמְרִים (דְּבָרִים כא): "יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ". כֹּהֲנִים אוֹמְרִים (שָׁם): "כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה׳" וְגוֹ׳. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת (שָׁם): "וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם". שְׁלֹשָׁה דְבָרִים – מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר יג): "בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ" – אָמַר יְהוֹשֻׁעַ. כָּלֵב אָמַר (שָׁם): "עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אוֹתָהּ". מְרַגְּלִים אָמְרוּ (שָׁם): "אֶפֶס כִּי עַז הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּאָרֶץ"; שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה – מִי שֶׁאָמַר זֶה, לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לח): "וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחוֹתֶמֶת" וְגוֹ׳ – אָמְרָה תָמָר. (שָׁם): "צָדְקָה מִמֶּנִּי" – אָמַר יְהוּדָה. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת (שָׁם): "וְלֹא יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ" – שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים זֶה בְּצַד זֶה, מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה, וּמִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל א ד): "אוֹי לָנוּ מִי יַצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה" – אָמְרוּ כְּשֵׁרִין שֶׁבָּהֶן. רְשָׁעִים שֶׁבָּהֶן אָמְרוּ (שָׁם): "אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמַּכִּים" וְגוֹ׳. לִישָּׁנָא אַחֶרֶת, עֶשֶׂר מַכּוֹת הָיוּ לוֹ, וְשָׁלְמוּ עֶשֶׂר מַכּוֹתָיו בְּמִצְרַיִם -גִּבּוֹרִים שֶׁבָּהֶן אָמְרוּ. (שָׁם): "הִתְחַזְּקוּ וִהְיוּ לַאֲנָשִׁים" – פְּלִשְׁתִּים, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ה): "בְּעַד הַחַלּוֹן נִשְׁקְפָה" וְגוֹ׳ – אָמְרָה אִמּוֹ שֶׁל סִיסְרָא. וּמִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. (שָׁם) חַכְמוֹת – שָׂרוֹתֶיהָ אָמְרוּ. הֲלֹא יִמְצְאוּ יְחַלְּקוּ שָׁלָל כֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֶךָ ה׳ – אָמְרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ; שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים זֶה בְּצַד זֶה, מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (יִרְמְיָהוּ כו): "מִיכָה הַמּוֹרַשְׁתִּי הָיָה נָבִיא בִּימֵי חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה", וּמַה הָיָה מִתְנַבֵּא? (שָׁם): "וַיֹּאמֶר אֶל כָּל עַם יְהוּדָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה׳ צְבָאוֹת צִיּוֹן שָׂדֶה תֵחָרֵשׁ וִירוּשָׁלַיִם עִיִּים תִּהְיֶה, וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר". "הֶהָמֵת הֱמִיתוּהוּ" – חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְכָל יְהוּדָה. "הֲלֹא יָרֵא אֶת ה׳ וַיְחַל אֶת פְּנֵי ה׳ וַיִּנָּחֶם ה׳ עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר עֲלֵיהֶם וַאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים רָעָה גְדוֹלָה עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ" – אוֹמְרִים כְּשֵׁרִים שֶׁבָּהֶם. רְשָׁעִים שֶׁבָּהֶן אָמְרוּ (שָׁם): "וְגַם אִישׁ הָיָה מִתְנַבֵּא בְּשֵׁם ה׳ אוּרִיָּה בֶּן שְׁמַעְיָהוּ מִקִּרְיַת הַיְּעָרִים וַיִּתְנַבֵּא עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל הָעִיר הַזֹּאת כְּכֹל דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ וְגוֹ׳, וַיִּשְׁמַע אוּרִיָּהוּ וַיִּרָא וַיִּבְרַח וַיָּבֹא מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים אֲנָשִׁים מִצְרַיִם וְגוֹ׳,

"וַיְבִיאֻהוּ אֶל הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָקִים וַיַּכֵּהוּ בֶּחָרֶב" וְגוֹ'. אָמְרוּ כְּשֵׁם שֶׁאוּרִיָּהוּ נִתְנַבֵּא וְנֶהֱרַג – כָּךְ יִרְמְיָהוּ חַיָּב לֵהָרֵג, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "אַךְ יַד אֲחִיקָם בֶּן שָׁפָן הָיְתָה אֶת יִרְמְיָהוּ לְבִלְתִּי תֵּת אוֹתוֹ בְיַד הָעָם לַהֲמִיתוֹ", כָּל פָּרָשָׁה זוֹ עֵרוּבֵי דְּבָרִים, מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (נחום א): "מַשָּׂא נִינְוֵה סֵפֶר חֲזוֹן נַחוּם הָאֶלְקֹשִׁי אֵל קַנּוֹא וְנֹקֵם ה' נֹקֵם וְגוֹ', ה' אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל כֹּחַ וְגוֹ' נוֹעֵר בַּיָּם וְגוֹ', כָּל פָּרָשָׁה זוֹ עֵרוּבֵי דְּבָרִים, מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (תְּהִלִּים נח): "לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת לְדָוִד מִכְתָּם הַאֻמְנָם אֵלֶם צֶדֶק וְגוֹ', אַף בְּלֵב עוֹלֹת וְגוֹ', זֹרוּ רְשָׁעִים מֵרָחֶם" וְגוֹ'; כָּל הַפָּרָשָׁה זוֹ עֵרוּבֵי דְּבָרִים, מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (שִׁיר הַשִּׁירִים ח): "תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ"; אָמְרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ (שָׁם): "שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ" וְגוֹ'. אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל (שָׁם): "כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה" – אָמְרוּ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים, מִי שֶׁאָמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה'.

מַסֶּכֶת סוֹטָה פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. בִּזְמַן שֶׁצַּדִּיקִים בָּאִין לָעוֹלָם – טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם וּפֻרְעָנִיּוֹת מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם. וּכְשֶׁנִּפְטָרִים מִן הָעוֹלָם – פֻּרְעָנִיּוֹת בָּאָה לָעוֹלָם וְטוֹבָה מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם. בִּזְמַן שֶׁהָרְשָׁעִים בָּאִין לָעוֹלָם – פֻּרְעָנִיּוֹת בָּאָה לָעוֹלָם וְטוֹבָה מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם. וּכְשֶׁמִּסְתַּלְּקִין מִן הָעוֹלָם – טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם וּפֻרְעָנִיּוֹת מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם. וּמִנַּיִן שֶׁכְּשֶׁהַצַּדִּיקִים בָּאִין לָעוֹלָם טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם וּפֻרְעָנִיּוֹת מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם? שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ה): "וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ" וְגוֹ'. וּמִנַּיִן וּכְשֶׁנִּפְטָרִין מִן הָעוֹלָם פֻּרְעָנִיּוֹת בָּאָה לָעוֹלָם וְטוֹבָה מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם? שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָהוּ נז): "הַצַּדִּיק אָבָד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב". וְאוֹמֵר (שָׁם): "יָבֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל" וְגוֹ'. הוֹלֵךְ שָׁלוֹם אֶל הַקֶּבֶר. וְאוֹמֵר (שָׁם): "וְאַתֶּם קִרְבוּ הֵנָּה בְּנֵי עֹנְנָה זֶרַע מְנָאֵף" וְגוֹ'. וּמִנַּיִן כְּשֶׁהָרְשָׁעִים בָּאִין לָעוֹלָם? פֻּרְעָנִיּוֹת בָּאָה לָעוֹלָם וְטוֹבָה מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם? שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יא): "בְּבֹא רָשָׁע בָּא גַם בּוּז" וְגוֹ'. וּמִנַּיִן שֶׁכְּשֶׁמִּסְתַּלְּקִין מִן הָעוֹלָם טוֹבָה בָּאָה לָעוֹלָם וּפֻרְעָנִיּוֹת מִסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם? שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): "וּבַאֲבֹד רְשָׁעִים רִנָּה". וְאוֹמֵר (דְּבָרִים יג): "לְמַעַן יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ" וְגוֹ' כָּל זְמַן שֶׁהָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם – חֲרוֹן אַף לָעוֹלָם, אָבְדוּ מִן הָעוֹלָם – נִסְתַּלֵּק חֲרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם. וְלֹא שֶׁהַצַּדִּיקִים תּוֹלִין לָעוֹלָם בְּחַיֵּיהֶן בִּלְבַד, אֶלָּא אַף אַחֲרֵי מִיתָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ז): "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמֵי הַמַּבּוּל" וְגוֹ'. וּמַה טִּיבָן שֶׁל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַלָּלוּ? אֵלּוּ שִׁבְעַת יְמֵי אֶבְלוֹ שֶׁל מְתוּשֶׁלַח הַצַּדִּיק שֶׁעִכְּבוּ אֶת הַפֻּרְעָנִיּוֹת מִלָּבֹא לָעוֹלָם, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים". דָּבָר אַחֵר: מַה טִּיבָן שֶׁל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַלָּלוּ? מְלַמֵּד שֶׁנָּתַן לָהֶם הַמָּקוֹם שִׁבְעַת יָמִים לְאַחַר גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְלֹא עָשׂוּ, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים". דָּבָר אַחֵר, "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים", מַה טִּיבָן שֶׁל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַלָּלוּ? מְלַמֵּד שֶׁשִּׁינָּה לָהֶם הַמָּקוֹם סִדּוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם וְהָיְתָה חַמָּה יוֹצֵאת בַּמַּעֲרָב וְשׁוֹקַעַת בַּמִּזְרָח, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים". דָּבָר אַחֵר, מַה טִּיבָן שֶׁל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַלָּלוּ? מְלַמֵּד שֶׁנָּתַן לָהֶם הַמָּקוֹם שִׁבְעַת יָמִים מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה, וְיָשְׁבוּ וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ. וְהֶרְאָם מֵעֵין הָעוֹלָם הַבָּא, כָּל כָּךְ לָמָּה? כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ וְיֵדְעוּ מַה אָבְדוּ.

ב. כָּל זְמַן שֶׁהָיָה אַבְרָהָם קַיָּם – הָיָה שֹׂבַע, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כד): "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל", מִשֶּׁמֵּת אַבְרָהָם (שָׁם): "וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ". בָּא יִצְחָק – הָיָה שֹׂבַע, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כו): "וַיִּזְרַע יִצְחָק" וְגוֹ'. כָּל זְמַן שֶׁאַבְרָהָם הָיָה קַיָּם – הָיָה הַבְּאֵרוֹת נוֹבְעוֹת מַיִם, מִשֶּׁמֵּת אַבְרָהָם מַה הוּא אוֹמֵר? (שָׁם): "וְכָל הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ" וְגוֹ'. אָמְרוּ, הוֹאִיל וְאֵין נוֹבְעוֹת מַיִם אֵינָם אֶלָּא תַּקָּלָה לָנוּ מִפְּנֵי הַגְּיָסוֹת, עָמְדוּ וְסָתְמוּ, בָּא יִצְחָק, הָיוּ הַבְּאֵרוֹת נוֹבְעוֹת מַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם):

"וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרוֹת הַמַּיִם וְגוֹ' וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי" וְגוֹ'.

ג. כָּל זְמַן שֶׁהָיָה יִצְחָק קַיָּם – הָיְתָה בְּרָכָה לְזֶרַע, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כו): "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִיא" וְגוֹ', עַד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב לַאֲרַם נַהֲרַיִם לֹא נִתְבָּרֵךְ בֵּיתוֹ שֶׁל לָבָן הָאֲרַמִּי, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ל): "כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ ה' אוֹתְךָ לְרַגְלִי". וְאוֹמֵר (שָׁם): "נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה' בִּגְלָלֶךָ". עַד שֶׁלֹּא יָרַד יוֹסֵף לְמִצְרַיִם – לֹא נִתְבָּרֵךְ בֵּיתוֹ שֶׁל פּוֹטִיפַר, מִשֶּׁיָּרַד, מַהוּ אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית לט): "וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף", עַד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם הָיָה רָעָב, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מה): "כִּי זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" וְגוֹ', מִשֶּׁיָּרַד מַהוּ אוֹמֵר? (בְּרֵאשִׁית מו): "הֵא לָכֶם זֶרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת הָאֲדָמָה". אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: כֵּיוָן שֶׁמֵּת יַעֲקֹב אָבִינוּ, חָזַר הָרָעָב לְיוֹשְׁנוֹ', שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית נ): "וְעַתָּה אַל תִּירָאוּ אָנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם" וְגוֹ', נֶאֱמַר כָּאן כִּלְכּוּל, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן כִּלְכּוּל, מַה כִּלְכּוּל הָאָמוּר לְהַלָּן – רָעָב, אַף כִּלְכּוּל הָאָמוּר כָּאן – רָעָב, כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ יוֹסֵף וְשִׁבְטוֹ קַיָּמִים – הָיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְנַהֲגִים בִּגְדֻלָּה וְכָבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת א): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ" וְגוֹ', מִשֶּׁמֵּת, מַהוּ אוֹמֵר? "וַיָּמָת יוֹסֵף וְגוֹ', וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ וְגוֹ', וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ וְגוֹ', הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ" וְגוֹ'.

Date	Day	Hebrew Date	Learning	Zmanim
12 JUL	ראשון Sunday	כז 27	בבלי: חולין עג ירושלמי: בבא מציעא כז תוספתא: סוטה ד נ"ך: יהושע כד רמב"ם: חמץ ומצה ג	עלות השחר 4:23 נץ החמה 5:36 סו"ז קר"ש - מג"א 8:42 סו"ז קר"ש - גר"א 9:18 סו"ז תפלה - מג"א 10:08 סו"ז תפלה - גר"א 10:32 שקיעה 8:27 צה"כ לשיטת ר"ת 9:40
13 JUL	שני Monday	כח 28	בבלי: חולין עד ירושלמי: בבא מציעא כח תוספתא: סוטה ה נ"ך: שופטים א רמב"ם: חמץ ומצה ד	עלות השחר 4:24 נץ החמה 5:37 סו"ז קר"ש - מג"א 8:42 סו"ז קר"ש - גר"א 9:18 סו"ז תפלה - מג"א 10:09 סו"ז תפלה - גר"א 10:33 שקיעה 8:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:39
14 JUL	שלישי Tuesday	כט 29	בבלי: חולין עה ירושלמי: בבא מציעא כט תוספתא: סוטה ו נ"ך: שופטים ב רמב"ם: חמץ ומצה ה	**יום כפור קטן** עלות השחר 4:24 נץ החמה 5:37 סו"ז קר"ש - מג"א 8:43 סו"ז קר"ש - גר"א 9:19 סו"ז תפלה - מג"א 10:09 סו"ז תפלה - גר"א 10:33 שקיעה 8:26 צה"כ לשיטת ר"ת 9:39
15 JUL	רביעי Wednesday	א 1	בבלי: חולין עו ירושלמי: בבא מציעא ל תוספתא: סוטה ז נ"ך: שופטים ג רמב"ם: חמץ ומצה ו	**ראש חודש מנחם-אב** Rosh Chodesh Av עלות השחר 4:25 נץ החמה 5:38 סו"ז קר"ש - מג"א 8:43 סו"ז קר"ש - גר"א 9:19 סו"ז תפלה - מג"א 10:09 סו"ז תפלה - גר"א 10:33 שקיעה 8:25 צה"כ לשיטת ר"ת 9:38
16 JUL	חמישי Thursday	ב 2	בבלי: חולין עז ירושלמי: בבא מציעא לא תוספתא: סוטה ח נ"ך: שופטים ד רמב"ם: חמץ ומצה ז	עלות השחר 4:26 נץ החמה 5:39 סו"ז קר"ש - מג"א 8:44 סו"ז קר"ש - גר"א 9:20 סו"ז תפלה - מג"א 10:10 סו"ז תפלה - גר"א 10:34 שקיעה 8:24 צה"כ לשיטת ר"ת 9:37
17 JUL	ששי Friday Candle Lighting 8:06 הדלקת הנרות	ג 3	בבלי: חולין עח ירושלמי: בבא מציעא לב תוספתא: סוטה ט נ"ך: שופטים ה רמב"ם: חמץ ומצה ח	עלות השחר 4:27 נץ החמה 5:40 סו"ז קר"ש - מג"א 8:44 סו"ז קר"ש - גר"א 9:20 סו"ז תפלה - מג"א 10:10 סו"ז תפלה - גר"א 10:34 שקיעה 8:24 צה"כ לשיטת ר"ת 9:37
18 JUL	הפטרה: חזון ישעי' שב"ק Shabbos Shabbos Ends 9:36 זמן מוצש"ק	ד 4	בבלי: חולין עט ירושלמי: בבא מציעא לג תוספתא: סוטה י נ"ך: שופטים ו רמב"ם: נוסח ההגדה	**דברים, חזון, פרק ב** Shabbos Chazon עלות השחר 4:28 נץ החמה 5:41 סו"ז קר"ש - מג"א 8:45 סו"ז קר"ש - גר"א 9:21 סו"ז תפלה - מג"א 10:10 סו"ז תפלה - גר"א 10:34 שקיעה 8:23 צה"כ לשיטת ר"ת 9:36

וְוען אַ מֶענְטְשׁ הָאט אֱמוּנָה, אִיז אִים דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער מוֹחֵל זַיין אוֹיף אַלֶע זַיינֶע עֲבֵירוֹת.
(סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת אֱמוּנָה סִימָן ל"ג)